

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษา

โครงการสถานีสาริตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ ลิ่งเวดล้อม

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ



โยธิน จันทวี

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กันยายน 2548

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษา
โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ



โยธิน จันทวี

การค้นคว้าแบบอิสระนี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
กันยายน 2548

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษา
โครงการสถานีชาติและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โยธิน จันทวี

การค้นคว้าแบบอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ



ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร. อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์



กรรมการ

รองศาสตราจารย์ ประหยัด ปานดี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University



กรรมการ

All rights reserved

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วรรณิการ์ ภูประเสริฐ

13 กันยายน 2548

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าแบบอิสระนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างยิ่งจากคณาจารย์หลายท่าน ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ ผู้ซึ่งกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไขจนการค้นคว้าแบบอิสระฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ และขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ประหยัด ปานดี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรรณิการ์ ภูประเสริฐ ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระที่ได้ช่วยเหลือให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา จนการค้นคว้าแบบอิสระฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณา ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่โครงการสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประชาชนบ้านแปกแซม เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยง ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี จนทำให้การศึกษาการค้นคว้าแบบอิสระฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์และบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านแปกแซม นายมนัส เลาฮีปา และคณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเปียงหลวง และขอขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ประจวบ คำบุญรัตน์ อดีตผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ และผู้เชี่ยวชาญการศึกษาบนพื้นที่สูงที่กรุณาให้การสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระฉบับนี้

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รุ่นที่ 6 ที่ส่งกำลังใจให้กันอย่างอบอุ่นเสมอมา และคุณนฤมล แก้วป้อม เจ้าหน้าที่ประสานงานสาขาวิชาฯ ที่ช่วยเหลือและประสานงานในด้านต่าง ๆ จนเสร็จสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาขอขอบคุณผู้เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกๆ เรื่องด้วยดี ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระฉบับนี้คงมีประโยชน์บ้างไม่มากก็น้อยสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ที่สนใจทั่วไปจะศึกษารายละเอียดต่อไป

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง :
กรณีศึกษาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร
ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ผู้เขียน

นายโยธิน จันทวิ

ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม)

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร. อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วิธีการศึกษาประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาจากเอกสาร ขั้นตอนที่สองเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการฯ ขั้นตอนที่สามเป็นการใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ขั้นตอนที่สี่เป็นการสำรวจพื้นที่โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ห้าเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS หาค่าการกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงมาตรฐาน นำมาเขียนพรรณนาเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ ขั้นตอนที่หกเป็นการตรวจสอบข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนมีการดำเนินงานตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีการจัดการโดยใช้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว สภาพพื้นที่ภายในโครงการฯ มีป่าไม้ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์มีความหลากหลายทางพันธุ์พืชและสัตว์ป่า ในโครงการฯ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กิจกรรมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมทัศนียภาพธรรมชาติ การพักผ่อนรวมทั้งการกางเต็นท์ บ้านพักนักท่องเที่ยวและบ้านพักแบบโฮมสเตย์ เข้ามชมงานหัตถกรรมลือชื่อ เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม และเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสม

กับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน และโครงการฯ ยังได้จัดแบ่งพื้นที่ให้เป็นโซน (Zone) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพให้สูงสุด และอนุรักษ์สภาพพื้นที่เพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ขยายไป หากมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น โครงการฯ จะหามาตรการวางแผนไม่ให้เกินกว่าความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) และกระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกให้ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ด้านธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรมชุมชน มีการจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวจะได้เกิดการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน แต่ประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังมีความตระหนักรู้ในระดับน้อย ดังนั้น ควรมีการจัดฝึกอบรมจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้เกิดความรู้สึกรักและหวงแหนในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์และการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการจัดการวางแผนดำเนินงาน แต่ประชาชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้พยายามกระตุ้นให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน นำไปสู่การช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่เพื่อให้โครงการฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว ควรปรับพื้นที่บางส่วนแต่ให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้กลมกลืนกับสภาพพื้นที่ มีการจัดการพลังงานและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ และได้มีการจัดการบริการการท่องเที่ยว เพื่อช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ในอนาคตทางโครงการฯ จะได้มีการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพในด้านต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น โดยจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยวของโครงการฯ เป็นการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่เป็นพื้นฐานที่สวงามเป็นจุดขายให้แก่นักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้สนใจและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแล รักษา สิ่งแวดล้อม เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การจัดการตลาดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

Independent Study Title Ecotourism Management of a Highland Community :
A Case Study of the Royally Initiated Demonstration
Station of Agriculture, Forestry and Environment

Author Mr. Yothin Jantawee

Degree Master of Arts (Man and Environment Management)

Independent Study Advisor Assoc. Prof. Dr. Anurak Panyanuwat

ABSTRACT

The objectives of this research were to explore the context and situation of ecotourism, and to propose an appropriate model of eco-tourism management in the area under the Royally Initiated Demonstration Station of Agriculture, Forestry and Environment.

Six procedures were applied for this research including literary review as the first step, in-depth interview, questionnaires, and participant and non-participant observations. Data analysis was conducted by the use of SPSS for Windows for frequency distribution, percentage, means and standard deviation. Descriptive data were grouped and analyzed within the proposed conceptual framework.

The results of this research were as follows.

There were certain elements to ensure sustainability and the implementation according to eco-tourism policy of eco-tourism management of the project in particular how to make nature and the environment of the area attractive to the potential tourists. There were abundant forests and biodiversity with fauna and wildlife. So far the Project has already started nature trail activity, camping service, tourist lodging, and home-stay service. Tourists were guided to see craftworks of the Lisu tribal group and to explore nature. This was to instill environmental awareness among tourists and concerned people in order to help change their behaviors toward the preservation of nature and sustainable development. The Project's area has been managed by zoning to optimize preservation efforts, and to mitigate impacts from tourism. Plans were well prepared to cope with

the increasing number of tourists to contain and minimize the tourism impacts within the carrying capacity toward the eco system and environment.

Training was organized to educate and instill environmental awareness among those people concerned with tourism activities. The Project's staff were trained to pass on knowledge to local people and tourists for awareness development toward the natural preservation to ensure the sustainability of tourism. However, some local people and tourists had low level of awareness. Therefore, more efforts should be made on providing training, organizing exhibition, and campaign through various media to instill in these people the environmental and preservation awareness.

The project's management was based on a participatory approach. Local people benefited mostly from the project implementation. However, they still had no roles in the project's monitoring and evaluation. The concerned staff had their best attempts to stimulate participation of the local people in every process of the project in order to promote sustainable environmental preservation, and the prosperous future of the eco-tourism project.

There should be some modification of the area to improve facilities and services for tourists. However, the impact of such modification should be minimized to preserve the environment. Materials used should be appropriate with local eco-system and there should be efficient ways for energy management and utilization of natural resources to make the area appropriate for tourism. Local people should be encouraged to participate in managing the project and the income, as generated by the local communities. In future, a comprehensive facility improvement plan for eco-tourism should be drafted and submitted for solicit support from the relevant agencies.

Promotional and marketing efforts as well as other eco-tourism management should be designed to enhance local uniqueness and local cultures. Those cultural and natural elements were the selling points to tourists. However, there should be efforts to organize activities to stimulate tourists and concerned parties to increase awareness, and preserve, and care for the environment. Indigenous learning should be provoked was to ensure that eco-tourism marketing will be sustainable.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	8
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	22
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	27
2.4 แนวคิดความสามารถในการรองรับของพื้นที่	32
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	39
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา	50
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	52
3.1 แหล่งข้อมูล	52
3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	53
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	55
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	57
3.5 การตรวจสอบข้อมูล	58
3.6 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล	58

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา	60
4.1 บริบทและสถานการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โครงการสถานี โครงการสถานีสาธิต และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	61
4.2 รูปแบบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่ ของโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	91
4.2.1 การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม	91
4.2.2 การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก	95
4.2.3 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น	96
4.2.4 การจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว	99
4.2.5 การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว	102
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	125
5.1 สรุปผลการศึกษา	125
5.2 อภิปรายผลการศึกษา	130
5.3 ข้อเสนอแนะ	139
5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งต่อไป	140
บรรณานุกรม	142
ภาคผนวก	
แบบสอบถาม	146
ประวัติผู้เขียน	154

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 สักส่วนรายจ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติปี พ.ศ. 2538 – 2543	2
2 แสดงการแจกแจงร้อยละข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง	103
3 แสดงการแจกแจงร้อยละข้อมูลการท่องเที่ยวของโครงการฯ	106
4 แสดงการแจกแจงร้อยละความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ	110
5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ	112
6 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ	116
7 แสดงการแจกแจงร้อยละการได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ	122

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามกุฎราชกุมารเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในพื้นที่ศึกษา	62
2	สภาพป่าดิบเขาซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร	64
3	เส้นทางคมนาคมทางเข้าโครงการฯ	65
4	แผนผังเส้นทางการเดินทางไปโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านแปกแซม อำเภอเวียงเหนือ จังหวัด เชียงใหม่	67
5	แผนที่แสดงพื้นที่โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริบ้านแปกแซม อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่	68
6	แผนผังเส้นทางการเดินศึกษาธรรมชาติภายในพื้นที่โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอด การเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริบ้านแปกแซม อำเภอเวียงเหนือ จังหวัดเชียงใหม่	69
7	ถังเก็บน้ำในโครงการฯ	70
8	แผงโซลาร์เซลล์ของโครงการฯ	71
9	นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการขี่ม้าเที่ยวชมโครงการฯ	72
10	ทะเลหมอกยามเช้าในฤดูหนาว	72
11	ลานกางเต็นท์ในบริเวณโครงการ	73
12	บริเวณด้านข้างบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยว	73
13	บริเวณหน้าบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยว	74
14	ภายในห้องพักรับรองนักท่องเที่ยว	74
15	บ้านพักแบบโฮมสเตย์ของประชาชนท้องถิ่น	75
16	ภายในบ้านพักแบบโฮมสเตย์ของประชาชนท้องถิ่น	75
17	นักท่องเที่ยวรับประทานอาหารเช้าในบ้านพักโฮมสเตย์	75
18	ดั่งกว้าง 5 เขา แมลงที่พบในโครงการฯ ปัจจุบันค่อนข้างหายาก	76
19	ไม้พื้นเชื้อเพลิงของชุมชน	77
20	พืชอาหารหรือพืชกินได้	78

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า	
21	กล้าไม้ที่ใช้ในการปลูกป่า	79
22	แปลงปลูกป่าไม้ใช้สอย	79
23	ประเพณีกินวอปีใหม่ของชาวลีซอ	82
24	ประชาชนท้องถิ่นฝึกการตีมีด	82
25	สภาพการตั้งบ้านเรือนของประชาชนท้องถิ่น	83
26	สภาพภายในบ้านเรือน	83
27	ข่าม ผลิตภัณฑ์หนึ่งของประชาชนท้องถิ่นบ้านแปกแซม	84
28	เครื่องเงินสำหรับประดับชุดสตรีลีซอ	84
29	หางลีซอ งานหัตถกรรมที่ละเอียดอ่อนของประชาชนท้องถิ่น	85
30	กล้าไม้ปลูกผสมพันธุ์ฟาแลนนอพซิส ซึ่งโครงการฯ ได้ทำการศึกษาวิจัย ในเชิงพาณิชย์	86
31	ฝายต้นน้ำลำธาร (Check Dam)	87
32	ที่ปักอาศัยลักษณะของโฮมสเตย์ในพื้นที่โครงการฯ	88
33	วิถีชีวิตการทำกรเกษตรของประชาชนท้องถิ่น	89
34	ให้ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศกับกลุ่มเยาวชนนักท่องเที่ยว	89
35	การฝึกอบรมการอนุรักษ์ป่าให้แก่ประชาชนท้องถิ่น	90
36	การแต่งกายของประชาชนท้องถิ่น (ลีซอ)	91
37	แปลงทดลองปลูกผักเมืองหนาวในโครงการฯ	92
38	ถังขยะตามจุดพักนักท่องเที่ยว	93
39	ไฟฟ้า สาเหตุหนึ่งซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว	93
40	ป้ายสื่อความหมายธรรมชาติแสดงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติภายในโครงการฯ	95
41	การประชุมวางแผนการดำเนินงานของชุมชนท้องถิ่น	97
42	สัมภาษณ์ประชาชนท้องถิ่นในเรื่องการมีส่วนร่วม	98
43	ระบบประปาภูเขา	100
44	ห้องสุขาสาธารณะบริเวณลานกางเต็นท์	101
44	ถนนเข้าโครงการฯ ในฤดูฝน	102

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายทั่วโลกต่างได้พากันมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้าน การท่องเที่ยวมากขึ้น จึงทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนี้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศเหล่านั้น โดยทุกประเทศได้มุ่งหวังที่จะให้การท่องเที่ยวภายในประเทศของ ตนเองก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำให้เกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ รายได้ประชาชาติ อีกทั้ง เพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างอาชีพ และเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน ในระยะเวลา 30 ปี ที่ผ่านมา การท่องเที่ยวได้มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2503 มี จำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางทั่วโลก 69 ล้านคน และในปี พ.ศ. 2538 ได้เพิ่มจำนวนเป็น 565 ล้านคน และจากการประมาณการจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เดินทางทั่วโลกขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization-WTO) ในปี พ.ศ. 2541 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางทั่วโลก ในปี พ.ศ. 2543 พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2563 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางทั่วโลกจำนวน 6,591,000 คน และ 1,550 ล้านคนต่อปี ตามลำดับ ทั้งนี้ประเทศไทยมีส่วนแบ่งการตลาดท่องเที่ยวโลกจากนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาเยี่ยมชมอยู่ในอันดับที่ 26 ในปี พ.ศ. 2528 เป็นลำดับที่ 21 ในปี พ.ศ. 2533 เป็นอันดับที่ 20 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 อีกทั้งยังได้ขยับขึ้นมาเป็นอันดับที่ 17 ในปี พ.ศ. 2547 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542)

สถานการณ์และแนวโน้มของตลาดการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้น ได้มีจำนวนของ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมประเทศไทยเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี เนื่องจาก ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากร ทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีค่าต่อการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงได้รับความ สนใจจากทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศได้รับ ผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยวมาเป็นระยะเวลานาน รายได้จากการท่องเที่ยวที่ประเทศไทยได้รับ ณ ราคาคงที่ในปี พ.ศ. 2537 เป็นจำนวน 69,268 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2539 เพิ่มขึ้นเป็น 304,500 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2541 มีอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยร้อยละ 14.8 ต่อปี (การท่องเที่ยว

แห่งประเทศไทย, 2543) และในปี พ.ศ. 2544 มีรายได้จากการท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศทั้งสิ้น จำนวน 299,047 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

ตารางที่ 1 สัดส่วนรายจ่ายของนักท่องเที่ยวต่างชาติปี พ.ศ. 2538 – 2543

(หน่วยละ : ร้อยละ)

ประเภทของค่าใช้จ่าย	ปี พ.ศ.					
	2538	2539	2540	2541	2542	2543
ซื้อของที่ระลึก	29.3	38.1	34.3	29.0	34.7	34.7
ที่พัก	28.5	20.1	24.9	27.3	24.5	24.2
อาหารและเครื่องดื่ม	16.0	14.9	15.1	16.0	15.5	15.2
การบันเทิง	11.7	9.6	9.9	11.1	10.6	10.5
การคมนาคมภายใน	5.8	6.0	7.0	7.4	6.5	7.4
การเที่ยวชมเมือง	4.6	5.8	5.8	4.2	4.2	4.6
อื่นๆ	4.1	5.5	3.0	5.0	4.0	3.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย กันยายน 2544

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้รับการจัดอันดับจากองค์การต่างชาติหลายองค์กรให้เป็นประเทศที่ได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวสวยงาม หรือการเป็นสุดยอดในด้านบริการ อาทิ

1. Scandinavian Travel Trade จัดอันดับให้ประเทศไทยเป็น The World's Best Tourist Country 2004 โดยได้รับรางวัล Grand Travel Award 2004
2. Travel & Leisure Magazine จัดให้กรุงเทพฯ เป็น Best Tourism Cities
3. ITB ที่กรุงเบอร์ลิน ซึ่งเป็นงานส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุดในโลก ลงคะแนนให้ประเทศไทยเป็น The most Popular Destination in ITB 2004
4. Asia – Pacific Region Spa Research จัดอันดับให้ประเทศไทยเป็น Number 1 Spa Destination

ในเมื่อประเทศไทยประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ในแถวหน้าของการท่องเที่ยวโลก จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกระแสความเคลื่อนไหว และแนวโน้มของการท่องเที่ยวในระดับโลก ซึ่งปัจจุบันได้เรียกขานว่าเป็นการท่องเที่ยวไร้พรมแดน ลักษณะการท่องเที่ยวแบบนี้ คือ การคำนึงถึงความคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ การให้ความสนใจในระดับสังคม และการตระหนักถึงการ

รักษาสีสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดตามแม่บทของโลกหรือ Agenda 21 ซึ่งวางกรอบการดำเนินเรื่อง การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) ไว้ดังนี้

1. การดำเนินการท่องเที่ยวให้พิจารณาเรื่องของความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน
2. การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี หรือเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของชุมชน
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว
4. การประสานความต้องการการกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากแนวโน้มการท่องเที่ยวโลกในลักษณะเช่นนี้ จึงสะท้อนให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ความสอดคล้องสัมพันธ์ และหมุนไปทางทิศเดียวกันกับกระแสของโลก ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

ปัจจุบันสถานการณ์การท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยใช้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมาเป็นกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเจริญเติบโต และขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกระบวนการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโยงใยกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังเป็นอุตสาหกรรมที่ได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม จากการที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นทรัพยากรหลัก ดังนั้นกิจกรรมใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวย่อมจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทั้งด้านบวกและด้านลบที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เช่นกัน ไม่นานก็น้อย ซึ่งถ้าหากการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ อาจนำไปสู่ความเสื่อมโทรมและการเสื่อมสภาพของความเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ เมื่อใดก็ตามที่เกิดความเสื่อมสภาพและการเสื่อมโทรมเกิดขึ้นย่อมมีผลกระทบไปถึงหลายๆ กลุ่ม ซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มคนอย่างน้อย 3 กลุ่ม คือ นักท่องเที่ยว ผู้ที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว และบุคคลผู้ถูกจัดว่าเป็นเจ้าของท้องถิ่นหรือผู้ที่มิหน้าทีดูแล รับผิดชอบพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะเป็นจุดที่กลุ่มคนทั้ง 3 กลุ่มมีความสนใจร่วมกัน ซึ่งการช่วยกันดูแลรักษาระวังป้องกัน รวมตลอดจนการร่วมมือกันในการเอาใจใส่ต่อแหล่งท่องเที่ยวของผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นก็จะเป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะรักษาสภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยังคงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปได้ (มนัส สุวรรณ และคณะ, 2541)

กระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก เมื่อครั้งมีการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลกหรือ "Earth Summit" เมื่อปี 2535 ที่เมืองริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล มีส่วนผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการ ประกอบด้วย

- (1) กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ
- (2) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้
- (3) กระแสความต้องการพัฒนาคน

จากกระแสการพัฒนาทั้ง 3 ประการดังกล่าวมีผลต่อการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยวและระบบการจัดการท่องเที่ยวในการหาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและทดแทนการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม (Conventional Tourism) แบบเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติกันมา

กระแสพัฒนานี้เองได้ทำให้เกิดกระแสการตื่นตัวในการที่จะปกป้องรักษาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยว ได้นำไปสู่การเคลื่อนไหวสำหรับการท่องเที่ยวแนวใหม่ ซึ่งเป็นการอธิบายถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน อาทิเช่น การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์หรือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หรือการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) หรือการท่องเที่ยวที่อ่อนโยนกับสิ่งแวดล้อม (Soft Tourism) หรือการท่องเที่ยวเพื่อไปชมธรรมชาติด้วยความต้องการเข้าใจถึงระบบนิเวศ (Dedicated Nature Tourism) หรือการท่องเที่ยวเพื่อไปชื่นชมธรรมชาติ (Mainstream Nature Tourism) หรือการท่องเที่ยวที่ใช้ธรรมชาติแบบผิวเผิน (Casual Nature Tourism) หรือการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) โดยได้เสนอแนวคิดว่าการท่องเที่ยวควรถูกพัฒนาเช่นเดียวกันกับการจัดการที่ผ่านกระบวนการคิดที่ถูกต้องดีแล้วจากความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้เพื่อป้องกันผลเสียที่จะเกิดต่อสิ่งแวดล้อมก่อนที่จะทุกอย่างจะสายเกินไป หลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือหาวิธีการในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มากที่สุด ในขณะเดียวกัน ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมต่อสภาพสังคม เศรษฐกิจของประชาชน ในพื้นที่ต้องไม่เกิดขึ้น ถ้าเกิดขึ้นก็ต้องน้อยที่สุด

สถานการณ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาพรวมในอนาคต จึงเป็นการคาดหวังว่าเป้าหมายสูงสุดหรือผลของการพัฒนาที่ต้องการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งระบบ เนื่องจากปัจจุบันนี้ได้มีความพยายามของทุกๆ ประเทศในการที่จะสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาการอนุรักษ์และการเสริมสร้างระบบประชาธิปไตยในระดับพื้นฐาน ซึ่งก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวใน 3 ด้าน คือ 1) กระแสความต้องการการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก ทั้งในแง่การอนุรักษ์ในระดับ ท้องถิ่นจนถึงการอนุรักษ์ ป้องกัน และแก้ไขวิกฤตการณ์ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ ระบบนิเวศเพื่อตอบสนองความหลากหลายทางชีวภาพ 2) กระแสความต้องการของตลาดท่องเที่ยว ในด้านการศึกษาเรียนรู้หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นความต้องการที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยวและในทุกส่วนของสังคม เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชนที่มาจากรากหญ้า (ประชาชนพื้นฐาน) อันจะเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนามีทิศทาง ที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสมเป็นไปตามความต้องการของผู้ที่อยู่ในพื้นที่มากขึ้น

จากกระแสดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิดของการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรงและต่อระบบการจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวเพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยว ซึ่งไม่ได้เน้นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยังสามารถตอบสนอง กระแสความต้องการด้านการอนุรักษ์ กระแสความต้องการของการตลาด และกระแสการพัฒนาในด้านมนุษย์ โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (มนัส สุวรรณ และคณะ, 2541)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) จึงเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาเพื่อฟื้นฟูสภาพทรัพยากรที่เสื่อมโทรม และป้องกันมิให้แหล่งทรัพยากรใหม่ๆ ต้องถูกทำลายไป อันจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และส่งผลดีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้ประกอบการที่ถูกนำมาเป็นกลยุทธ์ นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการช่วยรักษาทรัพยากรแล้ว ยังเป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวที่จะได้พักผ่อนสัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิด และได้รับความรู้จากแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาที่สามารถใช้แหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้นอกตำราได้เป็นอย่างดี การได้รับรู้ และการสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง ทำให้เกิดความรักหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม เพื่อช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรให้คงอยู่ ความร่วมมือ ร่วมใจอย่างจริงจังของทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้น ให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน จะส่งผลทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนต่อไป

ดังนั้นแนวความคิดในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เข้ามามีบทบาท เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีกระบวนการจัดการอย่างมีคุณภาพและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นผลนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงเป็นแรงผลักดันทำให้กระแสความต้องการในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นที่นิยมสูงในระดับประเทศและระดับโลก ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการใช้อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในมิติที่มีใช้เพียงการพัฒนาเศรษฐกิจด้านเดียว แต่ยังมุ่งเน้นเพื่อการพัฒนาสังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนเพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งนี้เพื่อสนองวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ คือ “เศรษฐกิจดี สังคมไม่มีปัญหา การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย รวมทั้งยังได้รับการตอบสนองทั้งจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 9 (ปี พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2549) มีความต่อเนื่องในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อเป็นการเพิ่มการจ้างงาน การกระจายรายได้สู่ชุมชน และการสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับศักยภาพเชิงวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ รวมถึงไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อันต่อเนื่องมาจากจากแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมา ทำให้นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นนโยบายเชิงกลยุทธ์เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางสำหรับระดับปฏิบัติการ เป็นการขยายนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศ ภายใต้กรอบการพัฒนาแห่งชาติ ให้มีลักษณะเฉพาะและชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้นโยบายนี้เป็นกรอบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทยให้เกิดความยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540 ก)

เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามกุฎราชกุมาร เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรบ้านแปกแซม หมู่ที่ 6 ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จากหลายหน่วยงานร่วมถวายการต้อนรับ และถวายรายงานความเป็นมาของพื้นที่ ทำให้ทราบถึงความสำคัญว่า พื้นที่บริเวณนี้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญที่ไหลไปลงสู่แม่น้ำแม่แตง แต่สภาพป่าไม้กลับถูกบุกรุกทำลายเพื่อใช้เป็นที่ดินทำมาหากิน อีกทั้งยังมีแนวโน้มว่าจะถูกแผ้วถางป่าไปเรื่อยๆ นอกจากนั้นยังเป็นพื้นที่ล่อแหลมต่อปัญหาหาเสพติด อันส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงมีพระราชดำริแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้พัฒนาความเป็นอยู่และบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรในพื้นที่และหมู่บ้านใกล้เคียง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแปกแซม บ้านหินแตว และบ้านนาอ่อน ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปโดยไม่ให้ราษฎรเดือดร้อน

อีกทั้งพัฒนาเพื่อให้ราษฎรเป็นผู้ชำนาญทุกด้าน ได้แก่ ด้านการป่าไม้ การเกษตรและปศุสัตว์ รวมทั้งอนุรักษ์ สภาพป่าและสภาพแวดล้อมให้คืนสู่สภาพเดิม เพื่อให้ใช้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร สำหรับใช้ในการอุปโภค การบริโภค และใช้ในการทำการเกษตร โดยให้จัดตั้งโครงการสถานี สาธิตและถ่ายทอด การเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม ขึ้นที่บริเวณสวนมันอะลู ทรงพระราชทาน แนวพระราชดำริด้านป่าไม้ คือ 1) ให้ทดลองปลูกไม้ใช้สอย และไม้สน ในลักษณะที่เรียกว่า Forest Farm คือ การปลูก การตัดใช้ประโยชน์ และให้ปลูกทดแทนทันทีอย่างครบวงจร อีกทั้งให้ปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่า โดยใช้พันธุ์ไม้ที่เป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ โดยมีการจ้างราษฎรในพื้นที่ เป็นแรงงาน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกันรักษาป่ากับชุมชน ตลอดจนจัดให้มีการศึกษาวิจัยด้านป่าไม้ และเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2546 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ เสด็จฯ ตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงานโครงการฯ และได้มีพระราชดำริเพิ่มเติมว่า “ให้ พัฒนาสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็น แหล่งท่องเที่ยว” ซึ่งสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 โดยกลุ่มประสานงานโครงการพระราชดำริ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้รับสนองพระราชดำริและได้พิจารณาแนวทางในการ จัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนในพื้นที่ สนองพระราชดำริ ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว อันจะเกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยจะมีรายได้เสริมจาก การท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งต่อไป ทั้งนี้ทางสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริแห่งนี้ ได้จัดตั้งขึ้นเป็นแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทยในปัจจุบัน เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนสัมพันธ์สอดคล้องใน เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อันจะส่งผลให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศ ผู้ศึกษาจึงได้สนใจที่จะศึกษาในเรื่องของสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ ชีวภาพ และชุมชน การ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว การจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอรูปแบบแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย ชุมชนที่เหมาะสมในพื้นที่โครงการฯ ว่าควรจะมีการดำเนินการอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โครงการสถานีสาธิต และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- 2) เพื่อนำเสนอรูปแบบแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่ โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

โครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านแปกแคม ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา ได้เน้นศึกษาในด้านต่อไปนี้

1. บริบทและสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วย
 - 1.1 บริบทของโครงการฯ และชุมชน
 - 1.2 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว
 - 1.3 การจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
2. รูปแบบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่เหมาะสม ได้แก่
 - 2.1 การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
 - 2.2 การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
 - 2.3 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น
 - 2.4 การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว
 - 2.5 การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว
3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสรุปวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมต่อไป

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจและได้คัดเลือกประชากรที่ทำการศึกษา โดยเลือกเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. นักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นจำนวน 322 คน
2. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ เป็นจำนวน 6 คน
3. ผู้แทนชุมชนระดับผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นจำนวน 8 คน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ และชุมชนท้องถิ่น โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การจัดการการท่องเที่ยวในโครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมายถึง รูปแบบวิธีการดำเนินการต่างๆ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นโครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็นโครงการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านแปกแซม หมู่ที่ 6 ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของโครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในการสร้างศักยภาพพื้นที่ รวมทั้งการอนุรักษ์พื้นที่ด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวที่ดำเนินงานตามแนวนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

การจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ของโครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่ ด้านเกษตร ด้านป่าไม้ ด้านระบบนิเวศ และด้านวัฒนธรรมชุมชน ให้คงอยู่และสืบทอดจนถึงอนุชนรุ่นหลัง เพื่อให้โครงการฯ มีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างยั่งยืนต่อไป

รูปแบบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง รูปแบบและแนวทางในการจัดการด้านต่างๆ ของโครงการสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่ การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยวเพื่อให้โครงการฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษา โครงการสถานีสาริตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย รวมถึงงานเขียนที่ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายได้คิดค้นและเรียบเรียงไว้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ ในหลากหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อกระบวนการดำเนินการวิจัยและตอบคำถามเพื่อให้สามารถอธิบายการศึกษาวิจัยได้ชัดเจน และเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยเป็นไปตามตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นจึงได้เสนอแนวความคิด ทฤษฎี การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
- 2.4 แนวคิดความสามารถในการรองรับของพื้นที่
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2541) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางธรรมชาติของมนุษย์ที่มีมาแต่โบราณ เนื่องจากสัญชาตญาณของมนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็นต่อสิ่งแปลกใหม่จึงมีความพึงพอใจที่จะเดินทางท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวมีการพัฒนาเจริญขึ้นเป็นลำดับ จนกลายเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวก็มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งด้านบวกและลบ ซึ่งด้านบวก ได้แก่ การเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจให้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คน เกิดความสามัคคีในสังคม และความร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และกระตุ้นให้เกิดการรักษาและปรับปรุงสภาพ

แวดล้อมให้ดีขึ้น ส่วนด้านลบ ได้แก่ ความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของท้องถิ่น การทำลายสภาพแวดล้อม โบราณวัตถุและโบราณสถาน รวมถึงความประณีตทางศิลปะเสื่อมลง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การวางแผนและการควบคุมที่ดีนั้นย่อมช่วยรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งก็คือ สิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเกิดการเดินทาง แต่ถ้าการท่องเที่ยวทำให้สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากร การท่องเที่ยวเสื่อมโทรมหรือสูญเสียไปก็จะมีนักท่องเที่ยวอยากมาเที่ยวอันจะส่งผลให้การท่องเที่ยวหมดไปในที่สุด

การจัดการการท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้น มักจะประสบปัญหาที่สวนทางระหว่างการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ จนทำให้นักวิชาการบางท่าน กล่าวว่า การท่องเที่ยวไม่สามารถประสานกับการอนุรักษ์ได้ อีกด้านหนึ่งก็มีบางท่านเสนอว่า การท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปพร้อมกับการอนุรักษ์ได้ รวมทั้งนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปพร้อมกัน เพียงแต่มีการจัดการและสำนึกที่ดีเท่านั้น แนวคิดดังกล่าวมีชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวสีเขียว การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาสิ่งมีชีวิต การท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ แต่ที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายที่สุดคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีหลักการกว้างๆ คือ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวจะต้องได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทั้งทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ รวมทั้งท้องถิ่นควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538) ในขณะเดียวกัน The Ecotourism society (1991) (อ้างใน วัฒนาพร สุญาษา, 2545) ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่มีบทบาทเกี่ยวกับการศึกษาวางแผนและเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ ในขณะเดียวกันก็ได้ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจอันได้ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อ ประชาชนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) เสนอว่า จากการประชุม Earth Summit เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ. 1992 ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ในที่ประชุมได้มุ่งเน้นสู่ประเด็นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้เกิดกระแสของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3 ประการ ดังนี้

1. กระแสความต้องการให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว อันเป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลก เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่การอนุรักษ์ต่อสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นไปจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพ

2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้นในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพอใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่

3. กระแสความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาท่องเที่ยวเพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

จากกระแสหลักทั้ง 3 ประการ ก่อให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ขึ้น เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกันกับการท่องเที่ยวแบบเดิม โดยมีการประยุกต์รูปแบบการท่องเที่ยวที่นำไปสู่กระแสหลักทั้ง 3 มานำเสนอหลายรูปแบบ แต่รูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวถึงกันมากที่สุด คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้ให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศึกษาพบว่า ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อม และมีการให้การศึกษาค้นคว้าแก่ผู้มาท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงแตกต่างจากการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในแง่การจัดการการท่องเที่ยวและการให้การศึกษ โดยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะครอบคลุมการจัดการท่องเที่ยวที่กว้างขวางกว่า แต่ไม่เน้นให้การศึกษแก่ผู้ท่องเที่ยว เพียงแต่ให้มีการจัดการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเป็นสำคัญ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแต่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอาจไม่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ได้ ซึ่ง ภราเดช พษ์วิเชียร (2542) และบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือกระบวนการและกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินการตามแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ เรื่องของความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด โดยเฉพาะชุมชนต้องได้รับผลประโยชน์ร่วมในการตัดสินใจ นอกจากภาระหน้าที่แล้วต้องเป็นการศึกษา และในขณะเดียวกันก็ต้องเน้นในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติหรือมีระบบนิเวศเป็นหลัก คือ ในเนื้อหาเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่ง ซึ่งมุ่งเน้นความรู้และความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องไม่ละเลยองค์ประกอบในเชิงวัฒนธรรมชุมชน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ โดยการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้การท่องเที่ยวมีความมั่นคงยั่งยืนอยู่คู่สังคมมนุษย์ และก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

มิศรา สามารถ (2542) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ในปัจจุบันที่นานาประเทศให้ความสำคัญ เพื่อการมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศและนานาชาติ ตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยการให้ความสำคัญแก่การให้การศึกษา การเรียนรู้หรือมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์มากกว่าการจัดการลดหรือปราศจากผลกระทบและนักท่องเที่ยวพึงพอใจเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อม และให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นหลัก โดยมีส่วนประกอบของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศนั้นๆ รวมอยู่ด้วย ทั้งนี้รูปแบบของกิจกรรมและกระบวนการต้องส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสังคมน้อยที่สุด และต้องนำไปสู่การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและสังคม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และจิตสำนึกที่ดีต่อผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ใช้คำในภาษาไทยว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยใช้คำในภาษาไทยว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ใช้ภาษาอังกฤษตรงกันว่า “Ecotourism” หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ บนพื้นฐานของนิยามดังกล่าวแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวจึงเป็นกลุ่มผู้เดินทางที่แสวงหาสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมต่างๆ ที่ให้ประสบการณ์ที่หลากหลายได้มากขึ้น
2. ประสบการณ์จากการได้ไปเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ และ/หรือ ประสบการณ์ที่ได้สัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมที่แตกต่างจากที่ตนอยู่
3. โอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างในแต่ละพื้นที่
4. ให้มีการอนุรักษ์สภาพธรรมชาติและสมบัติทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่เข้าไปชม

เสรี เวชชบุษกร และนิคม มุสิกคาม (อ้างใน ชวิชัย รัตนซ้อน, 2542) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม และหมายรวมถึง วัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย

นอกจากนี้ สถาบันการพัฒนการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ให้คำจำกัดความของ Ecotourism จากการประชุมนานาชาติ Ecotourism Concept Design and Strategy เมื่อวันที่ 6-8 กุมภาพันธ์ 1995 ที่กรุงเทพฯ (อ้างใน สรัสวดี อาศรรพกิจ, 2542) กล่าวไว้ดังนี้

1. ฐานข้อมูลทรัพยากร (Nature Based): การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านสภาพภูมิศาสตร์ และวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี โดยจะต้องยึดหลักการสำคัญที่ว่าเราต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. การจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably Managed): การท่องเที่ยวทุกประเภทจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประเทศทุกประเทศ ท้องถิ่นทุกท้องถิ่น จำเป็นต้องพยายามจัดการท่องเที่ยวของตน โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด

3. มุมมองในด้านสังคมและวัฒนธรรม (Inclusive of Social and Cultural Aspects): การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและประเทศ ซึ่งจัดไว้เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายเหล่านั้น

4. การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม (Environmentally Educative): การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องให้การศึกษากับนักท่องเที่ยวและประชากรในท้องถิ่น เป็นการศึกษาที่ต้องการจะหยั่งรากลึกกลงในจิตสำนึกของแต่ละคนให้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญอย่างยิ่งยวด ในอันที่จะทะนุถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเรา

5. ผลประโยชน์และความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น (Benefit and Involvement of Local People): การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นตรงจุดที่ว่า ในการจัดการการท่องเที่ยวประชาชนบนพื้นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ และสามารถได้รับผลประโยชน์จากกำไรของการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นกุญแจ สำคัญไขไปสู่การกระจายรายได้นั่นเอง

6. ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Product Authentic): การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมุมมองเชิงตลาดมีจุดเน้นที่ว่าผลิตภัณฑ์ คือ ทัวร์ต่างๆ นั้น จะต้องเป็นทัวร์ที่มีลักษณะครบตามเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้ว ในข้อ 1-5 มิใช่ การนำเอาชื่อ Ecotourism ไปติดบนผลิตภัณฑ์เดิมเท่านั้น

7. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist Satisfaction): การพอใจของนักท่องเที่ยว นับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นักท่องเที่ยวที่พอใจจึงกลับมาท่องเที่ยวอีกกิจกรรมที่บริษัททัวร์เสนอต่อนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องเป็นกิจกรรมที่ตรงหรือเกินความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) กล่าวถึงหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Principles of Ecotourism) ว่ามีองค์ประกอบหลัก (Key elements) 8 ประการ ดังนี้

1. มีพื้นฐานอยู่บนธรรมชาติวัฒนธรรมและชุมชน (Nature-based/Cultural-based/Community-based)
2. มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (Sustainably manage)
3. ถึงสังคมวัฒนธรรม (Inclusive of social and cultural aspects)
4. ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น (Education to tourist and local people)
5. คนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ (Benefit to local people)
6. คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม (Involvement of local people)
7. แหล่งท่องเที่ยวต้องเป็นของแท้ดั้งเดิม (Product authentic)
8. นักท่องเที่ยวมีความพอใจ (Tourist satisfaction)

จากองค์ประกอบดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเรื่องระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประกอบด้วยธรรมชาติ ป่าไม้ และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ เมื่อนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจดีแล้ว นักท่องเที่ยวจึงให้ความร่วมมือและกลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือของชุมชนนั้น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมต่อสังคมหรือต่อชุมชนนั้น

นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 ก) ได้กล่าวถึงขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า มีการครอบคลุมองค์ประกอบหลัก (Key Element) 4 ด้านที่เป็นลักษณะเด่นของ Ecotourism ว่าประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism)
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low Impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สิ่งแวดล้อมศึกษา (Environment Education based Tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือประชาชนในท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบทลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความ รวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ซึ่งท้องถิ่นในที่นี้เริ่มจากประชาชนในระดับรากหญ้า จนถึงการปกครองท้องถิ่นและอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)

ข้อกำหนดที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลักสี่ประการด้วย หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบครบสมบูรณ์ดังกล่าวแล้ว จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไป ความสมบูรณ์จะลดน้อยลง จนอาจต้องจัดการส่งเสริมหรือทำให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ ต่อไป

พงศ์สานต์ พิทักษ์มหาเกตุ (2538) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ 5 ประการคือ

1. ต้องมีผลกระทบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีของคนในท้องถิ่น

2. ต้องให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปของสื่อต่างๆ ตลอดจนการอธิบาย การตีความโดยมัคคุเทศก์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจ ได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และให้มีความตระหนักถึงคุณค่าหรือคุณประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ของชุมชนนั้นๆ จนนักท่องเที่ยวมีความระมัดระวังช่วยกันป้องกันและช่วยกันลดผลกระทบในด้านต่างๆ ที่อาจมีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือต่อวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ

3. ต้องให้ผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น ในการจ้างงานทั้งโดยตรงและทางอ้อม เช่น การบริการจัดนำเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ การขายอาหาร การขายของที่ระลึก เป็นต้น

4. ต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นของเขา ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคม และชุมชนนั้นๆ แล้วผนึกกำลังร่วมแรงร่วมใจช่วยกันพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรนั้นไว้อย่างยั่งยืน

5. ต้องให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ การสร้างสรรค์ให้เกิดประสบการณ์และความพึงพอใจ ในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่นักท่องเที่ยว จะมีผลต่อการได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะยาวยั่งยืนและต่อเนื่อง ดังนั้นข้อมูลข่าวสารในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะต้องมีความถูกต้องครบถ้วนและสมบูรณ์ ต้องมีการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด โดยประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว จะต้องเท่ากับหรือมากกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยว เพื่อให้เขาเกิดความพึงพอใจ โดยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพของการให้บริการ และให้ความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวเป็นอันดับสูง รองจากการมุ่งอนุรักษ์ดูแล และป้องกันแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ได้สรุปลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจาก ความหมายและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไว้คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านชีวภาพ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด เพื่อส่งผลต่อเนื่องถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในอันที่จะทะนุถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเรา

5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และได้รับประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การกระจายรายได้

6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องไม่เกิดขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ทุกๆ ด้าน ทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน และสภาพแวดล้อมโดยรอบ

7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ธุรกิจบริการท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

8. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจต้องการเข้ามาท่องเที่ยว หรือกลับมาท่องเที่ยวซ้ำแล้วซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้กิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8 ประการ ที่ได้กล่าวมาแล้วนำไปสู่มาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8 ประการคือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีระบบการจัดการที่ดีใน 4 ด้าน คือ
 - 1.1 ด้านการให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว
 - 1.2 ด้านการจัดรายการนำเที่ยวที่เน้นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว
 - 1.3 ด้านข้อกำหนดการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว
 - 1.4 ด้านการตลาดท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความสามารถรองรับของพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลต่อการวางแผนและการจัดการ
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีโครงการร่วมกับคนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อคืนกำไรกลับสู่แหล่งท่องเที่ยว
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีระบบการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว
5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบสร้างคุณภาพ โดยจัดอบรมด้านความรู้ และทักษะแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง
6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบรักษาความปลอดภัย ทั้งนี้เนื่องจากมีความเสี่ยงสูง
7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบให้บริการที่มีคุณภาพ โดยใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการลดมลพิษและใช้อย่างคุ้มค่า
8. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีการร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

นอกจากนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นกระบวนการที่มีจุดหมายมีขั้นตอน และวิธีการจัดการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนของกระบวนการ

จัดการและการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจนระหว่างองค์ประกอบต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม นโยบายการจัดการได้กำหนดแนวทางด้านต่างๆ 4 ด้าน ซึ่งสามารถกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ได้ดังนี้

นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

1. กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีมาตรฐานที่ชัดเจน ให้ยกเลิกการท่องเที่ยวที่เปราะบาง สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในเขตอนุรักษ์ โดยดำเนินการดังนี้

1.1 สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ นอกเขตอนุรักษ์ ในเขตพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เอกชนและเขตชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2 วางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามขอบเขตของขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยการกำหนดเขตพื้นที่การท่องเที่ยวเขต สงวนเพื่อการศึกษาและรักษาสีงแวดล้อม เขตกันชน และเขตพื้นที่ฟู

1.3 สนับสนุนการพัฒนากลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และโครงการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ระดับกลุ่มพื้นที่ให้มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยให้มีการกระจายการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวในระดับที่สามารถทดแทนแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขีดความสามารถในการรองรับได้

1.4 สนับสนุนการจัดการระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทาง เพื่อใช้ในการจัดการ การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้สมดุลกับความสามารถในการรองรับของแต่ละพื้นที่ และการ ถ่ายเทนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ

1.5 กำหนดมาตรการการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว เชิงนิเวศที่เข้มงวดมากขึ้น และให้การสนับสนุนการประกอบการที่มีมาตรการถูกต้องเหมาะสม อย่างเป็นรูปธรรม

1.6 สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการควบคุม คุณภาพ ตรวจสอบ และการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว

1.7 สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในการวางแผน และจัดการ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ได้กำหนดแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

2.1 กำกับ ควบคุม ดูแล การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับรูปแบบการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยให้เป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ถือเอาการปฏิบัติใน สนามเป็นบทเรียนของการศึกษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบของกิจกรรมที่มีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

2.2 จัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรในระบบโรงเรียน และสถาบันการศึกษาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน

2.3 สนับสนุนสื่อสารมวลชนและสื่อข้อมูลอื่นๆ ที่ส่งเสริมการศึกษาระรรมชาติและวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับใช้เป็นข้อมูลคู่มือและอุปกรณ์การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง

2.4 สนับสนุนงบประมาณในการจัดสื่อความหมายธรรมชาติที่มีคุณภาพในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

2.5 ให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่มาสื่อความกับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะ หรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างแท้จริง และเป็นการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

2.6 ขยายการให้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ในระยะต้นให้มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และจิตสำนึกของบุคลากรในภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีศักยภาพสูงและมีบทบาทในกระบวนการท่องเที่ยว

3. นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 พัฒนาแบบแผนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนรวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น เอกชน และประชาชนทั่วไปในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการ ทั้งนี้ต้องมีความเสมอภาคเป็นธรรมในกรอบที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่นๆ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

3.2 สนับสนุนการจัดตั้งข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบขององค์กรหรือคณะกรรมการระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกระดับ โดยให้องค์กรมีขอบเขตความสามารถในการตัดสินใจดำเนินการอย่างอิสระ ภายใต้กรอบที่ตอบสนองความจำเป็นในการจัดการแต่ละระดับ

3.3 เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผล ตลอดจนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งปรับทัศนคติและปรับปรุงขีดความสามารถของหน่วยงานของรัฐให้สามารถร่วมมือ และเกื้อหนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

3.4 ส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรประชาชนที่ดูแลด้านสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล

3.5 แก้ไขปรับปรุงและพัฒนาการกฎหมาย และระบบงบประมาณของภาครัฐให้สามารถส่งเสริมและเอื้ออำนวยต่อการประสานความร่วมมือของหน่วยงานปฏิบัติทุกระดับกับประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับ ในการให้ชุมชนมีโอกาสนในการควบคุมกำกับดูแล และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

3.6 สนับสนุนพัฒนาศักยภาพของคน โดยการเพิ่มความรู้ ทักษะและการมีจิตสำนึกด้านการจัดการพัฒนาการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น

3.7 สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ ในด้านการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีอิสระและสามารถจัดเก็บรายได้ เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง โดยให้มีการพัฒนาทักษะการจัดการที่ถูกต้อง

3.8 สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสังคมให้มีโอกาสในการเข้าช่วยเหลือและยกระดับการมีส่วนร่วม ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรชุมชน และองค์กรจัดการธุรกิจของประชาชนอย่างสร้างสรรค์

4. นโยบายด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว ได้กำหนดแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

4.1 จัดระบบการเดินทางเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวกตามสมควร ให้เหมาะสมกับพื้นที่และกิจกรรม โดยเน้นด้านความปลอดภัยเป็นหลัก

4.2 สนับสนุนให้มีการใช้พลังงานอย่างปลอดภัย เหมาะสมตามความจำเป็นและตามขนาดของพื้นที่ท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สนับสนุนการใช้พลังงานทดแทน ลด การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่หมดเปลืองในกิจกรรมท่องเที่ยว

4.3 สนับสนุนระบบการสื่อสาร โทรคมนาคม สร้างโครงข่ายที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม กระจายตัวครอบคลุมพื้นที่ท่องเที่ยวและโครงข่ายการมีส่วนร่วมทุกระดับ เพื่อการติดต่อสื่อสาร การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว และการบรรเทาสาธารณภัยในยามฉุกเฉิน

4.4 สนับสนุนให้การบริการท่องเที่ยว ดำเนินการโดยภาคเอกชนหรือองค์กร ประชาชน ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยองค์กรของรัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการกำหนดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวรองรับ ทั้งนี้ให้มีกรอบการพัฒนาด้านการบริการที่มีขนาดรูปแบบ และคุณภาพการบริการตามแบบนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.5 การจัดบริการของรัฐในพื้นที่ที่จำเป็น จะต้องมีความเหมาะสม โดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือและเรียนรู้ด้วยตนเองของนักท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับรูปแบบและกิจกรรมของการ

ท้องถิ่นนั้นๆ การจัดบริการต้องไม่เป็นการแสวงหากำไร หรือแข่งขันกับภาคเอกชน แต่ควรให้เป็นรายได้เสริมสำหรับการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากร

4.6 การจัดการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้คำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น การเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้แก่ชุมชน และประชาชนท้องถิ่น

4.7 กำหนดมาตรฐานและมาตรการในการควบคุมและส่งเสริมการบริการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสร้างมาตรฐานการจูงใจการให้การรับรองมาตรฐานการบริการ และการให้รางวัล เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มุ่งถึงการศึกษา ความรู้ในพื้นที่ อันเกี่ยวข้องกับการศึกษาธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรต่างๆ อย่างเหมาะสม และสอดคล้องเชื่อมโยงกับระบบนิเวศในท้องถิ่นนั้น โดยคงสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่ดี ตลอดจนประชาชน ในท้องถิ่นเกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืนยอมรับอย่างเต็มใจและสามารถพึ่งตนเองได้เพื่อประโยชน์ในทุกมิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การประชุม Globe' 90 ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันโดยมีการป้องกันและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วยการท่องเที่ยวที่มีความหมายรวมไปถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศได้ด้วย

การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาหรือการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใดจะเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็ก ทั้งในเมืองและชนบท

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง ด้วยการจัดการการท่องเที่ยวที่มีความหมายต่อการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย ทั้งนี้แนวความคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป ขอบเขตการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกส่วนของการท่องเที่ยว คือ

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องดำรงอยู่ได้
2. มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนอย่างสม่ำเสมอ
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย
4. กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ
5. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมต้องไม่มีหรือมี

น้อยที่สุด

การพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นควรมีความยั่งยืนอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability)

1.1 การเติบโตต้องอยู่ในอัตราที่บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากโตเร็วไป อาจทำให้สิ่งทีรองรับนักท่องเที่ยวด้านต่างๆ ไม่พร้อมไม่เพียงพอ เช่น โครงสร้างพื้นฐานคุณภาพของแรงงานและการให้บริการอาจมีผลทำให้นักท่องเที่ยวหงุดหงิด ไม่พอใจ ขาดความนิยม ไม่เดินทางมาท่องเที่ยว ทำให้เศรษฐกิจต่ำในระยะยาว

1.2 การเติบโตของการท่องเที่ยวอาจทำให้คนหันมาประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหมด เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาคอื่นๆ เช่น ภาคการเกษตร การกสิกรรม การอุตสาหกรรม

1.3 การเติบโตที่ต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน และผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ เป็นผลทำให้เงินตราในระเทศรั่วไหลออกไปนอกประเทศ

2. ความยั่งยืนทางสังคม (Social Sustainability)

2.1 การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวต่างประเทศมากเกินไปและรวดเร็วเกินไป มีผลกระทบรุนแรงต่อชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น

2.2 การใช้จ่ายเงินอย่างง่ายดายของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีกำลังซื้อสูงกว่าคนในท้องถิ่น การใช้ชีวิตที่หรูหรา หรืออย่างอิสระเสรี ซึ่งทะลักเข้าสู่ชุมชนหนึ่งๆ อาจกลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดใจ

ให้คนหนุ่มสาวในท้องถิ่นหลงใหลมัวเมาต่อเงินทองหรือความสำราญที่หาได้ง่ายๆ ทำให้เกิดปัญหาสังคมติดตามมามากมาย

2.3 อาชีพขายตัวทั้งหญิงและชาย การขายยาเสพติด การละทิ้งคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น อาจนำไปสู่ความล่มสลายทางโครงสร้างวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวว่าเป็นตัวการทำให้สังคมเสื่อม ซึ่งบางครั้งอาจสะท้อนออกมาในรูปของการกระทำที่รุนแรงต่อนักท่องเที่ยว

3. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

3.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุมอาจกลายเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นคุณค่าหรือความเป็นตัวต้นกำเนิดของกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นๆ เสียเอง เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวที่ล้นหลาม ความแออัดยัดเยียด ความสกปรกกรงรัง และอื่นๆ

3.2 การเร่งรัดพัฒนาโดยใช้เทคนิคก่อสร้างที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการพังทลายอย่างถาวรของหน้าดิน หาดทราย ชายทะเล การสูญเสียภูมิทัศน์ ฯลฯ

3.3 การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างในตำแหน่งที่ผิดพลาด อาจทำให้วงจรทางธรรมชาติเกิดความแปรปรวน

3.4 การเก็บเอาพันธุ์ไม้ไปจากพื้นที่ อาจทำลายระบบนิเวศวิทยาที่เปราะบางของพื้นที่บางแห่งไป

3.5 กิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดปริมาณของเสียอย่างมหาศาล เช่น ของเสีย น้ำเสีย อาหารเหลือ ขยะ เป็นต้น ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากมาย บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) เสนอไว้ในเอกสารทางวิชาการว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม

2. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่า และความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

4. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม

5. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยาว

6. เป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) กล่าวว่า เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่นั่น คือ ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ต้องดำเนินการในเรื่องขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว
3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกคนได้รับผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

4. ต้องชี้้นำตามความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในชนบทท่องเที่ยวที่นั่น ทรานซ์ พัยมวิเชียร (2539) กล่าวถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนจำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งในมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปโดยตลอด การพัฒนาที่ยั่งยืนในความหมายต่างๆ ไปนั้น หมายถึง การพัฒนาที่จะใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน โดยไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์พึงมีในอนาคต หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากวัฒนธรรม หรือธรรมชาติในระดับที่ให้วัฒนธรรม หรือธรรมชาติยังคงสภาพอยู่ได้อย่างถาวร

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้กล่าวถึง การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ พร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและกระบวนการระบบนิเวศวิทยาไว้ได้ เป็นการวางแผนพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนเจ้าของท้องถิ่น ในขณะเดียวกัน ก็ปกป้องรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ และได้ให้หลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 10 ประการ คือ

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainably) ทั้งที่เป็นธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางทำธุรกิจในระยะยาว
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไปและการลดของเสีย (Reducing Overconsumption and Waste) จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มพูนคุณภาพของการท่องเที่ยว

3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintaining Diversity) มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) เพื่อให้เข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting Local Economy) โดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว (Involving Local Communities) ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่สิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย

7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ (Consulting Stakeholders and the Public) ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล (Marketing Tourism Responsibly) จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวจะยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยว

10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking research) จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน
 ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537) ได้กล่าวถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ว่า การพัฒนาจะสำเร็จต้องพัฒนาองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 4 ประการ คือ

1. สิ่งดึงดูดใจจากการท่องเที่ยว (Attractions) ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ อาจเป็นสิ่งดึงดูดใจเกี่ยวกับสถานที่ (Site) หรือสิ่งดึงดูดใจจากเหตุการณ์ (Events)

2. ความสำราญจากแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) แยกออกเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 ปัจจัยพื้นฐาน อันได้แก่ การคมนาคม ยานพาหนะ ลานจอดรถ น้ำ ไฟฟ้า ระบบกำจัดน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะ ระบบการสื่อสาร (โทรศัพท์ วิทยุ ฯลฯ)

2.2 ที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย (Accommodation) ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร ภัตตาคาร ร้านขายของที่ระลึก สถานเริงรมย์ บริการรถเช่า บริการนำเที่ยว เป็นต้น

3. ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) คือ วิธีการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวที่มีความหมายครอบคลุมเรื่องของยานพาหนะ ระยะทาง ระยะเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่สามารถในการเข้าถึงนี้มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึง 2 ประการ คือ

3.1 องค์ประกอบเชิงปริมาณ หมายถึง ความเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น ความจุ ความถี่ของยานพาหนะ

3.2 องค์ประกอบเชิงคุณภาพ หมายถึง ความสะดวกสบายในการเดินทางและความปลอดภัย

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ควรพิจารณาและพัฒนาทั้งมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อมและพัฒนาควบคู่กันไป เป็นการผสมผสานลักษณะที่ทำให้ทั้งระบบผสมผสานกลมกลืนกัน โดยใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องเหมาะสมในปัจจุบัน โดยไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่พึงมีในอนาคต ด้วยการศึกษาวางแผนเพื่อส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างคุ้มค่า และยาวนานที่สุด ในขณะที่เดียวกันต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2541) ได้อธิบายความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้นยังคงต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดี ต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จ

การพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วย

ระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญจำแนกได้เป็น 3 ระบบ ดังนี้ คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) อันประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวตลอดจน ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึงสภาพทางกายภาพของ ทรัพยากรซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของ ชุมชนและท้องถิ่น

2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มี อยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ

3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการในการ ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึง กิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

เดชา ไต้สูงเนิน (2543) ได้อ้างความเห็นของนักวิชาการไว้หลายท่าน เช่น Adriana (1998) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลง พื้นที่ได้เป็นอย่างมาก ถ้าการท่องเที่ยวมีการจัดการและบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่เป็นทรัพยากร นั้นได้โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการวางแผน นโยบายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่น เพื่อจะได้ให้ มีการส่งเสริมในระดับชาติ นโยบายควรจะเจาะจงลงไปในแต่ละด้าน โดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญ พื้นฐานของชุมชน ถ้าเป็นไปได้ก็ควรให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเน้นในตลาด การสร้างแนวทางการ จัดการสิ่งแวดล้อมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตลอดไป การตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกันใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้วย Adhikary, M. (1995) ได้เสนอรูปแบบการจัดการ การท่องเที่ยว (7's Model) เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

1. กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกลมกลืน กันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ของ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ประกอบไปด้วย กลยุทธ์ในการ วางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติ ด้วย เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อที่จะสามารถหา กลยุทธ์ที่เหมาะสมที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น

2. โครงสร้าง (Structure) หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับการจัด ลำดับชั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะการมีโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญนำไปสู่ ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว ในบางประเทศจะมีกระทรวงการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นผู้จัดการ และดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจนำเที่ยว

ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรมที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและเป็นรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามโครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วย ซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่นๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจคอยควบคุมดูแล แบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับขั้น มีผู้นำมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ และที่สำคัญ คือ การให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3. ระบบ (System) หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่นๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. บุคลากร (Staff) หมายถึง บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่างสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดี ประสบผลสำเร็จและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5. ทักษะ (Skill) หมายถึง ทักษะในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญงานจึงจะดีและมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรก ในการทำงานต่างๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ ไม่ได้หมายถึง เพียงแต่รู้ว่าทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่า คืออะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งความรู้นั้นอาจจะเป็นความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้นผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยว ควรจะมีทั้งความรู้และทักษะในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาด้วย เพราะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6. รูปแบบ (Style) หมายถึง รูปแบบในการดำเนินงานซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่แตกต่างกันในการจัดการ

7. การแบ่งปัน (Share) หมายถึง การแบ่งปันการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะผู้ที่ริเริ่มจะทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลต่างๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

โครงการการศึกษาวิจัยมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ (2541) ได้เสนอถึงหลักการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวว่า ประกอบด้วย

1. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้งกิจกรรม ความพร้อมและความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินรายการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2. องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เช่น สภาตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการองค์กรประชาชนอื่นๆ

3. ธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมและรัฐ มีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน

ประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่จะเกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

กล่าวโดยสรุปการจัดการท่องเที่ยว ก็คือ การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ มิฉะนั้นการจัดการการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางประสบความสำเร็จล้มเหลวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2537) ได้มีนโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยว 2540 – 2546 ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์ พื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาว และคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติเพิ่มมากขึ้น

2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมมือแก้ไข หรือป้องกันปัญหาการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

3. สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสาร โดยโครงข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ

4. ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาระบบเครือข่ายการคมนาคมขนส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้

5. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้ชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่ดี มีความรักความหวงแหน และช่วยทำนุบำรุงทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความโอปอ้อมอารี ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจไมตรี อันดีงามสืบไป

6. ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ เพื่อรองรับนโยบายการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรชาวไทยมีงานทำในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

7. กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับความคุ้มครอง พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535

8. ผลักดันให้มีการกวดขันมาตรการต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจังต่อเนื่องตลอดไป

9. ส่งเสริมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น พักอยู่นานวัน ใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นและเดินทางกระจายไปทั่วภูมิภาค โดยคำนึงถึงขีดความสามารถหรือข้อจำกัดในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

10. สร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยวและใช้จ่ายใช้สอยภายในประเทศกระจายไปสู่ภูมิภาคตลอดปี เพื่อเพิ่มดุลการท่องเที่ยวให้มีมากขึ้น และเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น อันจะเกิดเป็นผลดีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

11. พิจารณาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็น และเหมาะสมในลักษณะของการลงทุนร่วมทุน หรือให้การส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

นอกจากนี้คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมและความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย ซึ่งกระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การจัดการพื้นที่ ได้แก่ การจัดการเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) การศึกษาขีดจำกัดการรองรับได้ของพื้นที่ การกำหนดมาตรการการใช้ประโยชน์ปลูกสร้างอาคารและปรับปรุงพื้นที่ การควบคุมการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว การใช้มาตรการป้องกันและลดผลกระทบในพื้นที่
2. การให้การศึกษาและสื่อความหมาย ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานที่ ให้ความรู้ทุกรูปแบบส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้และสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการบริการที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการใช้มัคคุเทศก์เฉพาะถิ่น จัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ และให้การศึกษากับชุมชน
3. การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ มุ่งกิจกรรมที่ไม่มีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมหรือสามารถป้องกันแก้ไขได้ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้ จัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม จัดกิจกรรมให้เกิดความสัมพันธ์ด้านนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และคนในท้องถิ่น
4. การบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมการบริการที่มีความรับผิดชอบ สร้างการมีส่วนร่วมในการบริการของชุมชน กำหนดรูปแบบการบริการให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม อบรมคุณภาพบุคลากร และสนับสนุนการบริการที่ได้มาตรฐาน
5. การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและลดผลกระทบ ได้แก่ กำหนดมาตรการจัดเก็บและกำจัดมูลฝอย กำหนดมาตรการป้องกันและกำจัดสิ่งปฏิกูล ควบคุมแบบอาคาร กวดขันกับกิจกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อม

กล่าวโดยสรุป การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก็คือ การจัดการการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงระบบนิเวศได้รับผลกระทบน้อยที่สุด และการจัดการต้องไม่เข้าข่ายสอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิด อันจะทำให้การจัดการการท่องเที่ยวดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 แนวคิดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

Butler (1980) กล่าวว่า ขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวจะถึงจุดวิกฤต เมื่อมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจนถึงระดับที่ไปขัดขวางความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว

D'more (1983) กล่าวว่า ขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับการท่องเที่ยว ก่อนที่ชุมชนบริเวณนั้นจะรู้สึกถึงผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2541) ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดความสามารถที่รองรับได้ของพื้นที่ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้มีความเจริญเติบโต แต่ต้องคำนึงถึงขีดจำกัดที่ยอมรับได้เพื่อมิให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมมากเกินไป

การจัดการตามขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่สำคัญมี ดังนี้

1. ขีดจำกัดทางด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับประสิทธิภาพของนักท่องเที่ยว ดังนั้นในที่นี้จึงหมายถึง จำนวนคนมากที่สุดที่สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยไม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และไม่ทำให้ประสิทธิภาพที่นักท่องเที่ยวได้รับมีคุณภาพลดลงจนไม่อาจยอมรับได้

2. ขีดจำกัดทางการตลาด แนวทางนี้เสนอว่า ขีดความสามารถในการรองรับตลาดการท่องเที่ยวจะถึงจุดวิกฤติเมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจนถึงระดับที่ไปขัดขวางความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการให้ประสิทธิภาพที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว

3. ขีดจำกัดของชุมชน กล่าวได้ว่า เป็นขีดจำกัดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่ขึ้นอยู่กับความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับการท่องเที่ยว ก่อนที่ชุมชนบริเวณนั้นจะรู้สึกถึงผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น

มนัส สุวรรณ (2538) ได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิด ความสามารถที่รองรับได้ของพื้นที่ไว้ในหนังสือนิเวศวิทยาการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยกล่าวว่า ธรรมชาติของแต่ละพื้นที่ย่อมมีขีดจำกัดความสามารถที่จะรับได้อยู่ในระดับหนึ่ง ระดับความสามารถที่จะรับได้นี้แตกต่างกันไปตามความแตกต่างทางด้านกายภาพ และชีวภาพของพื้นที่และกิจกรรมของมนุษย์ที่กระทำในพื้นที่นั้น ซึ่งหากมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เกิดขีดจำกัดนี้แล้ว จะทำให้สภาพและความสมดุลของพื้นที่สูญเสียไปจนเกิดปัญหาต่อเนื่องอื่นๆ ตามมา ความสามารถที่จะรับได้นี้สามารถแยกพิจารณาเป็น 3 ประเด็นคือ

1. ความสามารถที่จะรองรับได้ทางกายภาพ (Physical Carrying Capacity) หมายถึง ลักษณะหรือสภาพทางกายภาพของสถานที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามความประสงค์เป็นขีดจำกัดได้ชัดเจน และจับต้องได้มากกว่า เช่น ขนาดของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แน่นอนตายตัว ย่อมเป็นตัวกำหนดว่าจะสามารถสร้างอาคาร หรือสิ่งก่อสร้างได้จำนวนมากน้อยเท่าใด เป็นต้น

2. ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม (Social Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถของสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวที่จะพัฒนาเพื่อให้หรือขายบริการแก่ผู้มาเที่ยว กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในจำนวนสูงสุด โดยไม่ทำให้เกิดภาวะแออัด

3. ความสามารถที่จะรับได้ทางนิเวศ (Ecological Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถของสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติในและบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาที่เกิดจากการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะการที่นักท่องเที่ยวไปรวมตัวอยู่ในพื้นที่หนึ่งเป็นจำนวนมาก ย่อมก่อให้เกิดความกดดันต่อพื้นที่นั้นโดยตรง ซึ่งบางครั้งอาจจะมากเกินกว่าพื้นที่นั้นจะรับได้

สันติ ชูดิษฐา (2537) กล่าวว่า ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) เป็นแนวความคิดในวิชานิเวศซึ่ง Andrew W. Gig ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Countryside Planning ว่า ความสามารถในการรองรับของพื้นที่คือ ปริมาณการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ที่พื้นที่นั้นจะสามารถแบกรับไว้ได้ก่อนที่จะเกิดความเสื่อมโทรมขึ้น

ขีดความสามารถในการรองรับฯ สามารถแปรเปลี่ยนหรือมีความแตกต่างกันไปตามชนิดของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม เวลา และสถานที่ นอกจากนี้แล้ว ขีดความสามารถในการรองรับฯ ยังแตกต่างกันตามเกณฑ์และปัจจัยที่นำมาพิจารณา เช่น ขนาดพื้นที่ ความต้องการนำใช้ การปล่อยของเสีย การดำรงรักษาทัศนียภาพ ตลอดจนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงซึ่งขีดความสามารถในการจัดการของรัฐ (เช่น นโยบาย การบริหาร เทคโนโลยีงบประมาณ) ในการควบคุม ป้องกัน ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น การศึกษาเพื่อกำหนดขีดความสามารถในการรองรับฯ จะต้องพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องก่อนตัดสินใจเลือกระดับขีดความสามารถในการรองรับฯ ที่ดีและเหมาะสมที่สุด ภายใต้ระบบการจัดการระดับต่างๆ ขั้นสุดท้ายการตัดสินใจเลือกขีดความสามารถในการรองรับฯ จะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ และเลือกสรรข้อกำหนดที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

UNEP (1986) (อ้างในเดชา ไต้สูงเนิน, 2543) กล่าวถึง มาตรฐานและตัวชี้วัดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ระดับที่เหมาะสมของการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งในทางปฏิบัติอาจนับเมื่อผลทางลบเริ่มแสดงผล แต่การกำหนดเกณฑ์การวัด (Critical) นั้นไม่แน่นอน แตกต่างกันตามชนิดของแหล่งท่องเที่ยว สภาพท้องถิ่น ประเภทของนักท่องเที่ยว และปัจจัยที่ชี้วัด ซึ่งเกณฑ์วัดนั้นมีอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่วัดได้ทางสถิติ เช่น ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกหรือหาผลกำไรทางเศรษฐกิจ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มที่วัดค่าไม่ได้ เช่น ผลกระทบต่อประเพณี วัฒนธรรม มีผลในทางจิตวิทยาต่อนักท่องเที่ยว คือ

1. การวัดระยะเวลา (Time) คือ นับจำนวนผู้คนใช้ประโยชน์ในช่วงเวลาหนึ่งๆ ซึ่งในที่นี้คือ อาจวัดในช่วงความจุสูงสุด (Peak Capacity) โดยวัดต่อวัน ต่อสัปดาห์ หรือต่อปี การวัดระดับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในช่วงฤดูท่องเที่ยวจะทำให้ผลต่อการวางแผนมาก
2. การวัดต่อพื้นที่เว้นว่าง (Space) คือ การจัดจำนวนต่อหน่วยบริการ (คนต่อห้องพัก คนต่อยานพาหนะ) พื้นที่หน่วยบริการต่อจำนวนนักท่องเที่ยว เช่น (พื้นที่ 10 ตารางเมตรต่อคน) และความหนาแน่น (คนต่อหน่วยพื้นที่) ซึ่งการวัดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดจะเท่ากับคนต่อหน่วยพื้นที่คูณด้วยแหล่งพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด เป็นต้น
3. การวัดอัตราการใช้สอยของนักท่องเที่ยว (Tourist Function Rates) มักจะสัมพันธ์กับจำนวนประชากรท้องถิ่น ความจุของบริการ ความหนาแน่น ฤดูกาล ผลกำไรทางเศรษฐกิจ เป็นต้น
4. การวิเคราะห์จุดวิกฤติวัดได้ด้วยความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อกำลังการบริการที่ให้ได้

จะเห็นได้ว่าเกณฑ์การวัดนั้นสามารถพิจารณาได้ตามเงื่อนไขต่างๆ แต่อาจสรุปได้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวกับพื้นที่บริการ หรือความสามารถในการให้บริการของปัจจัยต่างๆ เป็นเกณฑ์ที่นำมาพิจารณามากที่สุด โดยความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการนำไปตัดสินใจหาขนาดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว

เกณฑ์การวัดดังกล่าวในบางกรณีอาจขาดการหาขนาดที่เหมาะสม ในช่วงระยะเวลาของการศึกษา จำเป็นต้องใช้มาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น มาตรฐานความหนาแน่นของพื้นที่ พื้นที่อาคารต่อขนาดที่ดิน มาตรฐานทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม บรรทัดฐานการยอมรับทางสังคม ในแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ ระดับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของแต่ละปัจจัยอยู่สูงกว่าขนาดของการท่องเที่ยวหนึ่งๆ ระดับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของแต่ละปัจจัยอาจอยู่สูงกว่าขนาดของการท่องเที่ยวในช่วงเวลาหนึ่งๆ ซึ่งความร่อยหรอของทรัพยากรประเภทที่พื้นดินไม่ได้กับการขยายตัวของการท่องเที่ยว อาจคาดคะเนได้ถึงสถานะเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ของปัจจัย หรือของแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ ได้ ดังนั้นแนวโน้มของการขยายตัวของการท่องเที่ยววัดโดยการใช้ปริมาณนักท่องเที่ยวเป็นตัวชี้วัด จะสามารถบ่งบอกถึงระยะที่จะเกิดวิกฤติในแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ

UNEP (อ้างในสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542) ได้กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. จิตความสามารถในการรองรับฯ ด้านกายภาพ (Physical Carrying Capacity) หมายถึง ระดับนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงระดับความอึดตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการการท่องเที่ยวในพื้นที่

2. จิตความสามารถในการรองรับฯ ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Carrying Capacity) หมายถึง ระดับของนักท่องเที่ยวที่สูงสุด ที่จะไม่ทำให้ระบบสิ่งแวดล้อมและนิเวศด้อยค่าลง ได้แก่ ระบบนิเวศวิทยา คุณภาพน้ำ น้ำทะเล อากาศ รวมถึงการทิ้งและกำจัดขยะมูลฝอย

3. จิตความสามารถในการรองรับฯ ด้านสังคม (Social Carrying Capacity) หมายถึง ปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำให้ความสนุกสนานและประทับใจของนักท่องเที่ยวจางหายไป เมื่อมีการขยายตัวของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้รวมถึงระดับสูงสุดที่ไม่ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อประชาชนท้องถิ่น

4. จิตความสามารถในการรองรับฯ ด้านเศรษฐกิจ (Economic Carrying Capacity) หมายถึง ระดับการพัฒนาที่ระบบเศรษฐกิจสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างเหมาะสม โดยไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งในหมู่สมาชิกในสังคม และไม่กระทบต่อการลงทุนหรือการค้าของประชาชน

สันติ ชูดิษฐา (2530) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสำหรับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ปัจจัยที่จำเป็นต้องคำนึงถึงเพื่อให้พื้นที่นั้นสามารถพัฒนาขึ้นมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. สारูป (Image) ของพื้นที่ หมายถึง หัวใจหรือตัวแทนของพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในความคิดความรู้สึกของนักท่องเที่ยว สารูปของแหล่งท่องเที่ยวเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว นึกถึงและพอใจที่จะได้เดินทางมาสัมผัส มาชื่นชม ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่หากไม่คำนึงถึง สารูปของพื้นที่อาจทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นสูญเสียสารูปเดิมไป ย่อมจะมีผลกระทบต่อความรู้สึกของนักท่องเที่ยวในแง่ลบ หากนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงและไม่พบกับสิ่งที่คาดหวังไว้ย่อมมีผลให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจที่จะไม่มายังแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้นอีก การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก็จะต้องประสบความสำเร็จ

2. จิตจำกัดขั้นต่ำ (Thresholds) หมายถึง จำนวนนักท่องเที่ยวขั้นต่ำสุดที่จะมาอุดหนุน หรือใช้บริการต่างๆ ในพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นการสร้างโรงแรม การปรับปรุงถนน การสร้างร้านอาหาร ล้วนต้องใช้งบประมาณ และจะต้องมีผลตอบแทนในการลงทุนโดยเก็บค่าบริการทางการท่องเที่ยวที่จะลงทุนพัฒนาขึ้นมาว่า ควรจะมีจำนวนหรือระดับเท่าใดถึงจะคุ้มค่ากับกำลังเงินที่ลงไป ดังนั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงจิตจำกัดขั้นต่ำเพื่อไม่ให้เกิดการลงทุนและงบประมาณเกิดความสูญเสียโดยเปล่าประโยชน์

3. ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จำเป็นต้องคำนึงถึง แต่ในอดีตที่ผ่านมายังมิได้รับความสนใจหรือให้ความสำคัญหรือให้ความสำคัญมากเท่าที่ควรจะเป็น จิตความสามารถในการรองรับของพื้นที่คือ การที่มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ใดๆ ก็ตาม ในระดับที่มีความเหมาะสมต่อสภาพและความสมดุลของพื้นที่ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกันไปตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม เวลา และสถานที่ อีกทั้งยังมีความแตกต่างกันตามเกณฑ์และปัจจัยที่นำมาพิจารณา เช่น ขนาดของพื้นที่ การปล่อยของเสีย การรักษาทรัพยากรในพื้นที่ ตลอดจนจิตความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและของเจ้าของพื้นที่ เป็นต้น รวมถึงความสามารถและโอกาสในการบริหารจัดการ การควบคุม และป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ

พิสิฐ เจริญวงศ์ (อ้างใน สุดาพร วรพล, 2538) ได้กล่าวถึง จิตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ว่า ควรทำให้การท่องเที่ยวเป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง ต้องช่วยกันคิดว่าจะจัดการอย่างไรให้การท่องเที่ยวมีประโยชน์มากกว่าโทษ โดยต้องคำนึงถึง 3 M ได้แก่

1. Minimum คือ การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยที่สุดที่ควรมีจำนวนเท่าใด ซึ่งการกำหนดเช่นนี้จะเหมาะกับการท่องเที่ยวบางประเภทที่รับนักท่องเที่ยวมากไม่ได้
2. Mid – Toursim เป็นการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ย ซึ่งอยู่ในระดับกลางๆ ของจิตความสามารถในการรองรับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
3. Mass – Toursim จิตความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีไม่เท่ากัน จึงต้องควรมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะเข้ามาเที่ยวชมในพื้นที่ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับจัดการที่ดีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

มนัส สุวรรณ (2538) ได้กล่าวว่า การประเมินความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวต้องประเมินองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. ความปรารถนาของผู้เที่ยว ต้องประเมินความต้องการในประเภทและการบริการการท่องเที่ยวของคนส่วนใหญ่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นธรรมชาติจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยได้ดีกว่าชาวต่างประเทศ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ดี เป็นต้น
2. ความสามารถในการให้บริการของนักท่องเที่ยว ความสามารถด้านนี้มีขึ้นอยู่กับการปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ การกำหนดค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายหรือค่าบริการที่สมเหตุสมผล

การตั้งค่าธรรมเนียมการใช้หรือบริการที่สูงจะทำให้นักท่องเที่ยวหันไปสนใจแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีอัตราค่าบริการต่ำกว่าก็ได้ เป็นต้น

3. ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวใดที่ตั้งอยู่ไกลเกินไป ถึงแม้การคมนาคมจะสะดวก หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ใกล้แต่มีความยากลำบากในการเข้าถึงย่อมมีส่วนทำให้ผู้ท่องเที่ยวที่นิยมการผจญภัยหรือต้องการความท้าทาย

4. ความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ สามารถพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามความประสงค์ 2) ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม คือ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะจะมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป และ 3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศ คือ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในแต่ละบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาที่เกิดจากการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะการพัฒนาสถานที่ใดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอาจต้องมีการสูญเสียทรัพยากรบ้างไม่มากนัก แต่ก็ต้องมีการคุ้มค้ำกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

การจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ดีต้องคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับการท่องเที่ยว (Carrying Capacity) คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเติบโต ไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมมากเกินไป และได้มีนักวิชาการเสนอแนวทางการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวไว้หลายๆ แนวทางดังนี้

1. แนวทางที่อิงสิ่งแวดล้อม (An environmentally based perspective) เสนอว่าการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องข้องกับการรักษาสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว โดยให้มีการกำหนดสถานะของแหล่งท่องเที่ยวที่น่าปรารถนาไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้เป็นเกณฑ์สำหรับประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยว

2. แนวทางที่อิงการตลาด (A Market-driven approach) เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจนถึงระดับที่ไม่สามารถรองรับได้ จะส่งผลให้ความปรารถนาของนักท่องเที่ยวมีความต้องการอุปสงค์ทางการตลาดที่ลดลง จึงต้องมีมาตรการเพื่อนำมาแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวได้ อาจจะเป็นรูปแบบของการขยายการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว หรือการจำกัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลงก็ได้

3. แนวทางที่อิงชุมชน (A community-based perspective) มุ่งเน้นที่ความสามารถรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนก่อนที่ชุมชนบริเวณดังกล่าวจะรู้สึกถึงผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น การจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวตามแนวทางนี้จำเป็นต้องอาศัยการสร้างความเห็นพ้องกันระหว่างทุกฝ่ายในชุมชน เช่น ผู้อาศัย หน่วยงานราชการ และเอกชน เพื่อกำหนดสถานะที่พึงปรารถนาของแหล่งท่องเที่ยว และวิธีการจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน

ทั้งสามแนวทางแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ทุกแนวทางล้วนแต่ถือข้อตกลงสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเป็นตัวเร่งเร้าให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดทั้งผลประโยชน์และผลเสียทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
2. สภาพที่พึงปรารถนาของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สามารถกำหนดได้และหากสภาพนี้ถูกทำลาย การท่องเที่ยวก็ไม่อาจคงอยู่ต่อไปได้
3. สภาพที่พึงปรารถนานี้มีได้คงที่ตายตัวแต่อาจแปรเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น รวมทั้งความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของการท่องเที่ยวที่มีผลต่อสภาพของท้องถิ่น
4. สามารถกำหนดและดำเนินกลยุทธ์การจัดการ เพื่อควบคุมอัตราและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการท่องเที่ยวได้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสภาพที่พึงปรารถนาไว้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ที่เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งเนื่องจากว่า ธรรมชาติของแต่ละพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวล้วนมีขีดจำกัดและความสามารถที่จะรองรับได้ในแต่ละพื้นที่ หากแหล่งท่องเที่ยวมีจำนวนนักท่องเที่ยวไปใช้บริการมากจนเกินไปอาจส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลายด้านตามมา ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาในเรื่องนี้ประกอบด้วย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2541) ได้อ้างอิง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ได้ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวไปสู่จุดหมาย โดยเปิดโอกาสให้การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผลในโครงการพัฒนาของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ซึ่งได้กำหนดแนวทางสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ ได้แก่

1. จัดกระบวนการหรือกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การจัดทำแผน และดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชน

2. จัดให้มีกระบวนการและช่องทางของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนา 2 ระบบควบคู่กันไป คือ ระบบการมีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ ซึ่งภาครัฐเป็นฝ่ายส่งเสริมและสนับสนุนในด้านนโยบาย มาตรการ และงบประมาณสนับสนุน

3. เสริมสร้างวิสัยทัศน์และสร้างขีดความสามารถในการจัดการหรือการมีส่วนร่วมให้แก่องค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาและสร้างขีดความสามารถในการจัดการหรือ การมีส่วนร่วมให้แก่องค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคเอกชน สาธารณชน ภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินแผนงาน โครงการของรัฐหรือ ของชุมชน เช่น การใช้มาตรการจูงใจทางภาษี การสนับสนุนการฝึกอบรมทางด้านการจัดการ และการส่งเสริมความร่วมมือกับฝ่ายอื่นๆ ในสังคม

การมีส่วนร่วมของประชาชนได้รับการยอมรับทั้งในแง่ของหลักการและกลไกที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการพัฒนาต่างๆ หรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตไม่ว่าโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ จะเป็นของภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็ขนาดเล็กรหรือขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นโดยทั่วไปจึงมีการดำเนินการเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ดังนี้

1. เพื่อได้รับข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมและผลกระทบต่ออาจเกิดขึ้น
2. เพื่อช่วยในการชี้ประเด็นปัญหา และคุณค่าต่างๆ ของสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อแสดงความคิดเห็นอันอาจจะเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา
4. เพื่อช่วยในการให้ข้อมูลย้อนกลับ และช่วยในการวิเคราะห์ผลกระทบต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานและการตรวจเฝ้าระวัง

5. เพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งและเพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกัน

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) มีความต่อเนื่องในการพัฒนาจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยเฉพาะการใช้การผนึกกำลังร่วมกันของประชาชนทุกภาคทุกส่วนในสังคมไทย ที่เน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับขั้นตอน โดยยึดหลักร่วมกันคิด ร่วมกันทำและร่วมกันรับผิดชอบ โดยขยายกระบวนการการมีส่วนร่วมให้กว้างขวางขึ้นทุกระดับของประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ที่ได้บัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการของรัฐไว้ในมาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมี

สิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และชาติที่มีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพและการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของคน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติการดำเนิน โครงการ หรือกิจกรรมที่อาจเกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมรวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติสิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่ง และวรรคสองย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 79 บัญญัติให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริมบำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการสะสมพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเองและการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จำเป็นต้องรับความจริงที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างก็ปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ได้รับความเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมกลุ่ม ขณะเดียวกันต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสซึ่งนั้นจะได้ถูกต้อง

นำชัย ทนุผล (2542) กล่าวว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นนั้นเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในองค์กรรมของระบบ และจัดเป็นองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ และแนวคิดนี้ เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่นในการที่มีบทบาทในการกำกับดูแล และควบคุมทรัพยากร และการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากขึ้น และสามารถให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยว นั้นเป็นแนวคิดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น หรือเป็นความพยายามที่จะให้มีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจากส่วนล่างขึ้นสู่ส่วนบน ทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่น คือ ผู้รู้ปัญหาและความต้องการของตนเองดีกว่าผู้อื่น เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง จากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการ ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชนของท้องถิ่นของตนเอง

ทิศทางและแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นจะต้องมีการมุ่งไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ได้แก่

1. ระดับนโยบาย จะต้องมีการหาทางให้สมาชิกในชุมชนทุกชุมชน ทุกคน ทุกระดับ รับทราบนโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. ระดับแผน จะต้องหาทางให้ชุมชนเข้าใจแบบแผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ชัดเจน ทุกระดับของแผน
3. ระดับปฏิบัติ ให้สมาชิกของชุมชนกลุ่มต่างๆ ทุกชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ศึกษา แผนปฏิบัติ แนวทาง และวิธีปฏิบัติให้เข้าใจ จนสามารถให้ความร่วมมือและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีการแนะนำอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ จนกว่าจะมั่นใจได้ว่าสมาชิกชุมชน ทุกชุมชน ทุกคน ทุกระดับดำเนินการไปถูกต้องแล้ว
4. มีการติดตามผลและให้การแนะนำอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางบวก และทางลบ ได้จำแนกผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนท้องถิ่นไว้เป็น 4 ด้านคือ

1. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน การสร้างงาน การเพิ่มรายได้ การกระตุ้นการผลิต และการแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ส่วนผลกระทบ ได้แก่ ปัญหารายได้ไม่ต่อเนื่อง เพราะฤดูกาลของการท่องเที่ยว คุณภาพแรงงานไม่เหมาะสมกับระบบการผลิตภัณฑ์ ราคา และบริการ อาจมีการแข่งขันผลประโยชน์ในชุมชน ทำให้เกิดปัญหาด้านทุนอื่นๆ เช่น แรงงาน ที่ดิน เงิน การใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศ เป็นต้น

2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสังคม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงแผนการประกอบอาชีพช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพ สร้างความสามัคคี ป้องกันการอพยพย้ายถิ่น เสริมสร้างการศึกษาสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในแง่ลบ ได้แก่ เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมท้องถิ่น ปัญหาการหลอกลวงนักท่องเที่ยว มีการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนอื่นเข้ามา ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวระดับชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

3. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความรัก ความห่วงหาอาทรในวัฒนธรรมของตนเอง เกิดความร่วมมือร่วมใจในการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่วนผลกระทบในแง่ลบ ได้แก่ การเกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยม รูปแบบของวัฒนธรรมท้องถิ่น การลดคุณค่าของวัฒนธรรมและศิลปวัตถุ การทำลายศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่น การทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

4. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น ช่วยรักษา พัฒนา ปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชน และค้นคว้าแนวทางการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในทางลบ ได้แก่ เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรในด้านต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรทางชีวภาพ เกิดปัญหามลภาวะปัญหาการทรุดตัวของดิน การทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

กราดิช พัทธวิเชียร (อ้างใน สรัสวดี อาสาสมัครพกิจ, 2542) กล่าวไว้ว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยความอดทนและตั้งใจจริง รวมทั้งต้องสร้างความเข้าใจให้แก่ธุรกิจด้วยว่า สังคม ธรรมชาติ วัฒนธรรมเป็นทุนด้วย หากไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แล้วจะพบกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลให้การประกอบธุรกิจไม่ยั่งยืน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) กล่าวถึงแนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนนั้น ได้บังเกิดขึ้นในชุมชนต่างๆ ทั่วโลก ทั้งซีกโลกตะวันออกและซีกโลกตะวันตก ดังจะเห็นได้จากประเพณีลงแขก ซึ่งมีการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลก การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัวและกลุ่มละแวก

บ้าน ชุมชน หมู่บ้าน ตลอดจนสังคมนั้น ได้พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในครอบครัว และในสังคมให้เจริญก้าวหน้าและผาสุกเรื่อยมา การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวความคิดสำคัญ 6 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน อันเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำการร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

4. กิจกรรมการท่องเทียวที่นำเข้าไปในชุมชนต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อม ความพร้อมรับของชุมชน ซึ่งหมายรวมทั้งการใช้ทรัพยากรชุมชน การสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

5. การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำชุมชน ซึ่งหมายถึง ผู้นำตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้ง หรือแต่งตั้งจากทางราชการ เพื่อเป็นผู้บุกเบิกและชักชวนชาวบ้านต่อไป ผู้นำชุมชนโดยทั่วไปสามารถปรับทัศนคติและการยอมรับสิ่งใหม่ๆ ได้เร็วกว่า และเป็นผู้ที่ชาวบ้านมีความศรัทธาในตัวอยู่แล้ว การเริ่มจากผู้นำจึงไปได้เร็วกว่าและได้รับการยอมรับมากกว่าประชาชนทั่วไป

6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่นั้นต้น กล่าวคือ ร่วมหาข้อมูล ร่วมหาสาเหตุปัญหา ร่วมปรึกษาหารือ หาทางแก้ไขปัญหา ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมการปฏิบัติงาน ร่วมการติดตามผลงาน จนถึงขั้นการร่วมบำรุงรักษาในระยะยาว

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัคร รูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกันที่เกี่ยวข้องกับในเรื่องต่อไปนี้ ให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา รวมถึงสนองความต้องการของชุมชน

4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลเพื่อใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

นอกจากนี้ เจมส์คีย์ ปิ่นทอง (2527) ได้แบ่งขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

สมชาย สนั่นเมือง (2541) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญมาก ทั้งนี้ความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวจะสามารถกำหนดได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1) ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทางเศรษฐกิจ คือ จะเกิดการสร้างงาน การพัฒนาอาชีพการท่องเที่ยว เกิดระบบตลาด ระบบผลิตวัตถุดิบ เป็นแหล่งรายได้ และครอบครัว ชุมชนจะมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม และผลประโยชน์ทางสังคม คือ เกิดการพัฒนาทางสร้างสรรค์ในสังคม การติดต่อที่มีรูปแบบมากขึ้น มีการสร้างสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบแก่ประชาชนในชุมชน ระบบสาธารณูปโภค และการบริการสังคม เช่น ความปลอดภัย และการมีระเบียบอิสระของสังคมจะได้รับการเอาใจใส่มากขึ้น 2) ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ทั้งทางบวกและลบซึ่งทางบวกคือ จะมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนทางลบ คือ ความทรุดโทรมของสังคมที่เนื่องมาจากการจัดการที่ไม่ดี โครงสร้างการบริหารชุมชนอาจเปลี่ยนแปลงไปเพราะสาเหตุมาจากการจัดการชุมชนไม่ดีเช่นกัน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้เสนอถึงวิธีการการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังต่อไปนี้

1. การร่วมประชุมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเป็นการร่วมถกเถียงปัญหาของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อสอบถามความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. การให้คำปรึกษาในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหาร โครงการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจวางแผน
3. การสำรวจความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว
4. การประสานงานร่วมกันในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มเข้าไปร่วมงานบริหาร การจัดการหรือร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาจากฝ่ายประชาชน
5. การไต่สวนสาธารณะในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการไต่สวนข้อมูลจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว
6. การออกเสียงประชามติโดยตรงในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการตอบคำถามของรัฐบาลและให้ทุกคนในสังคมเป็นผู้ตัดสินใจแทนรัฐบาลในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้กล่าวแนวคิดของการมีส่วนร่วมได้เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยได้รวมถึงการมีส่วนร่วมกับทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายนักในภาวะสังคมปัจจุบัน ปัจจุบันการมีส่วนร่วมยังอยู่ในวงจำกัดและขาดความสมดุล เช่น ความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติกับองค์กรปกครองท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์ การร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับผู้ควบคุมดูแลทรัพยากร และการประสานงานระหว่างผู้ประกอบการกับส่วนราชการ เป็นต้น

สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้กล่าวในเรื่องทิศทาง การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นได้รับการเน้นให้มีในกระบวนการท่องเที่ยวแนวใหม่ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์รวมของระบบ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นการเน้นให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่นในการเข้ามามีบทบาท กำกับดูแล และ

ควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่น สามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่างๆ ได้

จากหลักการท่องเที่ยวทั้งหมดที่ได้ทบทวนแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อหรือทำลายสิ่งแวดล้อมและสังคม
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการวางแผน นโยบายที่ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องให้ความรู้และสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนในท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น
5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องสร้างความประทับใจและสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง จึงจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้การดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ มีกระบวนการที่เป็นขั้นตอนและจุดร่วมของความร่วมมือกัน ทำให้เห็นถึงศักยภาพของประชาชนที่มีต่อการดูแลและจัดการกับทรัพยากรที่มีในชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ของตนเองด้วย แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะประสบผลสำเร็จได้ผลอย่างดียิ่งเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมในการจัดการจากหลายฝ่ายร่วมมือกัน และประโยชน์ที่ได้นั้นจะกลับไปสู่ชุมชนโดยตรง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อภิวัฒน์ วีระวาสน์ (2543) ได้ทำการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ถ้ำเมืองออน กิ่งอำเภอเมืองอน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า (1) ความเป็นมาของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบริเวณถ้ำเมืองออน เป็นผลมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนา และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักบุญแห่งล้านนาไทย คือ ครูบาศรีวิชัย ได้เริ่มให้มีกิจกรรมบูรณะถ้ำ จนได้รับการนับถือให้เป็นแหล่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน และต่อมามีภายหลังได้รับการพัฒนา โดยงบประมาณของทางราชการมาโดยตลอด (2) บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในด้านการประชาสัมพันธ์ยังคงอยู่ในระดับต่ำสำหรับบทบาทในการจัดการตลาดยังไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด (3) บทบาทในการสำรวจ ค้นหา

และการก่อสร้างทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้มีการพยายามจะพัฒนาถ้าอื่นๆ ในบริเวณเดียวกันให้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยอาศัยงบประมาณจากหน่วยงานราชการเป็นหลัก (4) บทบาท ในการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ด้านการจัดเก็บผลประโยชน์ได้พัฒนาตนเองจาก การสร้างรายได้ให้เป็นของอำเภอ เปลี่ยนมาเป็นรายได้ของท้องถิ่นเอง ด้านการจัดสรรงบประมาณ รายจ่ายได้มีการกระจายไปส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมเพื่อชุมชนโดยมีการวางกฎเกณฑ์ ซึ่งคณะ กรรมการและประชาชนจะได้รับทราบและอนุมัติก่อน ด้านการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวได้มีการ จัดบุคลากรรับผิดชอบด้านต่างๆ ในบริเวณรอบๆ ถ้าโดยเปลี่ยนเวรกันรับผิดชอบ สำหรับการจัดการ ให้บริการด้านสาธารณูปโภคได้จัดให้มีการบริการแก่นักท่องเที่ยว บทบาทในการวางแผนปรับปรุง แหล่งท่องเที่ยว คณะกรรมการหมู่บ้านยังมีการดำเนินการในระดับค่อนข้างต่ำ ในการจัดการสวัสดิภาพ และความปลอดภัยได้มีการประสานกับสถานีตำรวจโดยจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปตรวจ สถานที่ทุกวัน อีกทั้งมีมาตรการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวยามฉุกเฉินและการป้องกันไฟไหม้ป่าใน บริเวณรอบถ้า อีกด้วย

ทัศนภรณ์ นาคเขียว (2545) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาโป่งเดือด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า โป่งเดือดยังไม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะมีองค์ประกอบหลักไม่ครบ 6 ประการ ตามแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ 1) ด้านพื้นที่ 2) ด้านการจัดการ 3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ 4) การส่งเสริมการตลาดและบริการ นำเที่ยว 5) การบริหารจัดการ และ 6) การประชาสัมพันธ์ และสิ่งที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน คือ การ จัดทำแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาให้บริการเป็นจำนวนมากขึ้น เนื่องจาก สิ่งอำนวยความสะดวกที่กำลังดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ เช่น บ้านพัก และห้องอาบน้ำ แร่ พร้อมทั้งการอบรมให้ความรู้ สร้างความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้พื้นที่บริเวณโป่งเดือดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการพัฒนาแบบยั่งยืน ต่อไป

วีระชัย มงคลพันธ์ (2542) ได้ทำการศึกษาความต้องการและความพร้อมของประชาชน ในท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอลี่ จังหวัด ลำพูน พบว่า ประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ความต้องการเป็น มัคคุเทศก์นำเที่ยวธรรมชาติ แต่ประชาชนท้องถิ่นเหล่านั้น ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านสถานที่ ท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง และยังขาดความพร้อมด้านเงินทุน และทรัพยากรที่ใช้ ประกอบการให้บริการด้านการท่องเที่ยว นอกจากนั้น จากการศึกษายังพบอีกว่าประชาชน ท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้บริการด้านพาหนะรับ-ส่ง นักท่องเที่ยวไม่ต้องการให้บริการที่พัก แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงไม่ต้องการจัดบริการขายอาหารและเครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยวและประชาชน ท้องถิ่นไม่มีใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว

พนิตดา สิงห์ครา (2544) ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ บ้านห้วยสี ตำบลปูลึง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวจะพักแรมในชุมชน เสมือนเป็นสมาชิกในครอบครัวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนแห่งนี้ ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวมากกว่า 4 ปีแล้ว สามารถสร้างรายได้ให้สมาชิก 200 – 600 บาท/เดือน ซึ่งเป็นที่น่าพอใจของชุมชน เพราะทรัพยากร วัฒนธรรม วิถีชีวิต ถูกรักษาไว้ภายใต้การจัดการการท่องเที่ยว

สมชาย สนั่นเมือง (2541) ศึกษาถึงชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยวสามารถกำหนดได้ใน 2 ลักษณะ คือ ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ฉะนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นตั้งแต่การเตรียมการ การวางแผนการควบคุมการดูแลการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริหารและการได้รับประโยชน์จากการบริการโดยชุมชน ซึ่งจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ประการสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมที่ดีต้องให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มมากกว่าส่วนบุคคล

กนกวรรณ ชูทาน (2540) ศึกษาความสามารถที่จะรองรับผู้มาใช้บริการของสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้สามารถรองรับผู้มาใช้บริการได้สูงสุดเฉลี่ยวันละ 5,200 คน จนถึงปี พ.ศ. 2550 โดยไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและได้เสนอแนะให้มีการจัดทำแผนการท่องเที่ยวให้มีการออกระเบียบหรือมาตรการ ควบคุมผู้มาใช้บริการ เพื่อช่วยรักษาและลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและควบคุมเก็บค่าบัตร ผ่านประตูเพื่อสนับสนุนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ของสวนพฤกษศาสตร์

สุทธิชัย ออบอุ่น (2540) ได้ศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยด้านสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการบริหารและการมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวกับชุมชนและรัฐ มีศักยภาพมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการบริหาร ขาดการวางแผนรองรับการท่องเที่ยว และไม่ได้มีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวทั้งจากชุมชนและรัฐ

อนุชา ปัญจจันทร์ (2544) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนผาช่างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนผาช่างน้อย

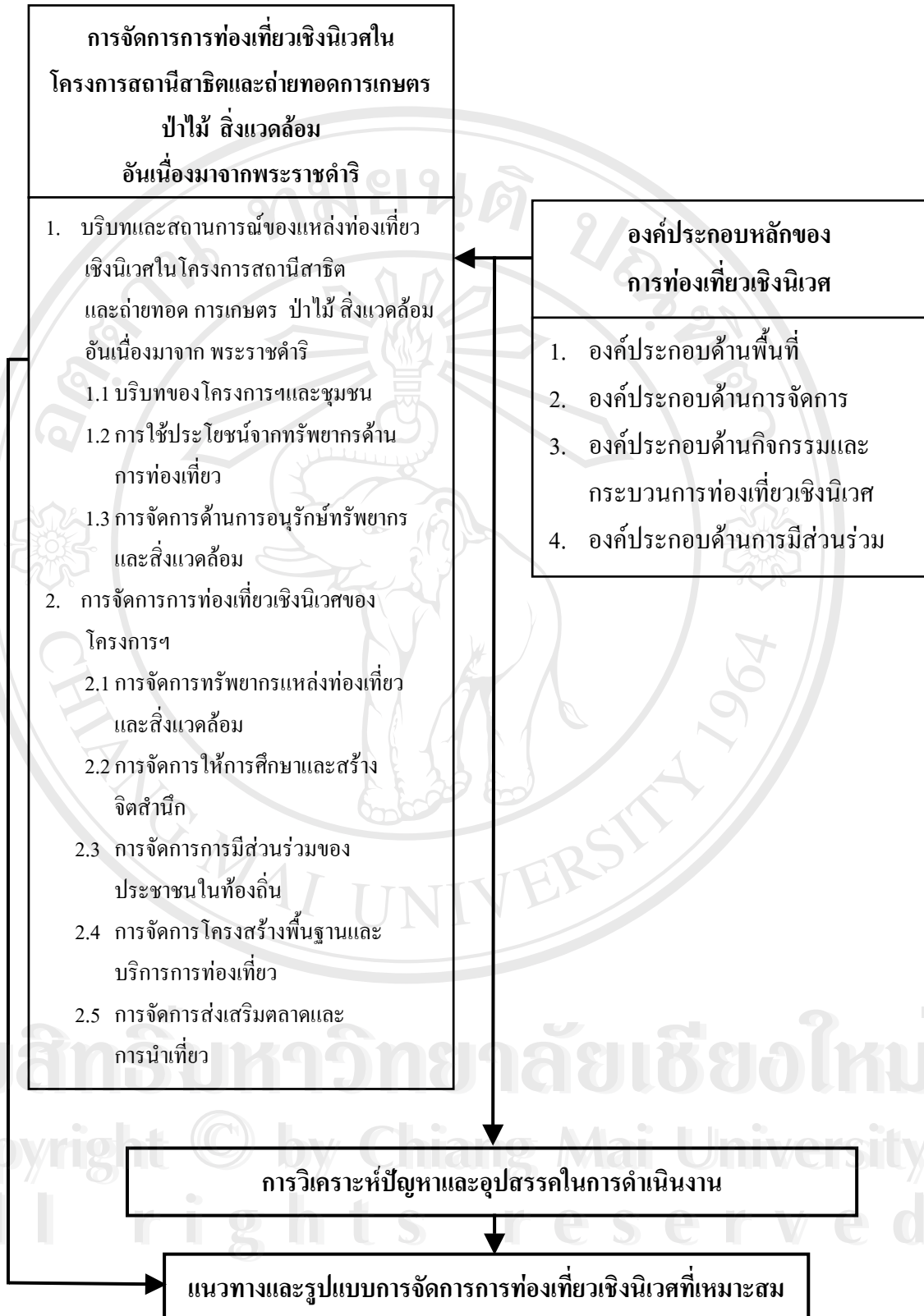
มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2 แนวทาง ได้แก่ การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก และการจัดการด้านการส่งเสริมให้ภาคเอกชนหรือประชาชนท้องถิ่นเข้ามาลงทุน ส่วนแนวทางการจัดการที่ไม่สอดคล้องมี 4 แนวทาง ได้แก่ การจัดการ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยวและการจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

รัชชชัย รัตนช้อน (2542) ศึกษาถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนที่สูง พบว่าการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชนในด้านระบบคุณค่า ระบบการผลิตและระบบความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมที่เคยได้ปฏิบัติกันมาทำให้ชุมชนสามารถร่วมกันจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นมาได้ และทำให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างสัมพันธ์กันกับวัฒนธรรมชุมชน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาพบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้เกิดผลสำเร็จอย่างยั่งยืนได้นั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบ ปัจจัยหลายด้านด้วยกัน ได้แก่ รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว องค์ประกอบของการท่องเที่ยว สักยภาพของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์กรเครือข่าย รวมถึงการส่งเสริมด้านการตลาด และต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะเฉพาะ การดำเนินการที่ให้ได้ผลหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบแต่ละด้านว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้วางกรอบแนวคิดในการศึกษาในด้านบริบท และสถานการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนหรือไม่อย่างไร และนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อเสนอแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่ โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริต่อไป สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้



บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งเน้นในการศึกษาถึง 1) บริบทและสถานการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โครงการสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และ 2) วิเคราะห์และนำเสนอ รูปแบบแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่โครงการสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยกำหนดกรอบแนวคิดจากแนวคิด ทฤษฎีและการวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนแล้วจึงนำไปศึกษาในพื้นที่ ผู้ศึกษาทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ต้องอาศัยข้อมูลแนวคิดจากพื้นที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ดังนั้นในการดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ซึ่ง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 การศึกษาโดยการเข้าไปสำรวจ (Survey) โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อทำการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวและชาวบ้านแปกแซม โดยการเข้าไปสังเกตพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและชาวบ้านในภาพรวมด้านสภาพทั่วไป

1.2 การศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์และการสอบถามจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคล กลุ่มบุคคล และสถาบันต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษา ได้แก่ บันทึกการประชุม สรุปผลการดำเนินงาน ของโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ทำการศึกษานำมาทำความเข้าใจเพื่อใช้กำหนดกรอบและประเด็นสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงนำไปใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโครงการสถานีฯ ให้เข้าใจในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจและได้คัดเลือกประชากรที่จะศึกษาโดยเลือกเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการสถานีสาธิต และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก มี 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ ได้แก่ นายกองกิจการบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน

1.2 ผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ชาวบ้านให้ความช่วยเหลือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูใหญ่ จำนวน 4 คน

2. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้แก่ นายอำเภอเวียงแหง ปลัดอำเภอเวียงแหง เจ้าหน้าที่กองพลพัฒนาที่ 3 เจ้าหน้าที่เกษตรสำนักพระราชวัง เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ และเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาชุมชน จำนวน 6 คน

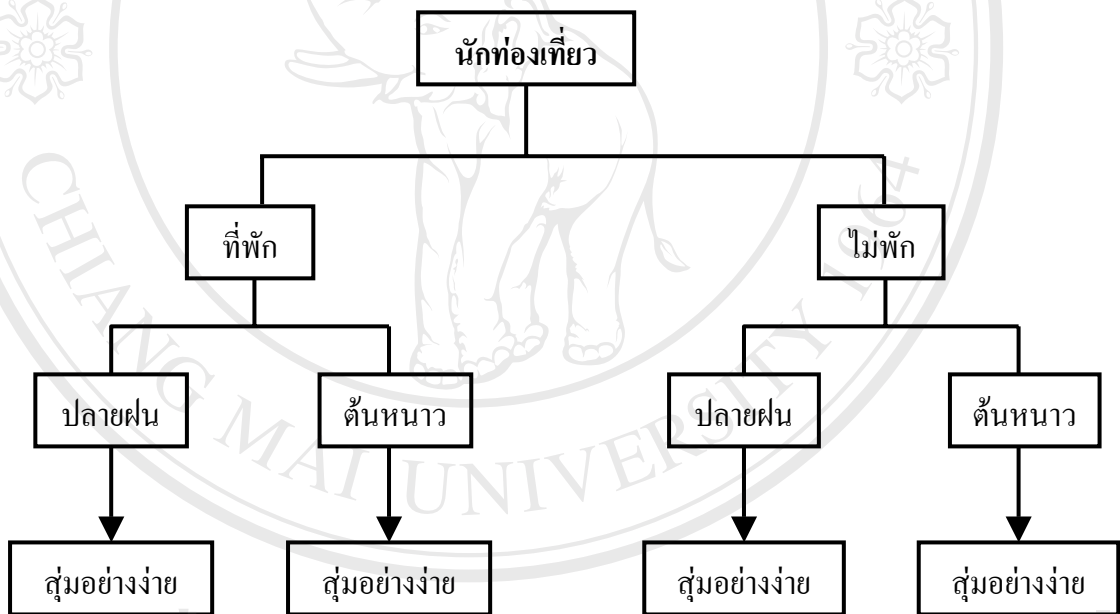
3. นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่โครงการของโครงการสถานีสาธิต และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมไปถึงหน่วยงานประชาชนทั่วไปที่มาศึกษาดูงาน ครู และนักท่องเที่ยว ซึ่งจากสถิติเมื่อปี พ.ศ. 2546 ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวจำนวน 2,205 คน ในการศึกษาครั้งนี้คาดว่าจะใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 4 เดือน (เดือนสิงหาคม - เดือนพฤศจิกายน) ทำการสุ่มตัวอย่างแบบ Cluster Random Sampling และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรของ Krejcie and Morgan, 1970 (ต่าย เชื้อยงี, 2542) ได้นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 322 คน และมีขั้นตอนดังนี้

3.1 จัดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือกลุ่มที่พักค้างแรมเป็นจำนวน 161 คน และกลุ่มไม่พักค้างแรม จำนวน 161 คน

3.2 จัดแต่ละกลุ่มแยกเป็น 2 กลุ่มย่อย ตามฤดูกาลท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มที่มาเที่ยวในช่วง ปลายฤดูฝน (เดือนสิงหาคม - เดือนกันยายน) จำนวน 160 คน และต้นฤดูหนาว (เดือนตุลาคม - เดือนพฤศจิกายน) จำนวน 182 คน

3.3 ผู้ศึกษา ทำการสุ่มอย่างง่ายจากทะเบียนรายชื่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ สถานีโครงการสถานีสาริตและถ่ายทอดการ เกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2 กลุ่ม โดยหาช่วงความห่าง (Interval range) ก่อนจากสูตร $N = \frac{2,205}{n} = \frac{6.85}{322}$

ผู้ศึกษาจะได้ $IR = 7$ โดยกำหนดบุคคลแรก และบุคคลที่ 7 ตามลำดับต่อเนื่อง ถ้าหมดทะเบียนชื่อแล้ว ผู้ศึกษาจะย้อนกลับมาตั้งต้นสุ่มที่หมายเลข 2 ต่อไปตามขั้น ตอน จนกว่าได้ครบ 322 คน ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้



ในจำนวนนักท่องเที่ยว 322 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างดังนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดให้เป็นผู้รับการสัมภาษณ์อีก 32 ราย หรือ ร้อยละ 10 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง รวมแล้วทำการสัมภาษณ์เชิงลึกตามประเด็น

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. ประเด็นวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ บันทึกการประชุม สรุปผลการดำเนินงานของโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยการเข้าไปสัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อทำความเข้าใจพร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรม การจดบันทึก เครื่องมือที่ใช้มีสมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเทปและกล้องถ่ายรูป ซึ่งประเด็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงผู้ที่สามารถให้ข้อมูลหรือ Key Informants เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

2.1 วิธีการสังเกต (Observation) จากการเข้าไปสัมผัสอยู่ในโครงการฯ เพื่อทำการสังเกตพฤติกรรม การจดบันทึก การถ่ายรูป เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการหาข้อมูลจริง โดยเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นในโครงการฯอย่างใส่ใจเพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการเก็บข้อมูลดังนี้

- บริบททั่วไปของโครงการฯ และชุมชน
- การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
- การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น
- การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว
- การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

2.2 แบบการสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้แบบนำสัมภาษณ์ (Interview Guide) ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ มีดังนี้ นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน 2) ผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ มีดังนี้ ผู้สูงอายุที่ชาวบ้านให้ความช่วยเหลือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูใหญ่ จำนวน 4 คน 3) เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ มีดังนี้ นายอำเภอ เวียงแหง ปลัดอำเภอเวียงแหง เจ้าหน้าที่กองพลพัฒนาที่ 3 เจ้าหน้าที่เกษตรสำนักพระราชวัง เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ และเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาชุมชน จำนวน 6 คน และนักท่องเที่ยวจำนวน 32 คน โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกและลักษณะคำถามปลายเปิดในประเด็นเป็นการศึกษา ค้นคว้าในรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถามและผู้ตอบเพื่อให้ผู้ตอบคำถามสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม

ข้อมูลเป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายและในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ สามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้ตอบ ได้ทั้งทางสีหน้า ท่าทางและคำพูด ผู้ศึกษาได้ เลือกใช้ ประเภทการสัมภาษณ์ดังนี้

2.2.1 แบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal Interview) โดยการสัมภาษณ์ 1) ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ มีดังนี้ นายกองค้การบริหาร ส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 2) ผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ มีดังนี้ ผู้สูงอายุที่ชาวบ้านให้ความช่วยเหลือ ผู้อำนวยการโรงเรียนครูใหญ่ 3) เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ มีดังนี้ นายอำเภอ เวียงแหง ปลัดอำเภอเวียงแหง เจ้าหน้าที่กองพลพัฒนาที่ 3 เจ้าหน้าที่เกษตรสำนักพระราชวัง เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ และเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาชุมชน และนักท่องเที่ยว ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอน ด้วยคำถามแบบเดียวกันมีลำดับขั้นตอนเรียงเหมือนกัน มีทั้งคำถามที่เฉพาะเจาะจงและคำถามที่ตอบได้โดยโครงสร้างของคำถาม มีดังนี้

- บริบทของโครงการฯและชุมชน
- การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
- การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น
- การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว
- การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

3. แบบสอบถามใช้เก็บข้อมูล ในกลุ่มตัวอย่างของ นักท่องเที่ยวในประเด็น ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ

4. การสนทนากลุ่ม หรือการประชุมของกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group) ได้แก่ ผู้สูงอายุ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หัวหน้าหน่วยปฏิบัติงานที่ปฏิบัติงานในโครงการฯ และประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการจัดการในโครงการฯประมาณ 14 คน ซึ่งลักษณะของการสนทนากลุ่มเป็นการพูด คุยสนทนาในกลุ่ม เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็น ความรู้สึก การรับรู้ และพฤติกรรมของกลุ่ม โดยผู้ศึกษาจะเปิดประเด็นต่างๆ ที่ต้องการศึกษาให้กลุ่มเป้าหมายสนทนา โดยใช้พลวัตของกลุ่ม (Group Dynamic) เป็นสิ่งกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางและเปิดเผย ขณะที่สนทนากันซึ่งความคิดเห็น

ของคนๆ หนึ่งในกลุ่มสามารถไปกระตุ้นความคิดเห็นที่สนะคติของคนอื่นได้ พร้อมทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในกลุ่ม การเสนอความคิดเห็นต่างๆ ของกลุ่มเกี่ยวกับการจัดการโครงการฯ ในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ทำ จากนั้นหาข้อสรุปตามประเด็นที่สำคัญจากกรอบแนวคิด โดยทำการจัดบันทึกและบันทึกเสียง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง เป็นการให้ข้อมูลที่มีอยู่เดิม (Secondary Data) โดยศึกษาค้นคว้าด้านเอกสารต่างๆ แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการเก็บข้อมูลใหม่ (Primary Data) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการตามแนวคำถามร่วมกับการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงตามสภาพของชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. เก็บข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร ได้แก่ บันทึกการประชุม สรุปผลการดำเนินงานของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน และสถานการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โครงการฯ
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ตามประเด็นต่างๆ ในลักษณะคำถามของการนำสัมภาษณ์เป็นคำถามที่มุ่งหาวิธีการดำเนินงานการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ
3. การใช้แบบสอบถาม ในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิดและปลายปิด โดยเก็บข้อมูลด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ จากกลุ่มนักท่องเที่ยว ดังกล่าว
4. การสำรวจในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ เป็นการสำรวจพื้นที่โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อที่จะวิเคราะห์สภาพพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ เพื่อเทียบกับหลักการในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน
5. นำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากแบบสอบถามไปแปลผล และข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS for Windows โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แล้วนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม สังเกต สัมภาษณ์ที่ได้ก็นำมาเขียนพรรณนาเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้
6. ระยะเวลาตรวจสอบข้อมูล ผู้ศึกษาได้เข้าไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนเป็นช่วงสุดท้าย เหตุผลในการเก็บเพิ่มเติมเกิดจากข้อมูลแต่ละครั้ง ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจสอบกับ

ประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้ เมื่อเห็นว่าประเด็นใดยังขาดอยู่ ผู้ศึกษาจึงเก็บข้อมูลเพิ่มเติม โดยเลือก สัมภาษณ์ ชักถามจากผู้รู้ในประเด็นที่ยังขาดหายไปเพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้ ผู้ศึกษาได้นำเอาข้อมูลที่รวบรวมได้มาตรวจสอบ ความถูกต้อง และ สมบูรณ์ก่อน โดยมีวิธีการดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล (Editing) ผู้ศึกษาได้นำเอาข้อมูลที่รวบรวมได้มาตรวจสอบ ความถูกต้องและสมบูรณ์ก่อน แล้วนำข้อมูลที่ตรวจสอบความถูกต้องแล้วไปจัดหมวดหมู่เพื่อ กำหนดรหัส (Code) ของข้อมูลและจัดทำสมุดคู่มือลกรหัสคะแนน เพื่อเตรียมก่อนนำไปวิเคราะห์ ผลทางสถิติ
2. การลงรหัสข้อมูล (Coding) นำแบบสัมภาษณ์ที่รวบรวมได้ ไปลงรหัสข้อมูลของ คำถามแต่ละข้อตามที่ได้กำหนดไว้ก่อนแล้ว หลังจากนั้นจึงถ่ายรหัสข้อมูลในแบบสัมภาษณ์ลงใน แบบถ่ายลงรหัส
3. การประมวลผลข้อมูล นำรหัสไปถ่ายข้อมูลและบันทึก โดยใช้คอมพิวเตอร์และใช้ โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) หรือ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการ ทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในการประมวลผลข้อมูลเพื่อหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
4. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์ โดยการตรวจสอบความ ถูกต้องตรงประเด็น ความสมบูรณ์ของข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยมี แนวคิดทฤษฎีที่ได้บทวนมาเป็นฐานในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอ รูปแบบแนวทางในการจัดการให้เป็นไปตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. บริบทและสถานการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอด การเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ การจัดการผลการดำเนินงาน ปัญหา และ อุปสรรคในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2. การวิเคราะห์และเสนอรูปแบบแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในโครงการสถานีสาริตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเหมาะสมและเป็นไปตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงพรรณนาในด้านต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว

การศึกษาครั้งนี้ มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS for Windows โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งมีการลงรหัสข้อมูลในแบบสอบถามก่อนเพื่อป้องกันข้อผิดพลาดในการวิเคราะห์ ทั้งนี้การวิเคราะห์มี 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นข้อมูลระดับกลุ่มชั้นวิเคราะห์ โดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงร้อยละ เพื่ออธิบายผลของข้อมูลโดยนำเสนอเป็นตาราง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการท่องเที่ยวซึ่งเป็นข้อมูลระดับกลุ่มชั้นวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงร้อยละ เพื่ออธิบายผลของข้อมูล โดยนำเสนอเป็นตาราง

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ ซึ่งเป็นข้อมูลระดับกลุ่มชั้นวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายผลของข้อมูลโดยนำเสนอเป็นตาราง

ส่วนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน เพื่ออธิบายผลของข้อมูลโดยนำเสนอเป็นตาราง

2.2 วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบันของพื้นที่ที่ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลในด้านปฐมภูมิและพฤกษภูมิที่ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวม ซึ่งรวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและสัมภาษณ์นั้น จะได้นำมาสรุปและจัดออกเป็นหมวดหมู่ ในแต่ละประเด็นศึกษา จะได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องว่ามีประเด็นใดบ้างที่ได้ไปทำการศึกษามาแล้ว มีรูปแบบแนวทางในการดำเนินงานสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีนั้นๆ หรือไม่เพียงใด และนำรูปแบบที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ อันจะนำไปสู่การพัฒนา กำหนดรูปแบบแนวทางเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษา โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาบริบทและสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์การศึกษา และตามขอบเขตเนื้อหา ที่ได้ศึกษาจากประชาชนที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ประกอบด้วย

1. บริบทและสถานการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โครงการสถานีสาธิต และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วย

- 1.1 บริบทของโครงการฯและชุมชน
- 1.2 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว
- 1.3 การจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

2. รูปแบบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่ของโครงการสถานีสาธิต และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แก่

- 2.1 การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- 2.2 การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
- 2.3 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น
- 2.4 การจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว
- 2.5 การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

4.1 บริบทและสถานการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โครงการสถานีโครงการสถานีสาธิต และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

4.1.1 บริบทของโครงการฯและชุมชน

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพของโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต.เปียงหลวง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่

1.1 ประวัติความเป็นมาของโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต.เปียงหลวง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่

โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต.เปียงหลวง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่ เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย 19,375 ไร่ ภายใต้อำนาจรับผิดชอบของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 กลุ่มประสานงานโครงการพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันดำเนินงานเพื่อสนองแนวพระราชดำรินในการที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าไม้ สัตว์ป่า เพื่อความสมดุลของระบบนิเวศ และพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรในพื้นที่ อีกทั้งเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดใกล้เคียงด้วย

เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามกกุฎราชกุมารเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรบ้านแปกแซม หมู่ที่ 6 ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จากหลายหน่วยงานร่วมถวายการต้อนรับและถวายรายงานความเป็นมาของพื้นที่ ทำให้ทราบถึงความสำคัญว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญไหลไปลงสู่แม่น้ำแม่แตง แต่สภาพป่าไม้กลับถูกบุกรุกทำลายใช้เป็นที่ทำกิน และมีแนวโน้มว่าจะถูกแผ้วถางไปเรื่อยๆ นอกจากนั้นยังเป็นพื้นที่ล่อแหลมต่อปัญหาหาเสพติดอันส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถได้ทรงมีพระราชดำริ แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้พัฒนาความเป็นอยู่ และบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรในพื้นที่และหมู่บ้านใกล้เคียง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแปกแซม บ้านหินแตว และบ้านนาอ่อน ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่ให้ราษฎรเดือดร้อน เพื่อให้ราษฎรเป็นผู้ชำนาญการด้านป่าไม้ การเกษตร และปศุสัตว์รวมทั้งอนุรักษ์สภาพป่าและสภาพแวดล้อมให้คืนสู่สภาพป่าสมบูรณ์ดังเดิม เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารสำหรับใช้อุปโภคและการเกษตร โดยทรงให้จัดตั้งสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อมขึ้นบริเวณสวนมันอะลู ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริด้านป่าไม้ คือ ให้ทดลองปลูกไม้ใช้สอยในลักษณะที่เรียกว่า Forest Farm คือ การปลูก การตัด ใช้ประโยชน์

และให้ปลูกทดแทนทันทีอย่างครบวงจร ทรงให้มีการจ้างราษฎรเป็นแรงงานในการปลูก และฟื้นฟูสภาพป่าโดยใช้พันธุ์ไม้ที่เป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าร่วมกับชุมชน ตลอดจนจัดให้มีการศึกษาวิจัยด้านป่าไม้เป็นแนวพระราชดำริที่พระราชทานในเบื้องต้น



ภาพที่ 1 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในพื้นที่ศึกษา

ต่อมาเมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2544 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต.เป็ยงหลวง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่ เป็นครั้งที่สองในการนี้ได้ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับป่าไม้เพิ่มเติม ได้แก่ “หากปลูกป่าให้มากขึ้น น้ำคงจะมีมากขึ้น” และ “ไม้สนที่ปลูกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างบ้านเรือน (Cottage) เหมือนชนบทในประเทศสวีตเซอร์แลนด์ได้” และเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2546 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จฯ ตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานโครงการฯ และได้มีพระราชดำริเพิ่มเติมอีกว่า “ให้พัฒนาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็น แหล่งท่องเที่ยว” สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชได้รับสนองพระราชดำริดังกล่าว และได้พิจารณาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยร่วมกับหน่วยงานและชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองพระราชดำริในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอันจะเกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นได้มีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

ต่อไป ทั้งนี้ทางโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้เป็นโครงการฯ ที่มุ่งเน้นการสาธิตและถ่ายทอดวิทยาการในด้านต่าง ๆ มากมาย รวมถึงส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยว มีเป้าหมาย การดำเนินการเพื่อ

1. สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจเฉลี่ย อย่างน้อย 30,000 คนต่อปี
2. สามารถรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน
3. ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวเฉลี่ยครบครัวละ 3,000 บาทต่อเดือน

และเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2547 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯ ตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงาน โครงการฯ และได้มีพระราชดำริเพิ่มเติมอีกว่า

1) ต้นไม้ เป็นสินค้าอย่างดี ให้ปลูกไม้ท้องถิ่นที่ใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ได้ ส่วนการใช้ประโยชน์ต้องยั่งยืน คือ ปลูก ตัด ใช้ประโยชน์ ปลูกทดแทนอย่างครบวงจร 2) การจัดการท่องเที่ยวที่จัดไว้ดีมากจะเป็นประโยชน์ต่อไปของบ้านเมือง ให้ขยายผลการดำเนินงานในลักษณะจัดตั้งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไว้ให้นักท่องเที่ยวเช่าเพื่อแคมป์ปิ้งแบบในต่างประเทศที่เป็นของเอกชน

ทางโครงการฯ ได้พิจารณาจัดการทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์ของโครงการดังนี้

1. เพื่อสนองแนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในการพัฒนาพื้นที่สถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

2. เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสทรงฉลองพระชนมพรรษาครบรอบ 72 พรรษา ในปีพุทธศักราช 2547

3. เพื่อสร้างงานและรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น
4. เพื่อเป็นแหล่งศึกษาวิจัยในด้านธรรมชาติการเกษตร และวัฒนธรรมท้องถิ่น

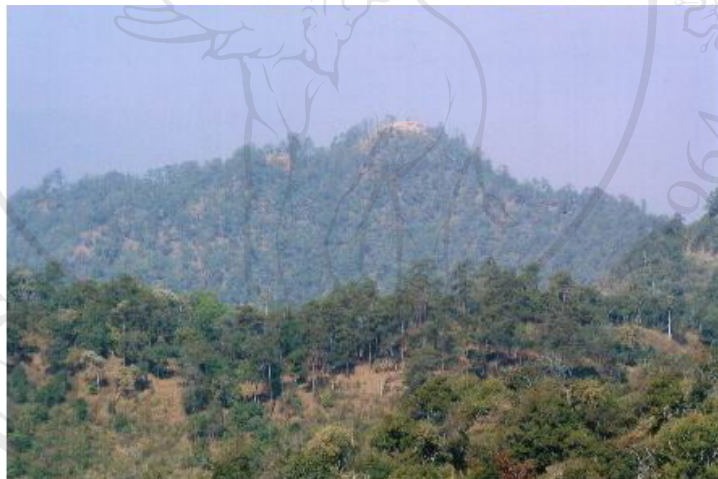
5. เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยวทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

1.2 สถาปนามิศาสตร์

โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต.เปียงหลวง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

ป่าเชียงดาว ในท้องที่บ้านแปกแซม บ้านหินแตว ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ สภาพพื้นที่เป็นภูเขาสูง อยู่ในเขตต้นน้ำชั้น 1 A และจำแนกอยู่ในป่าพื้นที่อนุรักษ์โซน C อยู่ในระดับความสูงจากน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,200 เมตร ถึง 1,500 เมตร โดยบริเวณที่สร้างถังเก็บน้ำจะเป็นจุดที่มีระดับความสูง 1,300 เมตร จากระดับน้ำทะเล พื้นที่โครงการฯ ทั้งหมดมีจำนวน 19,375 ไร่ จำแนกการใช้ประโยชน์พื้นที่ออกได้ดังนี้

1. พื้นที่สถานีฯ	1,040 ไร่
2. ที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน	6,335 ไร่
3. ที่ป่าเพื่อใช้สอยเพื่อปลูกไม้ใช้ประโยชน์	4,000 ไร่
4. ที่ป่าอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำ	8,000 ไร่
รวมพื้นที่ทั้งหมด	19,375 ไร่



ภาพที่ 2 สภาพป่าดิบเขาซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

1.3 เส้นทางคมนาคมถึงโครงการพื้นที่โครงการ

การเดินทางจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ใช้เส้นทางแมริม - แม่แตง - เชียงดาว เลี้ยวซ้ายไปตามทางเมืองงายไปจนถึงแยกซ้ายที่บ้านแม่จา เดินทางต่อไปเป็นระยะทางประมาณ 56 กิโลเมตร เข้าสู่อำเภอเวียงแหง จากนั้นเดินทางต่อไปถึงบ้านเปียงหลวง ซึ่งเป็นหมู่บ้านติดชายแดน สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่าระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร จากนั้นเดินทางขึ้นโครงการฯ อีกประมาณ 11 กิโลเมตร รวมระยะทางทั้งหมดประมาณ 172 กิโลเมตร โดยใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ 4 ชั่วโมง และเดินทางโดยเฮลิคอปเตอร์ประมาณ 45 นาที สามารถเดินทางได้โดยรถยนต์ส่วนตัว และรถโดยสารประจำทาง แต่ในช่วงฤดูฝนนั้นการคมนาคมค่อนข้างลำบาก

เนื่องจากเส้นทางจากบ้านเปียงหลวง ถึง โครงการนั้นมีเส้นทางลาลองมีสภาพ เป็นโคลนในบางจุด จึงควรรใช้รถยนต์ขับเคลื่อน 4 ล้อ (4 WD) ในการเดินทาง



ภาพที่ 3 เส้นทางคมนาคมทางเข้าโครงการฯ

1.4 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

โครงการสถานีสาธิตและการถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร มีพื้นที่ 19,375 ไร่ อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 กลุ่มประสานงานโครงการพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านเปียงหลวง และน้ำแม่แตง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ พื้นที่ป่าไม้และภูเขาสูงชันอำเภอเชียงดาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านร่องปากเครือ

1.5 ลักษณะภูมิประเทศ

โครงการสถานีสาธิตและการถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภูเขาที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยเฉลี่ย 1,300 เมตร ทางด้านทิศเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาสูงสลับร่องน้ำ และเป็นป่าไม้ ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารของกลุ่มน้ำแม่แตงทางด้านทิศใต้ของที่ตั้งโครงการฯ มีลำห้วยที่

ลำค้ำย 3 สาย ได้แก่ ห้วยนายาว ห้วยหกหลวง และห้วยนาอ่อน พื้นที่ป่าเป็นป่าไม้ไม่ผลัดใบ 70% ขึ้นกระจัดกระจายทั่วไปตามหุบเขา และริมลำห้วย และอีก 30% เป็นป่าผลัดใบ

1.6 ลักษณะภูมิอากาศ

เนื่องจากเป็นภูมิประเทศสูงที่มีที่ตั้งอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยเฉลี่ย 1,300 เมตร มีสภาพแวดล้อมเป็นป่าไม้ไม่ผลัดใบ ร้อยละ 70 และป่าไม้ผลัดใบ ร้อยละ 30 สภาพอากาศจึงมีอากาศหนาวเย็นเกือบตลอดทั้งปี ลักษณะภูมิอากาศแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู ได้แก่

ฤดูฝน มีฝนตกชุกและสม่ำเสมอยาวนาน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และแนวร่องความกดอากาศต่ำที่พัดผ่านประเทศไทย

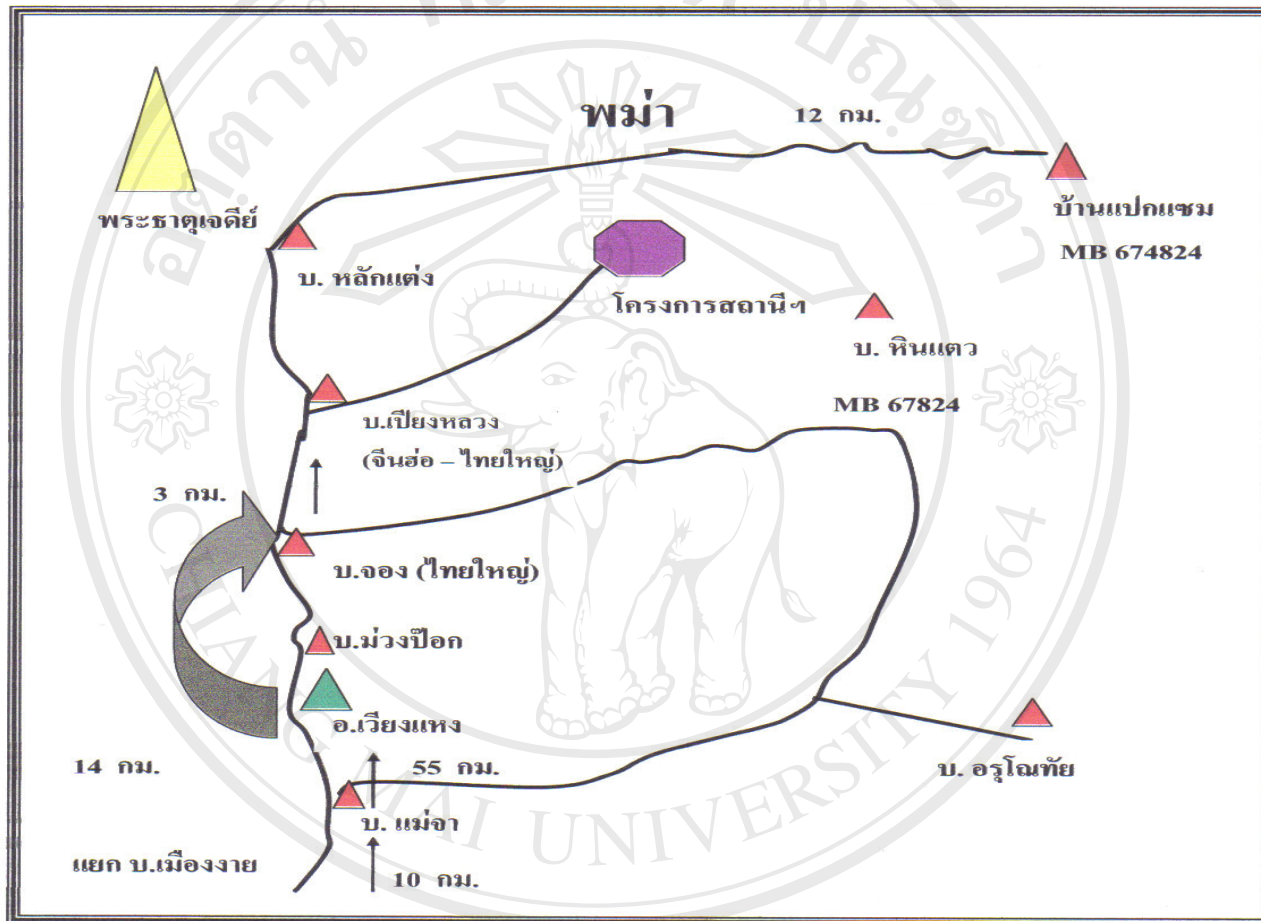
ฤดูร้อน ช่วงอากาศร้อนมีระยะเวลาค่อนข้างสั้นประมาณสองเดือน ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เดือนเมษายนเท่านั้น ได้รับอิทธิพลจาก ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมฝ่ายใต้ อากาศร้อนจัด มักเกิดพายุฝนฟ้าคะนอง และอุณหภูมิสูงสุดจะอยู่ในช่วงฤดูร้อน เดือนเมษายนเป็นเดือนที่มีอุณหภูมิสูงสุด ประมาณ 36.1 องศาเซลเซียส

ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ และอุณหภูมิต่ำสุดจะอยู่ในช่วงฤดูหนาว ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดพาความหนาวเย็นมาจากประเทศจีน และอุณหภูมิต่ำสุดคือ เดือนมกราคม ประมาณ 13.7 องศาเซลเซียส

และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุด คือ เดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคม และเดือนเฉลี่ยที่มีปริมาณน้ำฝนสูงสุดคือ เดือนสิงหาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุด คือ 236 มิลลิเมตร ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ช่วงเดือนที่ฝนตกน้อยที่สุดคือ เดือนกันยายน ถึง เดือนมีนาคม เนื่องจากเป็นช่วงฤดูหนาวจึงมีปริมาณฝนตกน้อย เดือนที่มีปริมาณฝนตกน้อยที่สุด คือ เดือนพฤศจิกายน มีปริมาณน้ำฝน 1.8 มิลลิเมตร ตกไม่ถึง 1 วันใน 1 เดือน (รายงานการศึกษาฉบับกลางโครงการวางแผนปรับปรุงภูมิทัศน์ สถานีสาดิตและถ่ายถอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่)

1.7 ทรัพยากรแหล่งน้ำ

พื้นที่ของโครงการเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ อันเป็นแหล่งต้นน้ำแม่แตง ลำน้ำที่สำคัญในพื้นที่โครงการฯ ห้วยหกหลวง ห้วยนายาว ห้วยสามหมื่น ห้วยนาอ่อน และห้วยหก น้อย โดยเฉพาะห้วยนายาว ทางด้านทิศตะวันตกของพื้นที่โครงการฯ และห้วยหกหลวง ทางด้านทิศตะวันออกของพื้นที่โครงการฯ เป็นลำน้ำที่มีน้ำไหลตลอดปี และเป็นแหล่งต้นน้ำของน้ำแม่แตง ทางด้านทิศใต้ของพื้นที่โครงการฯ



← ไปอำเภอเชียงดาว → ไปอำเภอไชยปราการ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

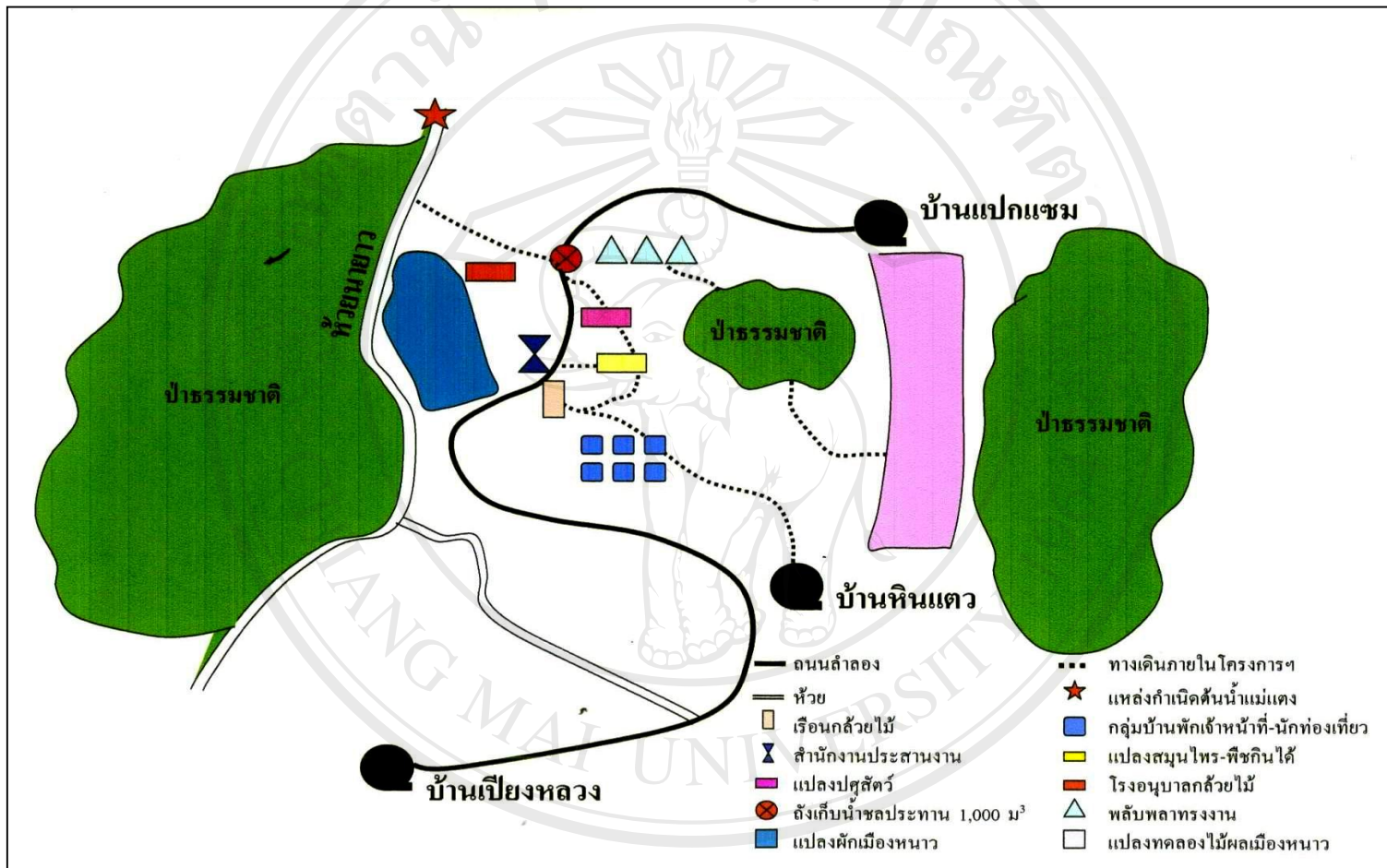
ภาพที่ 4 แผนผังเส้นทางการเดินทางไปโครงการสถานีสาริตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านแปกชม อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

All rights reserved



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 ราชอาณาจักรบ้านเป็กแฉม อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่
 รางแผนที่ 4748III มาตรฐาน 1 : 50,000
 ภาพที่ 5 แผนที่แสดงพื้นที่โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved



ภาพที่ 6 แผนผังเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติภายในพื้นที่โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม
 อันเนื่องมาจากพระราชดำริบ้านเป็กแซ่ม อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

แหล่งน้ำของโครงการฯ นั้นได้นำน้ำประปาภูเขาเพื่อนำมาใช้ในการอุปโภค การบริโภคและการเกษตรกรรม ซึ่งได้มีการต่อท่อจากแหล่งต้นน้ำมายังถังเก็บน้ำ แล้วจึงต่อท่อลง ไปสู่บริเวณต่างๆ น้ำประปาภูเขาเป็นน้ำที่มีใช้ได้ดีตลอดทั้งปี โดยกรมชลประทานได้จัดสร้าง ถังเก็บน้ำขนาด 1,000 ลูกบาศก์เมตร เพื่อกักเก็บน้ำ จำนวน 1 ถัง และในหมู่บ้านขนาด 30 ลูกบาศก์เมตร จำนวน 5 ถัง



ภาพที่ 7 ถังเก็บน้ำในโครงการฯ

1.8 ไฟฟ้า

พลังงานไฟฟ้าของโครงการฯ ในอดีตมาจากการใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้า ซึ่งจะ ทำการปั่นไฟเฉพาะเวลากลางคืน ปัจจุบันนี้มีการนำโซล่าเซลล์มาใช้ โดยได้งบประมาณมาจากการ ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ และกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน จำนวน 93 แห่ง ซึ่งพลังงานจากโซล่าเซลล์นี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ ทั้งจาก การเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้า และใช้อุปโภคภัณฑ์อาหารจากการผลิตของโครงการฯในอนาคต คาดว่าจะใช้ไฟฟ้าจากโซล่าเซลล์เพียงแหล่งเดียว



ภาพที่ 8 แผงโซล่าเซลล์ของโครงการฯ

1.9 สำหรับระเบียบการปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในพื้นที่โครงการฯ ทางเจ้าหน้าที่โครงการฯ ได้คิดประกาศให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบไว้เพื่อจะได้ปฏิบัติตามได้ถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและป้องกันการเกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่

1. นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่โครงการฯ ทราบ และหากมีความประสงค์จะพักค้างแรมจะต้องทำการจองห้องพักล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์
2. ห้ามส่งเสียงดังหลังเวลา 22.00 นาฬิกา
3. ห้ามทิ้งขยะและสิ่งของต่างๆ ลงในพื้นที่เว้นแต่ให้ทิ้งลงในภาชนะที่จัดไว้เท่านั้น
4. ห้ามทำลาย ตลอดจนนำทรัพยากรธรรมชาติออกจากพื้นที่โครงการฯ
5. ห้ามนำวัตถุระเบิดหรือวัสดุที่ทำลายธรรมชาติเข้าไปในพื้นที่โครงการฯ
6. ประกอบอาหารในบริเวณที่จัดให้เท่านั้น
7. ห้ามล่าสัตว์ จุดไฟเผาป่าในพื้นที่โครงการฯ

1.10 การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในโครงการฯ

ทางโครงการฯ ได้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้สำหรับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1) การเดินชมป่า เส้นทางศึกษาธรรมชาติ จะอยู่ใกล้กับบริเวณ โครงการฯ โดยโดยจากสถานีฯ ไปยังบ้านลีซอแปกแซม โดยในระหว่างเส้นทางนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมชนิดของพันธุ์พืช สัตว์ป่า และระบบนิเวศ



ภาพที่ 9 นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการขี่ม้าเที่ยวชมโครงการฯ

2) โครงการฯ ได้มีกิจกรรมที่สร้างเรื่องราวได้ดังตามภูมิสังคมของพื้นที่ได้ว่า “เที่ยวชมฟาร์มเลี้ยง นิสิตแปกแซม หัตถศิลป์ลีซอ” ซึ่งเป็นจุดเด่นที่น่าสนใจในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ สภาพความเป็นธรรมชาติ อากาศและบรรยากาศท้องถิ่นของพื้นที่ เช่น สัมผัสอากาศบริสุทธิ์ ชมพระอาทิตย์ตก ทะเลหมอก เป็นต้น



ภาพที่ 10 ทะเลหมอกยามเช้าในฤดูหนาว

3) การพักผ่อนในโครงการฯ ได้จัดให้มีสถานที่พักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว

3.1) ทางเดินที่พักผ่อน เพื่อนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติโดยสถานที่ทางเดินที่ได้จัดไว้ในบริเวณลานกลางแจ้งภายในสถานีฯ มีห้องน้ำ ห้องสุขาจำนวน 2 ห้อง โดยนักท่องเที่ยวต้องเสียค่าบริการเดินที่ขนาดเล็ก สามารถพักได้ 2 คน ราคา 100 บาทต่อหลังต่อครั้ง ส่วนเดินที่ขนาดใหญ่ สามารถพักได้ประมาณ 6 คน ราคา 500 บาทต่อหลังต่อครั้ง



ภาพที่ 11 ลานทางเดินที่ในบริเวณโครงการ

3.2) บ้านพักนักท่องเที่ยวจำนวน 2 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวน 20 คนและมีห้องน้ำในตัว ซึ่งสร้างด้วยวัสดุธรรมชาติ จำพวกไม้ไผ่ หญ้าคา และอิฐ ดินเผา ทำให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ โดยนักท่องเที่ยวต้องเสียค่าบริการสถานที่ 500 บาทต่อหลังต่อครั้ง



ภาพที่ 12 บริเวณด้านข้างบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยว



ภาพที่ 13 บริเวณหน้าบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยว



ภาพที่ 14 ภายในห้องพักรับรองนักท่องเที่ยว

3.3) บ้านพักนักท่องเที่ยวแบบพักกับประชาชนท้องถิ่น หรือโฮมสเตย์ (Home Stay) ที่พักลักษณะนี้นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ชนิดของพันธุ์พืช และสัตว์ป่า การพักในบ้านของคนในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ นักท่องเที่ยวยังได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่ โดยบ้านพักโฮมสเตย์ที่ในโครงการฯ จำนวน 1 หลัง โดยนักท่องเที่ยวต้องเสียค่าบำรุงสถานที่ 200 บาทต่อคนต่อครั้งซึ่งไม่รวมค่าอาหาร และในหมู่บ้านจำนวน 5 หลังคา โดยนักท่องเที่ยวต้องเสียค่าบำรุงสถานที่ 50 บาทต่อคนต่อคืน ซึ่งไม่รวมค่าอาหาร



ภาพที่ 15 บ้านพักแบบโฮมสเตย์ของประชาชนท้องถิ่น



ภาพที่ 16 ภายในบ้านพักแบบโฮมสเตย์ของประชาชนท้องถิ่น



ภาพที่ 17 นักท่องเที่ยวรับประทานอาหารเช้าในบ้านพักโฮมสเตย์

1.11 สภาพแวดล้อมทางชีวภาพทางด้านพืช และสัตว์ในบริเวณโครงการฯ

จากการสำรวจสภาพป่าโดยทั่วไปของพื้นที่พบว่า ชนิดของป่าไม้ที่พบเป็น ป่าเต็งรังผสมสน (Pine Dipterocarp Forest) สังคมพืชดังกล่าวมักจะขึ้นในบริเวณที่มีปริมาณ แคลเซียมในดินต่ำ ป่าสนผสมก่อ (Pine Oak Forest) ป่าดิบเขาระดับต่ำ (Lower Montane Forest) ซึ่งพบอยู่บริเวณชุ่มชื้นแถบแนวลำห้วยใกล้ๆ ห้วยนาอ่อน และป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous) จะขึ้นกระจายประปรายเป็นกลุ่มเล็กๆ ในพื้นที่ที่ไม่สูงมากนัก

ชนิดพันธุ์ไม้ที่พบในพื้นที่โครงการฯ มีหลายชนิดและขึ้นกระจายกันไป ตามสภาพป่าที่เกิดขึ้น พันธุ์ไม้ที่พบ เช่น เต็ง รัง รัก เก็ด ก่อแป้น ก่อเดือย ซ้อ นางพญาเสือโคร่ง อบเชย สนสองใบ สนสามใบ มะมือ มะพอก ทะโล้ เต่าร้าง พลับป่า ตะไคร้ต้น มะขามป้อม ก่อตาหมู ไม้แข่งกวาง เสี้ยวดอกขาว ดินเบ็ด แอ็บเปิ้ลป่า กล้วยไม้ชนิดต่างๆ เป็นต้น พันธุ์ไม้พื้นล่างขึ้นกระจายอยู่ทั่วไป เช่น พันธุ์ไม้ตระกูล จิงข่า กระเจียว กล้วยไม้ และว่านชนิดต่างๆ เป็นต้น

ส่วนสัตว์ป่านั้น ปรากฏให้เห็นตามแนวเขตติดต่อกับประเทศพม่าเป็น ส่วนใหญ่ ได้แก่ หมูป่า เก้ง เลียงผา ลิ่น แล่น เสือดาว กระต่ายป่า หมึกควาย งูเขียว งูเห่า งูสิงห์ งูก้านมะพร้าว นกแซงแซว นกแก้ว นกแขกเต้า นกกินปลี นกเขา นกปรอด เต่าปูลู ซาลามานเดอร์ ผีเสื้อจันทรัง ผีเสื้อโกรัน และแมลงหลากหลายชนิด เป็นต้น



ภาพที่ 18 ค้างคาว 5 เขา แมลงที่พบในโครงการฯ ปัจจุบันค่อนข้างหายาก

ทางโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้มีการฟื้นฟูป่าตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช การปลูกป่า 3 อย่าง มีประโยชน์ 4 อย่าง

1) ไม้ใช้สอยและเศรษฐกิจ

เป็นชนิดไม้ที่ชุมชนนำไปใช้ในการปลูกสร้างบ้านเรือน โรงเรียน เครื่องเรือน คอกสัตว์ เครื่องมือในการเกษตร เช่น เกวียน คันไถ ด้ามจอบ เสียม และมีด รวมทั้งที่ไม่สามารถนำมาทำเป็นเครื่องจักสาน กระบุง ตะกร้าเพื่อนำไปใช้ในครัวเรือนและเมื่อมีการพัฒนาการทางฝีมือก็สามารถจัดทำเป็นอุตสาหกรรมครัวเรือน นำไปจำหน่ายเป็นรายได้ของชุมชน ซึ่งเรียกว่าเป็นไม้เศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ มะขามป่า สารภี ช้อ ไม้หก ไม้ไร่ ไม้ตง ไม้ซาง มะแฟน สัก ประคู้ กาสามปึก จำปี จำปา คุ้ม ทะโล้ หมี่ ยมหอม กฤษณา นางพญาเสือโคร่ง ไม้กุ่ม กระจิน สมอไทย ตะคร้อ เลี้ยว บุนนาค ปีบ ตะแบก คอแลน รัง เต็ง แดง พลวง พะยอม ตะเคียน สักหลวง เป็นต้น

2) ไม้พื้เชื้อเพลิงของชุมชน

ชุมชนในชนบทต้องใช้ไม้พื้เพื่อการหุงต้มปรุงอาหาร สร้างความอบอุ่นในฤดูหนาว สุมควายตามคอก ไล่ยุง เหลือบ รื่น ไร รวมทั้งไม้พื้ในการนั่งเมียง และการอบ ถนอมอาหาร ผลไม้บางชนิด ไม้พื้มีความจำเป็นที่สำคัญหากไม่มีการจัดการที่ดี ไม้ธรรมชาติที่มีอยู่จะไม่เพียงพอในการใช้ประโยชน์ ความอึดอัดขาดแคลนจะเกิดขึ้น ดังนั้น จะต้องมีการวางแผนการปลูกไม้โต เร็วขึ้นแทนก็จะทำให้ชุมชนมีไม้พื้ใช้ได้อย่างเพียงพอ ได้แก่ ไม้หาด สะเดา เปล้าเลือด มะกอกเกลื้อน ไม้เต้าหลวง กระท้อน ขี้เหล็ก ดินเป็ด ยมหอม ลำไยป่า มะขาม ดงดำ มะแขว่น สมอไทย ตะคร้อ ต้นเลี้ยว บุนนาค คอแลน แดง เต็ง รัง พลวง ติ้ว หว่า มะขามป้อม แคน ผักเหือด เมียง มะม่วงป่า มะแฟน กาสามปึก มันปลา นางพญาเสือโคร่ง มะมือ ลำไย รกฟ้า ลินจี้



ภาพที่ 19 ไม้พื้เชื้อเพลิงของชุมชน

3) พืชอาหารหรือพืชกินได้

ชุมชนดั้งเดิมเก็บหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติ ทั้งการไล่ล่าสัตว์ป่าเป็นอาหาร รวมทั้งพืชสมุนไพร อดีดแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์จึงเป็นแหล่งอาหารเสริมสร้างพลาณามัย การปลูกไม้ที่สามารถให้หน่อ ใบ ดอก ผล ใช้เป็นอาหารได้ก็จะทำให้ชุมชน มีอาหารและสมุนไพร ในธรรมชาติเสริมสร้างสุขภาพให้มีกินมีใช้อย่างไม่ขาดแคลน ได้แก่ มะหาด อ้อสะพานควาย เปล้าเลือด บุก กลอย จั้ว กระท้อน ขี้เหล็ก มะขาม มะแขว่น สมอไทย ตะคร้อ เสี้ยว คอแลน ผักหวานป่า มะไฟ มะขามป้อม มะเดื่อ มะป็นดง เพกา แคน สะเดา เมียง มะม่วงป่า มะแฟน มะคำดีควาย กระจับปี่ ผักปุย่า มะเฟือง แคนหางค่าง ขนุน มะปราง มะหลอด มะเฒ่า ส้มป่อย



ภาพที่ 20 พืชอาหารหรือพืชกินได้

อย่างไรก็ตามประโยชน์ 4 ประการ จากการปลูกไม้ 3 อย่างคือ

1) ในสภาพปัจจุบันป่าไม้ลดลงเป็นจำนวนมาก ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงและพอเพียง ดังนั้นเมื่อมีการปลูกไม้ที่มีความเหมาะสม มีคุณสมบัติที่ดี เพื่อการใช้สอยและสามารถนำมาใช้เสริมสร้างอาชีพได้ โดยมีการวางแผนอย่างมีส่วนร่วมและดูแลรักษา จะทำให้ชุมชนมีไม้ไว้ใช้สอยอย่างไม่ขาดแคลน และจะไม่สร้างผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และหากมีการปลูกในปริมาณที่มากพอ ชุมชนก็สามารถนำมาเสริมสร้างอาชีพได้ ทำให้ชุมชนมีรายได้เสริม

2) ไม้พื้เป็นวัสดุพื้นฐานของชุมชน หากชุมชนไม่มีพื้ไม้สนับสนุนกิจกรรมครัวเรือน ชุมชนจะต้องเดือดร้อนและสิ้นเปลืองเงินทอง เพื่อการจัดหาแก๊สหุงต้มหรือจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการจัดหาวัสดุเชื้อเพลิงประเภทอื่นๆ

3) พืชอาหารและสมุนไพรรวมทั้งสัตว์และแมลง ที่ชุมชนสามารถเก็บหาได้จากธรรมชาติจะเป็นอาหารที่มีคุณค่าปลอดสารพิษ อันเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยของคนในชุมชนเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายอีกทั้งถ้ามีปริมาณเกินกว่าที่ต้องการแล้วยังสามารถใช้เป็นสินค้าเสริมสร้างรายได้ อีกทางหนึ่งด้วย

4) เมื่อมีการปลูกไม้เจริญเติบโตเป็นพื้นที่ขยายเพิ่มขึ้น และมีการปลูกเสริมคุณค่าป่าด้วยพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ ทำให้เกิดความหลากหลาย และเป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำรวมทั้งก่อให้เกิดการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร

อีกทั้งในโครงการฯยังได้มีการปลูกไม้ผลยืนต้นหลากหลายชนิด



ภาพที่ 21 กล้าไม้ที่ใช้ในการปลูกป่า



ภาพที่ 22 แปลงปลูกป่าไม้ใช้สอย

2. สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน

2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านแปกแซม

ชนเผ่าลีซอ หรือลีซุ มีแหล่งกำเนิดอยู่ที่ต้นน้ำแม่น้ำสาละวิน และแม่น้ำโขง ได้อพยพไปอยู่ที่ยูนนานในประเทศจีน ต่อมามีการอพยพเข้าสู่ประเทศพม่า และอพยพเข้าสู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย เมื่อประมาณ 60 ปีที่ผ่านมา ปัจจุบันประชากรลีซอที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมีประมาณ 32,000 คน การตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าลีซอมีลักษณะพิเศษกว่าชาวเผ่าอื่น ซึ่งมักคูล้ำๆ กับป้อมปราการและมักตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ที่อยู่ในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มากกว่า 1,000 เมตร มีการเพาะปลูกแบบทำไร่เลื่อนลอย

ชุมชนลีซอบ้านแปกแซมก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2520 โดยการนำของนายอะเลอะ แซ่ยี ได้อพยพและนำราษฎรเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ครั้งแรก 40 ครอบครัว โดยอพยพมาจากถ้ำง้อบ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาในปีพ.ศ. 2536 มีชนเผ่าลีซออพยพมาจากประเทศพม่าอีกจำนวน 50 ครอบครัว และได้อาศัยมาจนถึงปัจจุบัน มีจำนวนครอบครัวเรือนทั้งสิ้น 130 ครอบครัว ชุมชนบ้านแปกแซมแต่เดิมเป็นเพียงหมู่บ้านบริวารของบ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง ซึ่งมีระยะทางห่างออกไปประมาณ 11 กิโลเมตร ต่อมาปีพ.ศ. 2544 จึงได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านแปกแซมโดยถูกต้องตามกฎหมาย

ปัจจุบันบ้านแปกแซมตั้งอยู่ที่ 6 ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ มีหมู่บ้านหินแหว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นหมู่บ้านบริวาร มีจำนวนครัวเรือน 35 ครอบครัว ชุมชนบ้านหินแหวอยู่ห่างจากบ้านแปกแซมเป็นระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร ชุมชนบ้านแปกแซมและบ้านหินแหวเป็นหมู่บ้านเพื่อความมั่นคง พื้นที่ชายแดนตามแนวพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2543 เป็นต้นมา

2.2 ลักษณะประชากร

ชุมชนบ้านแปกแซมมีประชากรทั้งสิ้น 669 คน (ไม่รวมบ้านหินแหว) แยกเป็นเพศชาย 336 คน เพศหญิง 333 คน ในจำนวนนี้มีประชากรในวัยเด็กประมาณ 60 คน ที่เหลือเป็นวัยรุ่น วัยกลางคน และวัยชรา ประชากรส่วนน้อยได้รับสัญชาติไทยแล้วจำนวน 180 คน คิดเป็น ร้อยละ 27 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ยังคงเหลืออีกจำนวน 489 คน ที่ยังไม่ได้รับสัญชาติ

2.3 ที่ตั้งชุมชนบ้านแปกแซม

ชุมชนบ้านแปกแซมตั้งอยู่ที่ 6 ในเขตตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พิกัดที่ UTM ที่ 467900 เมตรตะวันออก และ 2181100 เมตรเหนือ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล

ปานกลาง 1,288 เมตร ชุมชนบ้านแปกแซมอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโครงการฯ สถานีสาธิต และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2.4 การเดินทางเข้าถึงชุมชน

เดินทางจากอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านอำเภอแมริม อำเภอแม่แตง อำเภอเชียงดาว แยกไปทางซ้ายเข้าสู่เมืองงาย และเลี้ยวซ้ายเข้าสู่บ้านแม่จา ไปอีก 56 กิโลเมตร เข้าสู่ อำเภอเวียงแหง สภาพเส้นทางผิวการจราจรลาดยาง จากนั้นเดินทางต่อไปยังบ้านเปียงหลวง 16 กิโลเมตร และเดินทางเข้าสู่พื้นที่โครงการฯ บ้านแปกแซม อีก 11 กิโลเมตร รวมระยะทางประมาณ 172 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 4 ชั่วโมง ถ้าเดินทางโดยเฮลิคอปเตอร์ประมาณ 45 นาทีในฤดูฝนนั้นการคมนาคมค่อนข้างลำบากเนื่องจากเส้นทางจากบ้านเปียงหลวงถึงโครงการฯ เป็นเส้นทางลาลองมีสภาพเป็นโคลนในบางจุด จึงควรใช้รถยนต์ขับเคลื่อน 4 ล้อ (4 WD) ในการเดินทางส่วนชุมชนหมู่บ้านแปกแซมมีที่ตั้งห่างจากฯไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เส้นทางเป็นพื้นถนนดินบดอัด ไม่สะดวกในการเดินทางในฤดูฝน รวมระยะทางทั้งสิ้น ประมาณ 174 กิโลเมตร

2.5 สภาพทั่วไปของชุมชน

ชุมชนบ้านแปกแซมมีที่ตั้งสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,288 เมตร สภาพพื้นที่อยู่บริเวณที่ลาดเชิงเขา พื้นที่มีความลาดชันประมาณร้อยละ 10 - 15 บริเวณที่ตั้งชุมชนบ้านแปกแซมเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายแต่เดิมขาดต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงา สภาพอากาศในพื้นที่ร้อนและแห้งแล้งในเวลากลางวัน พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกตัดไม้ทำลายป่าและแผ้วถางทำการเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวไร่ และข้าวโพด อาคารบ้านเรือนที่พักอาศัยกระจายตัวอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่ชุมชน

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับชุมชนลีซอบ้านแปกแซม ควรเป็นชุมชนตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินโครงการทางด้านต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ ได้แก่ การสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่นการสร้างแหล่งศึกษาวิจัยด้านธรรมชาติ การเกษตรและวัฒนธรรมท้องถิ่น การเป็นแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยวทั่วไป ตลอดจนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวเขาเผ่าลีซอ นอกจากนี้แนวความคิดการพัฒนาชุมชนบ้านลีซอบ้านแปกแซมควรมีความเชื่อมโยงกับโครงการฯ อย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการเป็นแหล่งจ้างงาน การถ่ายทอดความรู้ทางด้านต่างๆ ของชุมชนรวมทั้งเป็นพื้นที่สนับสนุนในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อาศัยศักยภาพของชุมชนมีรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมตามแนวคิด ได้แก่

กิจกรรมเยี่ยมชมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ หรือการพักค้างแรมกับคนในชุมชน เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต และทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน

กิจกรรมการเยี่ยมชมประเพณี กิจกรรมและวัฒนธรรมของชนเผ่าลีซอ เช่น ประเพณีการขึ้นปีใหม่ม ประเพณีการเลี้ยงศาลเจ้าเมือง ประเพณีกินข้าวโพคใหม่ ประเพณีกินข้าวใหม่ ประเพณีการแต่งกายและพิธีกรรมต่างๆ



ภาพที่ 23 ประเพณีกินวอปีใหม่ของชาวลีซอ

กิจกรรมการเยี่ยมชมการฝึกฝีมือ เช่น การตีมีด การทำเครื่องเงิน การทอผ้า และการซื้อสินค้าของที่ระลึกชนเผ่าลีซอ



ภาพที่ 24 ประชาชนท้องถิ่นฝึกการตีมีด

กิจกรรมการเยี่ยมชมสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน ทางด้านกายภาพในการนำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากโครงการฯ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การทำเกษตรกรรม และงานฝีมือ



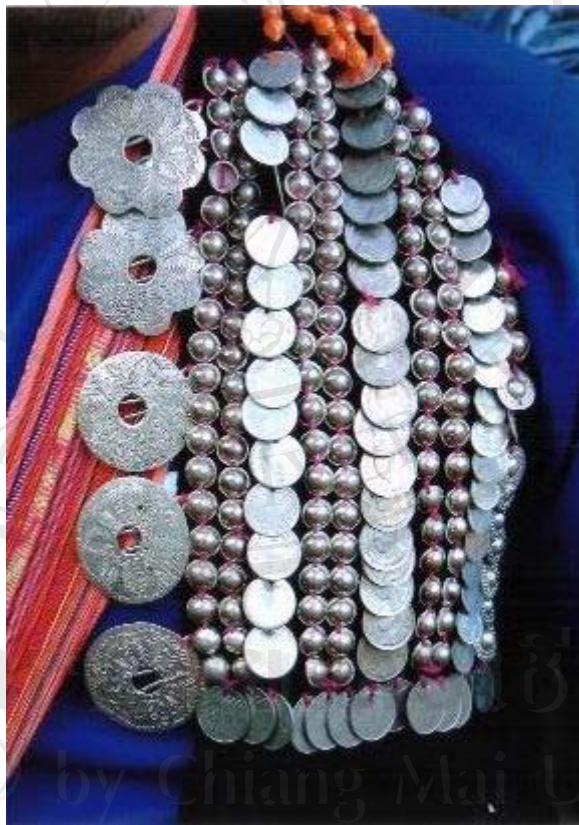
ภาพที่ 25 สภาพการตั้งบ้านเรือนของประชาชนท้องถิ่น



ภาพที่ 26 สภาพภายในบ้านเรือน



ภาพที่ 27 ย่าม ผลิตภัณฑ์หนึ่งของประชาชนท้องถิ่นบ้านแปกแซม



ภาพที่ 28 เครื่องเงินสำหรับประดับชุดสตรีสีขอ



ภาพที่ 29 หางลีซอ งานหัตถกรรมที่ละเอียดอ่อนของประชาชนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม ความคิดดังกล่าวควรมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของโครงการฯ ในด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดเชียงใหม่
การส่งเสริมรายได้แก่คนในชุมชน ตลอดจนมุ่งเน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนของ
การพัฒนาจนเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพได้ในอนาคตต่อไป

4.1.2 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว

การใช้ประโยชน์จากโครงการฯ เพื่อให้เป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว นั้น ผู้ศึกษา
ได้ศึกษาในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการสร้างศักยภาพพื้นที่ รวมถึงการอนุรักษ์พื้นที่ด้านเศรษฐกิจ
ด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิต และการสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. ด้านการสร้างศักยภาพพื้นที่โดยทั่วไปแล้ว พื้นที่ของโครงการฯ เป็นพื้นที่ที่มี
ศักยภาพค่อนข้างสูงในการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ ตลอดจนเพื่อการศึกษาด้าน
ธรรมชาติวิทยา ดังนั้น ทางโครงการจึงมีการจัดการพัฒนาพื้นที่ของโครงการฯ ให้มีศักยภาพในการ
เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ ไม่มีผลกระทบต่อ
สิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมได้ตามภูมิสังคมของพื้นที่โครงการฯ ที่กล่าวไว้ว่า “เที่ยวชมฟาร์มเลน นีเวสแปกแซม หัตถศิลป์ ลีซอ” ซึ่งเป็นจุดเด่นที่น่าสนใจในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ได้ดังนี้



ภาพที่ 30 กล้วยไม้ลูกผสมพันธุ์ฟาร์มเลนออฟซิส ซึ่งโครงการฯ ได้ทำการศึกษาวิจัยในเชิงพาณิชย์

1.1 กิจกรรมเส้นทางศึกษารมชาติ โดยอยู่ใกล้กับบริเวณโครงการฯ เป็นการดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรมตามแนวพระราชดำริ โดยการจัดทำฝายชลอความชุ่มชื้น (Check Dam) ในบริเวณร่องน้ำทำให้พื้นที่ได้รับความชุ่มชื้น และเป็นการฟื้นฟูสภาพป่าให้กลับมา มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งบริเวณนี้เองได้มีการจัดทำเส้นทางศึกษารมชาติระยะสั้น โดยเน้นวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวพระราชดำริในการฟื้นฟูป่าให้สามารถกลับฟื้นคืน เป็นแหล่งต้นน้ำได้ ในการเดินทางนี้นักท่องเที่ยวจะได้เห็นฝายชลอความชุ่มชื้นขึ้นเป็นระยะสลับกับการเรียนรู้เกี่ยวกับพืชพรรณเบิกนำและหรือพืชพรรณที่ฟื้นคืนมา ทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน ที่มีในพื้นที่และที่สำคัญนักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นน้ำตก ซึ่งเป็นผลของการดำเนินการอันเนื่อง มาจากพระราชดำริ ดังกล่าว และสามารถเรียกเส้นทางการเดินทางนี้ว่า “เส้นทางสู่มรดกแห่งชีวิต พลิกชีวิตของผืนป่า”



ภาพที่ 31 ฝายต้นน้ำลำธาร (Check Dam)

1.2 การบริหารจัดการพื้นที่ที่สามารถรองรับการใช้บริการของนักท่องเที่ยวให้เพียงพอกับพื้นที่ที่มีอยู่ โดยโครงการฯ ได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นเพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมากขึ้น อันได้แก่ ถนนดิน ทางเดินเท้า ม้านั่ง เก้าอี้ ระบบน้ำใช้ ห้องสุขา สำนักงาน อาคารสนับสนุน เช่น โรงเก็บพัสดุ เรือนแถว สำหรับผู้มาเยือน ถึงขยะ เรือนแถว สำหรับเจ้าหน้าที่ บ้านเดี่ยวสำหรับเจ้าหน้าที่ บ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว 2 หลัง และบริเวณทางเดินสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสธรรมชาติ อีกทั้งมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในโครงการฯ โดยบริเวณที่โดดเด่นจะมีอยู่หลายแห่ง อันได้แก่ บริเวณศาลาที่ประทับของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นบริเวณที่มีการส่งเสริมการปลูกกล้วยไม้ฟาแลนนอฟซิส และภายในโครงการฯ ยังมีพื้นที่สำหรับปลูกพืช และทำปศุสัตว์ มีการเลี้ยงแกะและปลูกหญ้าเพื่อนำมาเลี้ยงแกะ โดยมีวิธีการและระบบการเลี้ยงแบบเฉพาะ โดยให้ชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านแปกแซมเป็นผู้เลี้ยง ถือได้ว่าเป็นจุดขายอย่างหนึ่งของพนักงาน ในโครงการฯที่มีการตกแต่งภายในแบบวิถีชีวิตของชาวเขาที่หาญได้ยากส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นรักษาขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของตนเองเอาไว้ให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ กิจกรรมท่องเที่ยวและกิจกรรมอื่นๆ ที่พบเห็น ได้แก่ การชม ทัศนียภาพ หรือทิวทัศน์ทางธรรมชาติ การพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบและมีการพักอาศัยลักษณะของโฮมสเตย์



ภาพที่ 32 ที่พักอาศัยลักษณะของโฮมสเตย์ในพื้นที่โครงการฯ

2. การอนุรักษ์วิถีชีวิต เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยให้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองให้คงไว้ เพื่อใช้เป็นที่ดึงดูดใจในวัฒนธรรมของตนเองและเกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการฟื้นฟู สืบทอด และอนุรักษ์วัฒนธรรม ซึ่งในโครงการฯ ได้มีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมวิถีชีวิต และกิจกรรมของชาวลีซอหมู่บ้านแปกแซม ซึ่งมีจุดขายในด้านการสาธิตการทำมิด ตีเหล็ก ในการทำเครื่องเงิน การทอผ้า และของฝากของที่ระลึก นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมได้ทั้งในบริเวณโครงการฯ และในหมู่บ้าน ซึ่งเรียกว่า “หัตถศิลป์ลีซอ”

3. ด้านเศรษฐกิจ มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการสร้างรายได้ของชุมชน โดยได้มุ่งเน้นให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น การปฏิบัติงานของโครงการฯ นั้นได้มีการจัดจ้างแรงงานจากประชาชนท้องถิ่นและหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์เพียงพอที่จะสามารถนำไปปฏิบัติเองได้จริงที่บ้านของตนเอง ได้แก่ วิธี การปลูกผักสวนครัว จากเดิมที่ประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่ของโครงการฯ ประกอบอาชีพ ทำไร่ ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด ถั่วแดง มันฝรั่ง โดยเฉลี่ยครอบครัวละ 4 ไร่ และประชาชนท้องถิ่นยังได้รับการสนับสนุนพันธุ์สัตว์เลี้ยง ได้แก่ หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น เพื่อนำไปเลี้ยงในครัวเรือนเพื่อขยายพันธุ์ อีกทั้งทางโครงการฯ ยังได้มีการถ่ายทอดความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ให้แก่ประชาชนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและเชี่ยวชาญด้านป่าไม้ ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เองได้สร้างอาชีพเสริมให้แก่ประชาชนท้องถิ่น

ในด้านเศรษฐกิจปัจจุบันนี้ประชาชนท้องถิ่นมีรายได้จากการเป็นแรงงานรับจ้างในโครงการฯ ในอัตราวันละ 80 – 150 บาท/คน/วัน และมีรายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 3,500 - 4,000 บาทต่อครอบครัว นอกจากนี้ยังมีรายได้เสริมจากงานฝีมือ เช่น การทอผ้า การตีมิด การทำเครื่องเงิน การจักสานไม้ไผ่ เป็นต้น



ภาพที่ 33 วิธีชีวิตการทำกรเกษตรของประชาชนท้องถิ่น

4. การสร้างกระบวนการเรียนรู้กับชุมชนและนักท่องเที่ยว จะมุ่งเน้นให้ความรู้ความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวในเรื่องระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วยธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือ

5. มีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจเพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึก ที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมหรือต่อชุมชนนั้น



ภาพที่ 34 ให้ความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศกับกลุ่มเยาวชนนักท่องเที่ยว

4.1.3 การจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในโครงการฯ ผู้ศึกษาได้ศึกษาในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านเกษตร ด้านป่าไม้ ด้านระบบนิเวศ และด้านวัฒนธรรมชุมชน

1. ด้านเกษตร ในพื้นที่ได้จัดให้มีการอนุรักษ์ให้คงไว้ซึ่งกิจกรรมด้านการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลักพื้นฐานของประชาชนท้องถิ่น มีการปลูกข้าวไร่ ถั่วแดง ข้าวโพด มันอะลู เผือก ส่วนพืชผักสวนครัว ได้แก่ ผักกาดขาว ผักกวางตุ้ง คะน้า มะระมะแว้ง (ซาโยเต้) และฟักทอง เป็นต้น ประชาชนท้องถิ่นไม่นิยมใช้สารเคมีฉีดพ่น เป็นการปลูกแบบธรรมชาติ ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการปลูกและมีความปลอดภัยในการบริโภคอีกด้วย

2. ด้านป่าไม้ ในพื้นที่โครงการฯ มีสภาพป่าไม้ซึ่งค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และพื้นที่ทำไร่หมุนเวียนของประชาชนท้องถิ่น ในพื้นที่ป่าไม้ซึ่งมีสภาพอุดมสมบูรณ์ ทางโครงการฯ มีการตรวจตัวอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันการลักลอบตัดไม้ใหญ่ การกานต้นไม้ยืนต้นตายและโค่นล้ม เมื่อมีลมพายุพัดแรง การลักลอบล่าสัตว์ป่า เพื่อนำไปบริโภคเพื่อการค้า การจัดทำแนวกันไฟในบริเวณพื้นที่ปลูกป่า และจุดที่ล่อแหลมต่อการเกิดไฟป่า นอกจากนี้ ยังได้จัดฝึกอบรมหลักสูตรด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนท้องถิ่น เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่ตลอดไป



ภาพที่ 35 การฝึกอบรมการอนุรักษ์ป่าไม้แก่ประชาชนท้องถิ่น

3. ด้านระบบนิเวศ ในพื้นที่โครงการฯ ก่อนที่จะได้เข้ามาดำเนินการในระยะแรกพบว่าสภาพป่าได้ถูกบุกรุกทำลายจากการทำไร่หมุนเวียนไปเป็นจำนวนมาก มีการลักลอบล่าสัตว์ป่าอย่างไม่คำนึงถึงความสมดุลของระบบนิเวศ ดังนั้นทางโครงการฯ ได้มีการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำ

ลำธาร ปลูกป่าไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตลอดจนการจัดทำฝายต้นน้ำลำธารแบบผสมผสาน บริเวณลำห้วยต่างๆ ในพื้นที่โครงการฯ เพื่อเป็นการดักตะกอน กักเก็บน้ำ และเป็นการกระจายความชุ่มชื้นไปสู่ป่าธรรมชาติ การดำเนินกิจกรรมดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการสร้างให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศนั่นเอง ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการที่จะฟื้นฟูระบบนิเวศให้คืนกลับสู่สภาพดั้งเดิม

4. ด้านวัฒนธรรมชุมชน ประชาชนท้องถิ่นในโครงการฯมีการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นของพวกเขาเองค่อนข้างมาก อาทิ ทางด้านการแต่งกายชุมชนเผ่าลีซอ โดยเฉพาะผู้หญิงจะมีการแต่งกายเป็นประจำและหากเป็นวันเทศกาลปีใหม่ก็จะมีชุดอีกลักษณะหนึ่งซึ่งมีความสวยงามและมีความละเอียดอ่อน ปราณีตบรรจงในการตัดเย็บ การอนุรักษ์ประเพณี พิธีกรรมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษมาสู่คนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน และมีความแน่วแน่มที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่ได้อีกยาวนาน แม้ว่าปัจจุบันจะมีวัฒนธรรมเมืองซึ่งมากับความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสังคมก็ตาม



ภาพที่ 36 การแต่งกายของประชาชนท้องถิ่น (ลีซอ)

4.2 รูปแบบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่ของโครงการสถานี สาริตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

4.2.1 การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากพื้นที่ของโครงการฯ มีระบบนิเวศป่าไม้ที่ยังคงสมบูรณ์ และมีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูง จึงทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ คือ การเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ และกางเต็นท์พักแรม ดังนั้นเพื่อมิให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดผลกระทบทางด้านลบและทั้งทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งต้องการให้

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมผัส และสร้างประสบการณ์ในการท่องเที่ยวของโครงการฯ ได้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยังได้รับความสนุกสนาน ทั้งนี้ด้วยการกำหนดรูปแบบการจัดการได้มีการกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและศักยภาพของพื้นที่ 'คณะทำงานของโครงการฯ จึงได้มีการวางแผนและดำเนินการจัดการ อันได้แก่

1. การจัดแบ่งพื้นที่เป็นโซน (Zone) ได้แก่ โซนที่ 1 เป็นพื้นที่เพื่อดำเนินการภายในสถานีฯ เพื่อเป็นพื้นที่ในการทำการทดลอง สาธิต และส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว โซนที่ 2 เป็นพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าธรรมชาติ เพื่อให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และโซนที่ 3 เป็นพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน



ภาพที่ 37 แปลงทดลองปลูกผักเมืองหนาวในโครงการฯ

2. กำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในเรื่องของการรักษาความสะอาด โดยมาตรการรักษาความสะอาดนี้ได้กำหนดเป็นข้อกำหนดเป็นกฎระเบียบเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ โดยการจัดทำป้ายประกาศติดไว้ในบริเวณที่ทุกคนสามารถเห็นได้ชัด

3. การจัดการในเรื่องของขยะซึ่งทางสถานีฯ ได้จัดทำไว้ โดยได้จัดวางถังขยะไว้ในบริเวณจุดพักนักท่องเที่ยว จุดละ 2 - 3 ใบ รวมถึงจัดทำป้ายแสดงการทิ้งขยะลงถัง สำหรับการกำจัดขยะใช้วิธีขุดหลุมฝังกลบในบริเวณที่จัดเตรียมไว้



ภาพที่ 38 ถังขยะตามจุดพักนักท่องเที่ยว

4. การจัดการในเรื่องของน้ำเสียจากกิจกรรมต่างๆ ของนักท่องเที่ยว ซึ่งทางสถานีฯ ได้ทำการขุดเป็นร่องเพื่อเป็นระบายน้ำเสียเพื่อจะได้ปล่อยให้ น้ำเสียไหลซึมลงไปดิน โดยน้ำเสียเหล่านั้นไม่มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนทิ้ง ปัจจุบันนี้ทางโครงการฯ ยังไม่มีร้านอาหารไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว มีเพียงแต่โรงครัวสำหรับเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานประจำสถานีฯ เท่านั้น ดังนั้นในเรื่องของการจัดการน้ำเสียจึงยังไม่มีปัญหามากนัก

จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ผู้ให้ข้อมูลหลักและนักท่องเที่ยว ถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม พบว่า

1. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้เสนอว่า ในปัจจุบันประชาชนท้องถิ่น และชุมชนใกล้เคียงมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพด มันอะลู ทำให้ส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพการท่องเที่ยว ระบบนิเวศ และไฟป่า ซึ่งอาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความนิยม ต่อพื้นที่ลดน้อยลง



ภาพที่ 39 ไฟป่า สาเหตุหนึ่งซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้เสนอว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในโครงการฯ เป็นโอกาสอันดีที่จะทำให้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ รวมทั้งก่อให้เกิดรายได้ ดังนั้นหากจะให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นจะต้องจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้เกิดความสะอาด เป็นระเบียบ ซึ่งจะสามารถทำให้เป็นโครงการฯ ที่นักท่องเที่ยวได้อีกแห่งหนึ่ง

ให้มีการกำหนดมาตรการเพื่อใช้ควบคุมการส่งเสียงดังของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในบริเวณบ้านพักนักท่องเที่ยวที่มีที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งชุมชน ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มได้ส่งเสียงดังในเวลากลางคืน ทำให้รบกวนการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียง และควรงดการส่งเสียงดังหลังเวลา 22.00 นาฬิกา

3. นักท่องเที่ยวได้เสนอว่า การจัดการขยะในพื้นที่โครงการฯ ควรมีการแยกขยะก่อนทำการทิ้งลงในบริเวณทิ้งขยะ และควรมีระบบการกำจัดขยะที่ดี เพื่อไม่ให้ก่อให้เกิดปัญหาขยะหรือกลิ่นมาทำลายทัศนียภาพของโครงการฯ โดยอุปกรณ์ต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวจะนำเข้าไปต้องเป็นอุปกรณ์ที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาขยะตามมาหรือจะต้องนำกลับมาทุกชิ้นเมื่อสิ้นสุดการท่องเที่ยว อีกทั้งรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวร่วมกันเก็บขยะที่มีอยู่เดิมแล้วนำกลับมาทิ้งในที่เตรียมไว้ ถือเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อนักท่องเที่ยวอีกด้วย

4. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้เสนอว่า ควรจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้สามารถบริการนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากได้มองว่าถ้านักท่องเที่ยวได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อย่างเพียงพอ อาจจะทำให้เกิดความประทับใจและมีความต้องการจะกลับมาท่องเที่ยวอีก และนอกจากจำกัดด้วยเหตุผลของการอำนวยความสะดวก การดูแลและให้คำแนะนำข้อมูลต่างๆ จากเจ้าหน้าที่แล้ว ทางโครงการฯ ยังได้คำนึงถึงการที่จะไม่ทำให้นักท่องเที่ยวสร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในพื้นที่ หรือให้ผลกระทบน้อยที่สุดเพื่อให้สภาพแวดล้อมคงความสมบูรณ์และเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป แต่ในปัจจุบันนี้โครงการฯ ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย นักท่องเที่ยวในแต่ละปีมีปริมาณไม่มากนักทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกจึงยังพอเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมยังคงอยู่ในสภาพธรรมชาติ

5. ควรจัดให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ประชาชนท้องถิ่นมีโอกาสได้เดินทางไปศึกษาดูงานในสถานที่ซึ่งมีการจัดการการท่องเที่ยวที่ดี เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป อีกทั้งยังเป็นการไปประชาสัมพันธ์โครงการฯ อีกทางหนึ่ง

4.2.2 การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

ในการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้ เกิดจิตสำนึกและตระหนักในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยทางโครงการฯ ได้จัดทำ

1. แผ่นพับ สติกเกอร์ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ สภาพทั่วไปของพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และเส้นทางการเดินทางมาโครงการฯ เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการทำการประชาสัมพันธ์ของโครงการฯ
2. ได้จัดฝึกอบรม ให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เข้าไปใช้บริการในพื้นที่ ให้เกิดความตระหนักและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในด้านกิจกรรมและกระบวนการต้องเอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนในด้านความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญความสัมพันธ์และการพึ่งพาระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง
3. ได้จัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติติดไว้ในบริเวณที่มีความสำคัญ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงความหมายในเรื่องต่างๆ ให้มากขึ้น



ภาพที่ 40 ป้ายสื่อความหมายธรรมชาติแสดงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติภายในโครงการฯ

จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ผู้ให้ข้อมูลหลักและนักท่องเที่ยวดังปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ด้านการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก พบว่า

1. นักท่องเที่ยว ได้เสนอว่า ควรจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีความรู้และสามารถเป็นมัคคุเทศก์ได้ในทุกครั้ง เมื่อมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาใช้บริการเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นและสามารถถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี
2. นักท่องเที่ยว ได้เสนอว่า ควรจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติในพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินกับธรรมชาติพร้อมทั้งได้รับความรู้ในขณะเดียวกันด้วย เนื่องจากการสื่อความหมาย คือ การนำเสนอเรื่องราวที่เห็นที่เป็นอยู่ที่เคยเกิดขึ้นและที่มีความเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับชีวิตและธรรมชาติ เป็นการแสดงคุณค่า แสดงความโดดเด่น แสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ ดังนั้นการสื่อความหมายในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้มาเยี่ยมชมให้ได้เรียนรู้การดำรงอยู่อย่างสอดคล้องประสานระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ รวมทั้งความน่าสนใจในระบบนิเวศของธรรมชาติบริเวณพื้นที่แห่งนั้นๆ
3. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้เสนอว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น โดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุ หนังสือพิมพ์ เพื่อให้โครงการฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกทาง เลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยว

4.2.3 การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

ตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเรื่องของความร่วมมือของประชาชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้มิบทบาทอย่างมากในกระบวนการจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดเป็นแนวทางไว้ ได้แก่ การจัดตั้งเครือข่าย ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากที่สุด เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นเหล่านั้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากถ้าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน จะทำให้เกิดความรู้สึกถึงความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น และช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่เพื่อให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวต่อไป

จากการเข้าไปศึกษาโดยการสอบถามในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ พบว่า ทางโครงการฯ ได้จัดการประชุมชี้แจงเชิญชวนให้ประชาชนท้องถิ่นได้เข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และให้เชิญชวนให้ประชาชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการวางแผนการดำเนินงาน กลุ่มสำคัญคือ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่มหลักในการจัดการวางแผนการดำเนินงาน แต่ทั้งนี้ทางโครงการฯ ได้พยายามเชิญชวนให้ประชาชนท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ กรรมการหมู่บ้านแปกแซม ให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ด้วย และได้รับความร่วมมือจากกลุ่มคนเหล่านี้ทั้งการเข้าร่วมประชุม และการแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างดีทุกครั้ง อาทิเช่น ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวว่าควรมีรูปแบบการจัดกิจกรรมอย่างไรและในช่วงเวลาไหน เพื่อให้กิจกรรมเหล่านั้นเหมาะสมกับพื้นที่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว รวมไปถึงการร่วมประชุมเพื่อปรับปรุงกิจกรรมบางอย่างให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันมากยิ่งขึ้น



ภาพที่ 41 การประชุมวางแผนการดำเนินงานของชุมชนท้องถิ่น

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน กลุ่มสำคัญคือ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่มหลักที่ดูแลให้ประชาชนท้องถิ่นได้มีการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้ โดยเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้คำแนะนำต่อประชาชนท้องถิ่น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านั้นก็ได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และถ้าเมื่อเกิดปัญหาขึ้นจะเข้ามาขอคำแนะนำทุกครั้ง ซึ่งการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ ได้แก่ 1) การร่วมสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการดูแลเส้นทางการท่องเที่ยวเดิมให้ยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นหาเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่เพื่อให้เป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งของโครงการฯ ต่อไป 2) การช่วยเหลือด้านแรงงานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยเป็นการฝึกอบรมภาคการเกษตร อาทิเช่น การทำ

เครื่องเงิน การทอผ้า การตีมีด การจักสาน เป็นต้น เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพ และจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นได้มีรายได้ 3) การปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำเอาแผนการปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยวมาปฏิบัติงานจริงว่าเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันตามแผนการที่ได้ประชุมกันหรือไม่ถ้าไม่เหมาะสมก็จะได้มีการวางแผนเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

3. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล กลุ่มสำคัญคือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นกลุ่มหลัก และในส่วนของชุมชนถือว่าเข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้น้อยมากเกือบจะไม่มี เนื่องจากประชาชนท้องถิ่นไม่มีความรู้ในทางวิชาการที่จะไปประเมินผลกับแผนงานที่วางไว้ได้ ส่งผลให้ไม่มีความสนใจในด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และเชื่อมั่นในเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการติดตามและประเมินผล

4. การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็นสองส่วน ส่วนแรกคือ ส่วนของโครงการฯ ผู้ได้รับผลประโยชน์จะเป็น เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่มหลักได้รับผลประโยชน์ในเรื่องของการให้บริการสถานที่พักแก่นักท่องเที่ยว และส่วนที่สอง คือ ส่วนของหมู่บ้าน ผู้ได้รับผลประโยชน์จะเป็นประชาชนท้องถิ่น ได้รับผลประโยชน์ในเรื่องการจำหน่ายของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว การให้บริการสถานที่พักแก่นักท่องเที่ยว การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว



ภาพที่ 42 สัมภาษณ์ประชาชนท้องถิ่นในเรื่องการมีส่วนร่วม

โดยภาพรวมแล้ว ประชาชนท้องถิ่นยังมีส่วนร่วมในการดำเนินการน้อย มีเพียงผู้ได้รับประโยชน์หรือคำตอบแทนเท่านั้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องมีการกระตุ้นให้ประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น การที่โครงการฯ เข้าสู่โครงการท่องเที่ยวได้ ผลที่ตามมา ก็คือชุมชนเกิดรายได้ และความรู้สึกรู้สึกเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่นุกรุกแผ้วถางป่า อันจะทำให้โครงการฯเกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ผู้ให้ข้อมูลหลักและนักท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องถึงปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า

1. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้เสนอว่า ประชาชนท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจในด้านวิชาการป่าไม้ด้านระบบนิเวศ ทำให้บางครั้งไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในการจัดการวางแผนการดำเนินงานได้ จึงได้เพียงมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ทางโครงการฯ ก็ได้พยายามเชิญชวนให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุม โดยชี้แจงถึงผลประโยชน์ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของโครงการฯ อันได้แก่ การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นและนอกจากนี้ควรจะได้มีการจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจด้านวิชาการป่าไม้ ด้านระบบนิเวศให้กับประชาชนท้องถิ่นและควรจะได้มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สำหรับปัญหาในเรื่องภาษาในการติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับประชาชนท้องถิ่น ควรจะได้ให้มีการเรียนรู้ภาษาระหว่างกันให้มากกว่านี้ และควรเชิญชวนให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม โดยเน้นจุดขายด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ งานฝีมือหัตถกรรมด้านผลิตภัณฑ์ของชาวเขาและของที่ระลึกให้มากขึ้นเนื่องจากว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมโครงการฯ ได้อีกทางหนึ่ง

4.2.4 การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

เนื่องจากโครงการฯเป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงไม่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมมากนัก เพียงแต่ปรับพื้นที่บางส่วนที่เสี่ยงต่ออุบัติเหตุ ให้สะดวก ปลอดภัยมากยิ่งขึ้น โดยกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ก็ควรกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ คือ พยายามให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุดและกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ดังนั้น ในการจัดการโครงสร้าง พื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ อันได้แก่ ถนน อาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่อจัดให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ มีการจัดการด้านพลังงานและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมสำหรับกิจกรรมด้านต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยังได้มีการจัดการบริการการท่องเที่ยวเพื่อช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและประชาชนท้องถิ่น จากการศึกษาค้นคว้าทางโครงการฯ ได้ดำเนินการจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่

1. ทำการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมโดยทำเป็นถนนลูกรังขนาดจากบ้านเปียงหลวงไปถึงโครงการฯ เป็นระยะทาง 11 กิโลเมตร เป็นการดำเนินงานโดยหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาในโครงการฯ

ได้โดยสะดวกมากยิ่งขึ้น และในอนาคตต่อไปทางโครงการฯ ได้วางแผนปรับปรุงอีกโดยทำเป็นถนนลาดยางแอสฟัลท์เพื่อให้การเดินทางสะดวกยิ่งขึ้น

2. การจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวในเรื่องการออกแบบ โดยการก่อสร้างอาคาร อันได้แก่ สำนักงานโครงการ บ้านพักนักท่องเที่ยว จำนวน 2 หลัง บ้านพักโฮมสเตย์ในโครงการฯ จำนวน 1 หลัง บ้านพักโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน จำนวน 3 หลัง ลานกางเต็นท์ ศาลาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว จำนวน 3 หลัง โดยสิ่งก่อสร้างต่างๆ เหล่านี้ได้คำนึงถึงความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติของพื้นที่ทั้งในด้านวัสดุที่นำมาใช้ในการก่อสร้าง การประหยัดพลังงานไฟฟ้าในการให้แสงสว่าง โดยจะเห็นได้จากอาคารต่างๆ ได้มีการออกแบบให้มีหน้าต่างโดยรอบด้านเพื่อให้อากาศได้ถ่ายเทได้สะดวกและการลดความร้อนในตัวอาคาร เป็นต้น

3. ระบบประปา ใช้ระบบประปาภูเขา โดยได้ดำเนินการต่อท่อน้ำจากแหล่งต้นน้ำในพื้นที่โครงการฯ และกรมชลประทานได้จัดสร้างถังเก็บน้ำขนาด 1,000 ลูกบาศก์เมตร จำนวน 1 ถัง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการอุปโภค บริโภค และใช้ในการเกษตรกรรมในพื้นที่โครงการฯ



ภาพที่ 43 ระบบประปาภูเขา

4. ระบบไฟฟ้า ใช้เครื่องปั่นกระแสไฟฟ้า ซึ่งมีจำนวน 2 เครื่อง และระบบผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์จำนวน 5 เครื่อง

5. ระบบโทรศัพท์ ใช้ระบบโทรศัพท์ผ่านดาวเทียมขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ติดตั้งไว้ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน บ้านแปกแซม สำหรับระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ทุกระบบสามารถใช้ได้ทั่วทั้งพื้นที่ของโครงการฯ เนื่องจากติดตั้งสัญญาณที่บ้านเปียงหลวง และอำเภอเวียงแหง

สำหรับในด้านการบริการนักท่องเที่ยวได้มีการจัดทำแบบแสดงความคิดเห็นสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุง พัฒนาโครงการต่อไป อีกทั้งยังเป็นสมุดตรวจเยี่ยมของนักท่องเที่ยว ซึ่งทางโครงการสามารถรู้ถึงปริมาณนักท่องเที่ยวในแต่ละปี

จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ผู้ให้ข้อมูลหลักและนักท่องเที่ยวถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวพบว่า

1. นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า ควรมีการสร้างห้องน้ำ ห้องสุขา บริเวณลานกางเต็นท์ให้มากขึ้น เพื่อให้สามารถรองรับต่อจำนวนนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ



ภาพที่ 44 ห้องสุขาสาธารณะบริเวณลานกางเต็นท์

2. เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ มีความเห็นว่า การจัดการบริการการท่องเที่ยวทางโครงการฯ ควรจัดให้มีคฤหาสน์ที่ถ่องถื่นเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรม

การดำเนินงานต่างๆ ในพื้นที่โครงการฯ มากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมและกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน ซึ่งตอบสนองต่อนโยบายการจัดการการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีกทางหนึ่ง

3. ในฤดูฝน เส้นทางคมนาคมมีสภาพลำบาก ยากต่อการเข้าถึงพื้นที่ที่ต้องใช้รถยนต์ ขับเคลื่อนสี่ล้อเพื่อให้สามารถเดินทางได้ทุกฤดูกาลและควรขยายเส้นทางภายในโครงการฯ บางช่วงที่มีลักษณะแคบหรือชัน เพื่อให้รถยนต์สามารถวิ่งสวนกันได้ ทำให้เกิดความปลอดภัยอีกทั้งควรจะทำป้ายเตือนในจุดที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตราย



ภาพที่ 44 ถนนเข้าโครงการฯ ในฤดูฝน

4. นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าควรมีป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ ตามเส้นทางตั้งแต่จังหวัดเชียงใหม่จนถึงทางเข้าโครงการฯ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว
5. ปัจจุบันนี้ยังไม่มีร้านอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อให้ทางเจ้าหน้าที่ขอรับการบริการในด้านอาหารได้หรือสามารถเตรียมไปเองก็ได้ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้เสนอว่า ถ้ามีร้านอาหารแล้วควรจัดทำรายการอาหารที่เป็นอาหารท้องถิ่นซึ่งหาได้ในพื้นที่ ได้แก่ ผักกูด ซาโยเต้ (มะระเมี้ยว) เป็นต้น แต่ทั้งนี้คงต้องคำนึงถึงความสะดวกสุขอนามัยเป็นสำคัญด้วย

4.2.5 การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ เป็นการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีกิจกรรมหลัก คือ การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ การกางเต็นท์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการท่องเที่ยวคือ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว ดังนั้นในเชิงการตลาด ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและผลผลิตด้านการเกษตร ปศุสัตว์ ตลอดจนผลิตภัณฑ์จากงานศิลปหัตถกรรมของประชาชนท้องถิ่นในโครงการฯ ถือว่าเป็นสินค้าทาง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และหากจะให้การจัดการท่องเที่ยวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของโครงการฯ กำหนดไว้ คาดว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวควรเป็นนักท่องเที่ยวซึ่งมีคุณภาพที่มี ความต้องการเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

การจัดการด้านการตลาดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนคือ ความพึงพอใจของผู้มาท่องเที่ยว อันเกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ควรเท่าเทียมหรือเกินกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในประเด็นนี้ จากการเก็บข้อมูลสนามด้วยการใช้แบบสอบถามนักท่องเที่ยว จำนวน 322 คน ที่ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ เป็นเวลา 2 ช่วง คือ ในช่วงเดือนสิงหาคม-เดือนกันยายน และในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว แบบสอบถามส่วนที่ 2 คือ ข้อมูลการท่องเที่ยว ส่วนที่ 3 คือ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ ส่วนที่ 4 คือ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ ผลการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงการแจกแจงร้อยละข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 322)

รายการ	นักท่องเที่ยว	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	187	58.07
- หญิง	135	41.93
2. อายุ		
- ต่ำกว่า 15 ปี	23	7.14
- 15 – 20 ปี	36	11.18
- 21 – 39 ปี	172	53.42
- 40 – 45 ปี	70	21.74
- 46 – 50 ปี	13	4.04
- มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	8	2.48
3. ระดับการศึกษา		
- ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	27	8.39
- มัธยมศึกษา	131	40.68
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	32	9.94
- อนุปริญญา	28	8.70
- ปริญญาตรี	84	26.09
- สูงกว่าปริญญาตรี	5	1.54
- ไม่ได้เรียน	15	4.66

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 322)

รายการ	นักทอ้งเที่ยว	
	จำนวน	ร้อยละ
4. อาชีพ		
- นักเรียน, นักศึกษา	89	27.64
- อาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัว	48	14.91
- รับราชการ, รัฐวิสาหกิจ	37	11.49
- พนักงานบริษัท	52	16.15
- แม่บ้าน	23	7.14
- เกษตร	44	13.66
- องค์กรอิสระ	29	9.01
5. รายได้ต่อเดือน		
- น้อยกว่า 5,000 บาท	65	20.19
- 5,001 – 10,000 บาท	192	59.63
- 10,001 – 30,000 บาท	60	18.63
- 30,001 – 60,000 บาท	5	1.55
6. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในโครงการฯ ต่อ ครั้งต่อคน		
- น้อยกว่า 300 บาท	71	22.05
- 300 – 500 บาท	214	66.46
- 501 – 1,000 บาท	22	6.83
- 1,001 – 1,500 บาท	15	4.66
7. ความเหมาะสมของจำนวนเงินที่จ่ายสำหรับ สิ่งที่ท่านได้รับจากการท่องเที่ยว		
- เหมาะสม	322	100.00
- ไม่เหมาะสม	0	0.00

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 322)

รายการ	นักท่องเที่ยว	
	จำนวน	ร้อยละ
8. ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด		
- จังหวัดเชียงใหม่	156	48.45
- กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน	36	11.18
- กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง	40	12.42
- กลุ่มจังหวัดภาคกลาง	72	22.36
- กลุ่มจังหวัดภาคอื่นๆ	18	5.59
9. จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวใน แต่ละครั้ง		
- คนเดียว	17	5.28
- ไม่เกิน 10 คน	176	54.66
- 10 – 20 คน	98	30.43
- มากกว่า 20 คน	31	9.63

จากตารางที่ 2 พบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มากกว่า เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.07 นอกนั้นเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 41.93

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีอายุประมาณ 21 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.42 รองลงมาอายุ 40 – 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.74 อายุ 15 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.18

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 26.09 รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 26.09 ระดับประกาศนียบัตร คิดเป็นร้อยละ 9.94 ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 8.70 ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 8.39 ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 4.66 และอันดับสุดท้ายคือ ระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.54

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นนักเรียนนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 27.64 รองลงมา คือ พนักงานบริษัท คิดเป็นร้อยละ 16.15 มีอาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 14.91 มีอาชีพเป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 13.66 ทำงานองค์กรอิสระ คิดเป็นร้อยละ 9.01 อันดับสุดท้าย คือ มีอาชีพรับราชการ, รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 7.14

นักท่องเที่ยวกู้ยืมตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 5,000 - 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 59.63 รองลงมาคือ มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.19 มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 30,000 บาท คิดเป็นรายได้ต่อเดือน 18.63 และรายได้น้อยที่สุด คือ 30,001 – 60,000 บาท

นักท่องเที่ยวกู้ยืมตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในโครงการฯ 300 – 500 บาท คิดเป็นร้อยละ 66.46 รองลงมาคือ มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่า 300 บาทต่อครั้งต่อคน คิดเป็นร้อยละ 22.05 มีค่าใช้จ่าย 501 – 1,000 บาทต่อครั้งต่อคน คิดเป็นร้อยละ 6.83 มีค่าใช้จ่าย 1,001 – 1,500 บาทต่อครั้งต่อคน คิดเป็นร้อยละ 4.66

นักท่องเที่ยวกู้ยืมตัวอย่างทั้งหมดคิดว่าค่าใช้จ่ายนี้เหมาะสมเป็นอย่างมาก

นักท่องเที่ยวกู้ยืมตัวอย่างส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ 156 คน คิดเป็นร้อยละ 48.45 รองลงมาคือ มีภูมิลำเนาอยู่กลุ่มจังหวัดภาคกลาง 72 คน คิดเป็นร้อยละ 22.36 กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 40 คน คิดเป็นร้อยละ 11.18 กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 11.18 และน้อยที่สุด คือกลุ่มจังหวัดอื่นๆ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 5.59

นักท่องเที่ยวกู้ยืมตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มาท่องเที่ยวในแต่ละครั้งมีจำนวนไม่เกิน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 54.66 รองลงมา คือ มีจำนวน 10 – 12 คน คิดเป็นร้อยละ 30.43 มีจำนวนมากกว่า 20 คน คิดเป็นร้อยละ 9.63 และน้อยที่สุด คือ มากคนเดียว คิดเป็นร้อยละ 5.28

ตารางที่ 3 แสดงการแจกแจงร้อยละข้อมูลการท่องเที่ยวของโครงการฯ

(n = 322)

รายการ	นักท่องเที่ยว	
	จำนวน	ร้อยละ
1. ประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
- ไม่เคยมีประสบการณ์	66	20.50
- เคยมีประสบการณ์	256	79.50

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(n = 322)

รายการ	นักท่องเที่ยว	
	จำนวน	ร้อยละ
2. แหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง นิเวศของโครงการฯก่อนเข้ามาเที่ยว		
- วิทยุกระจายเสียง	0	0.00
- โทรทัศน์	0	0.00
- นิตยสาร	235	72.98
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	12	3.73
- บริษัททัวร์	0	0.00
- เพื่อนที่เคยเข้ามาท่องเที่ยว	46	14.29
- แผ่นพับ	29	9.01
3. การติดต่อประสานงาน เพื่อเข้ามาท่องเที่ยว ในโครงการฯ		
- ติดต่อโดยตรงกับชมรมการท่องเที่ยวของ โครงการฯ	0	0.00
- ติดต่อผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล	0	0.00
- ติดต่อผ่านบริษัทนำเที่ยว	0	0.00
- ติดต่อผ่านหน่วยงานราชการ	4	1.24
- เจ้าหน้าที่โครงการฯ	318	98.76
4. รายการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของ โครงการฯ		
4.1 ระยะเวลาการเดินทาง		
- 1 วัน	251	77.95
- 2-5 วัน	28	8.70
- มากกว่า 5 วัน	0	0.00
- ไม่พักค้างคืน	43	13.35

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(n = 322)

รายการ	นักท่องเที่ยว	
	จำนวน	ร้อยละ
4.2 ระยะเวลาพักค้างแรมในป่า		
- 1 วัน	16	4.97
- 2 – 5 วัน	0	0.00
- มากกว่า 5 วัน	0	0.00
- ไม่พักค้างคืน	306	95.03
4.3 ระยะเวลาค้างแรมในบ้านพักนักท่องเที่ยว		
- 1 วัน	216	67.08
- 2 – 5 วัน	63	19.57
- มากกว่า 5 วัน	0	0.00
- ไม่พักค้างคืน	43	13.35
4.4 ระยะเวลาค้างแรมในบ้านพักโฮมสเตย์		
- 1 วัน	20	6.21
- 2 – 5 วัน	63	19.57
- มากกว่า 5 วัน	0	0.00
- ไม่พักค้างคืน	302	93.79
5. การท่องเที่ยวในโครงการฯเป็นลักษณะของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
- เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	313	97.20
- เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังไม่สมบูรณ์	9	2.80
- ไม่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0	0.00

จากตารางที่ 3 พบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 79.50 และที่ไม่เคยมีประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 20.50

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับทราบแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากนิตยสาร คิดเป็นร้อยละ 79.50 รองลงมาคือ เพื่อนที่เคยเข้ามาท่องเที่ยวในโครงการฯ คิดเป็นร้อยละ 14.29 จากแผ่นพับ คิดเป็นร้อยละ 9.01 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 3.73 แต่นักท่องเที่ยวไม่ได้รับทราบข้อมูลจากวิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์เลย

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ติดต่อประสานงานเพื่อเข้ามาท่องเที่ยวในโครงการฯ จากเจ้าหน้าที่โครงการฯ คิดเป็นร้อยละ 98.76 รองลงมาคือ ติดต่อผ่านหน่วยงานราชการ คิดเป็นร้อยละ 1.24 แต่ไม่เคยติดต่อผ่านชมรมการท่องเที่ยวของโครงการฯ ติดต่อผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล และติดต่อผ่านบริษัทนำเที่ยวเลย

นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมในการท่องเที่ยวดังนี้

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการเดินป่าเป็นระยะเวลา 1 วัน คิดเป็นร้อยละ 77.95 รองลงมาคือ ไม่พักค้างคืนสำหรับกิจกรรมการเดินป่า คิดเป็นร้อยละ 13.35 เข้าร่วมกิจกรรมในการเดินป่า 2 – 5 วัน คิดเป็นร้อยละ 8.70 แต่ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมการเดินป่าเป็นระยะเวลามากกว่า 5 วันเลย

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เข้าพักค้างแรมในป่า คิดเป็นร้อยละ 95.03 รองลงมาคือ พักค้างแรมในป่าเป็นจำนวน 1 วัน คิดเป็นร้อยละ 4.97

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ค้างแรมในบ้านพักนักท่องเที่ยวเป็นเวลา 1 วัน คิดเป็นร้อยละ 67.08 รองลงมาคือ พักค้างแรมเป็นเวลา 2 – 5 วัน คิดเป็นร้อยละ 19.57 ไม่พักค้างแรม คิดเป็นร้อยละ 13.35 แต่ไม่มีนักท่องเที่ยวพักค้างแรมในบ้านพักมากกว่า 5 วันเลย

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่พักค้างแรมในบ้านพักโฮมสเตย์ คิดเป็นร้อยละ 93.79 รองลงมาคือ พักค้างแรมเป็นเวลา 2 – 5 วัน คิดเป็นร้อยละ 19.57 ไม่พักค้างแรม คิดเป็นร้อยละ 13.35 แต่ไม่มีนักท่องเที่ยวพักค้างแรมในบ้านพักมากกว่า 5 วันเลย

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าลักษณะการท่องเที่ยวในโครงการฯ เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 97.20 รองลงมาคือ เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังไม่สมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 2.80 แต่ไม่มีนักท่องเที่ยวที่เห็นว่าไม่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างในการเข้ามาท่องเที่ยวในโครงการฯ ซึ่งได้พบว่า นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลของโครงการฯจากนิตยสาร และเพื่อนที่เข้ามาเคยท่องเที่ยวแล้ว กลับไปบอกเล่าต่อๆ กัน สะท้อนให้เห็นว่า โครงการฯ ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ นิตยสาร และหลังจากนักท่องเที่ยวได้เข้ามาท่องเที่ยวทำให้เกิดความประทับใจ แต่ทั้งนี้ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้ามาทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในโครงการฯ พบว่า เป็นกิจกรรมระยะที่มีเวลาสั้นๆ คือเพียงหนึ่งวันและไม่พักค้างคืน และจากการประมวลเหตุผลนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่า

การท่องเที่ยวในโครงการฯเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากมีการจัดการให้ความรู้ในด้าน นิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ แต่มีเพียงส่วนน้อยที่คิดว่าโครงการฯ ยังเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังไม่สมบูรณ์ อาจเนื่องจากว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนั้น ต้องการให้ทางโครงการฯ มีรูปแบบและกิจกรรมให้มากกว่านี้ ได้แก่ กิจกรรมยังมีน้อยทำให้นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ไม่พักค้างแรม หรือ พักค้างแรมเพียง 1 วันเท่านั้น ดังนั้นถ้าโครงการฯได้มีการจัดกิจกรรม มากกว่านี้อาจจะมีนักท่องเที่ยวพักค้างแรมมากขึ้นกว่าเดิม

ตารางที่ 4 แสดงการแจกแจงร้อยละความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ

(n = 322)

รายการ	นักท่องเที่ยว	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เส้นทางในการเดินป่าชมธรรมชาติ		
- สะดวก	244	75.78
- ไม่สะดวก	23	7.14
- ลำบากมาก	12	3.73
- ไม่ได้เดินป่า	43	13.35
2. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว		
- ปลอดภัย	285	88.51
- ไม่ปลอดภัย	37	11.49
3. บรรยากาศในการเดินป่าชมธรรมชาติ		
- ตื่นเต้น สนุกสนาน	256	79.50
- เฉยๆ	23	7.14
- ไม่ประทับใจ	0.00	0.00
- ไม่ได้เดินป่า	43	13.35
4. สิ่งที่ได้รับหลังจากเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวในโครงการฯ		
1) ความสนุกสนานจากการเดินทางท่องเที่ยว		
- กิจกรรมนำตื่นเต้น	242	75.16
- ท่องเที่ยวแบบผจญภัย	80	24.84
2) ความประทับใจในธรรมชาติ	322	100.00

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(n = 322)

รายการ	นักท่องเที่ยว	
	จำนวน	ร้อยละ
3) ความรู้ในด้านต่างๆ ได้แก่		
- ด้านประวัติศาสตร์,	57	17.70
วัฒนธรรมท้องถิ่น	265	82.30
- ความรู้ด้านนิเวศวิทยา, สิ่งแวดล้อม,		
ทรัพยากรธรรมชาติ		
5. การกลับมาท่องเที่ยวในโครงการฯ	322	100.00
- กลับมาอีก	0	0.00
- ไม่กลับมาอีก		

จากตารางที่ 4 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เส้นทางในการเดินป่าชมธรรมชาติมีความสะดวก คิดเป็นร้อยละ 75.78 รองลงมาคือ ไม่ได้เดินป่า คิดเป็นร้อยละ 13.35 ไม่สะดวก คิดเป็นร้อยละ 7.14 และ ลำบากมาก คิดเป็นร้อยละ 3.73

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีความปลอดภัยในการท่องเที่ยว คิดเป็น ร้อยละ 88.51 รองลงมาคือ ไม่ปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 11.49

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นบรรยากาศในการเดินป่าชมธรรมชาติ ตื่นเต้น สนุกสนาน คิดเป็นร้อยละ 79.50 รองลงมาคือ ไม่ได้เดินป่า คิดเป็นร้อยละ 13.35 เฉยๆ คิดเป็นร้อยละ 7.14 แต่ไม่มีนักท่องเที่ยวคนไหนเลยที่ไม่ประทับใจ

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ได้รับหลังจากเสร็จสิ้นจากการท่องเที่ยว คือ ได้รับความสนุกสนานจากการเดินทางท่องเที่ยว เพราะมีกิจกรรมนำตื่นเต้น คิด เป็นร้อยละ 75.16 รองลงมาคือ ท่องเที่ยวแบบผจญภัย คิดเป็นร้อยละ 24.84

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นความประทับใจในธรรมชาติ หลังจากเสร็จสิ้นจากการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 100

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ได้รับหลังจากเสร็จสิ้นจากการท่องเที่ยว คือ การได้รับความรู้ในด้านนิเวศวิทยา, สิ่งแวดล้อม, ทรัพยากรธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 82.30 รองลงมาคือ ด้านประวัติศาสตร์, วัฒนธรรมท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 17.70

จากข้อมูลนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างในการเข้ามาท่องเที่ยวในโครงการฯซึ่งได้พบว่าจากการที่นักท่องเที่ยวได้เข้ามาท่องเที่ยวในโครงการฯ มีกิจกรรมที่น่าตื่นเต้นและท่องเที่ยวแบบผจญภัย ทำให้เกิดความประทับใจในธรรมชาติ และได้รับความรู้ในด้านนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างนี้จึงอยากกลับมาท่องเที่ยวในโครงการฯอีกในอนาคต

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ

ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ	ระดับความคิดเห็น						Mean	Sd.
	ไม่มี	มี						
		ใช้ได้	พอใช้	ปานกลาง	ดี	ดีมาก		
1. มีสภาพธรรมชาติที่ดีและสามารถดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว	0 (0)	0 (0)	0 (0)	45 (13.98)	95 (29.50)	182 (56.52)	4.43	3.89
2. มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวที่ไม่สูงนัก	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	21 (6.52)	301 (93.48)	4.93	4.41
3. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว	0 (0)	0 (0)	0 (0)	9 (2.80)	19 (5.90)	294 (91.30)	4.89	4.36
4. การจัดเส้นทางเดินชมศึกษาธรรมชาติ	0 (0)	0 (0)	20 (6.21)	123 (38.20)	93 (28.88)	86 (26.71)	3.76	3.22
5. เส้นทางเดินไม่ยากจนเกินไปสภาพป่ายังคงความสมบูรณ์อยู่	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	8 (2.48)	314 (97.52)	4.98	4.45
6. มีการจัดป้ายบอกทางแผนที่	0 (0)	0 (0)	0 (0)	10 (3.11)	230 (71.43)	82 (25.47)	4.22	3.69
7. สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ค่อนข้างสะดวก	0 (0)	0 (0)	18 (5.59)	247 (76.71)	32 (9.94)	25 (7.76)	3.20	2.65
8. สถานที่ท่องเที่ยวเหมาะต่อการท่องเที่ยวแบบผจญภัยหรือท่องเที่ยว	0 (0)	0 (0)	31 (9.63)	232 (72.05)	14 (4.35)	45 (13.98)	3.23	2.68

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อ การจัดการการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ของ โครงการฯ	ระดับความคิดเห็น							Mean	Sd.
	ไม่มี	มี							
		ใช้ได้	พอใช้	ปานกลาง	ดี	ดีมาก			
9. พื้นที่ท่องเที่ยวมีเพียงพอ ต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว จำนวนมากๆ	0 (0)	0 (0)	0 (0)	35 (10.87)	107 (33.23)	180 (55.90)	4.45	3.92	
10. มีพื้นที่สามารถจัดการเพื่อ การท่องเที่ยวได้ อีกมาก	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	29 (9.01)	293 (90.99)	4.91	4.38	
11. มีการอนุรักษ์ป่าไม้	0 (0)	0 (0)	45 (13.98)	213 (66.15)	36 (11.18)	28 (8.70)	3.15	2.60	
12. ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และพยายามรักษา สิ่งแวดล้อม	0 (0)	0 (0)	27 (8.39)	18 (5.59)	182 (56.52)	95 (29.50)	4.07	3.54	
13. ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการ ก่อสร้างที่สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อม	0 (0)	0 (0)	0 (0)	32 (9.94)	274 (85.09)	16 (4.97)	3.95	3.41	
14. มีการให้ความรู้ ความเข้าใจก่อนเดินป่า	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	240 (74.53)	82 (25.47)	4.25	3.72	
15. สมาชิกในชุมชนให้ ความสำคัญต่อการ ท่องเที่ยว	0 (0)	0 (0)	0 (0)	9 (2.80)	313 (97.20)	0 (0)	3.97	3.44	
16. การควบคุมดูแลให้สมาชิก เอาใจใส่และไม่เอาเปรียบ นักท่องเที่ยว	0 (0)	0 (0)	18 (5.59)	29 (9.01)	275 (85.40)	0 (0)	3.80	3.26	

จากตารางที่ 5 ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ พบว่า
 ในด้านการมีสภาพธรรมชาติที่ดีและสามารถดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว
 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 56.52 รองลงมาคือ อยู่ใน

ระดับดี คิดเป็นร้อยละ 29.50 และมีค่าเฉลี่ย 4.43 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจราจรที่มีสภาพธรรมดาและสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี

มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวที่ไม่สูงนัก นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 93.48 และ รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 6.25 และมีค่าเฉลี่ย 4.93 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯ ไม่สูงมากนัก อยู่ในระดับดี

ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 91.30 และ รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 5.90 และมีค่าเฉลี่ย 4.89 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจราจรฯ ได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่หลากหลาย อยู่ในระดับดี

การจัดเส้นทางเดินชมศึกษาธรรมชาติ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 38.20 และ รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 28.88 และมีค่าเฉลี่ย 3.76 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจัดเส้นทางเดินชมธรรมชาตินั้นอยู่ในระดับพอใช้

เส้นทางเดินไม่ยากจนเกินไปสภาพป่ายังคงความสมบูรณ์อยู่ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 97.52 และ รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 2.48 และมีค่าเฉลี่ย 4.98 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเดินทางเดินไม่ยากเกินไป และสภาพป่ายังคงความสมบูรณ์ อยู่ในระดับดี

มีการจัดป้ายบอกทางแผนที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 71.43 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 25.47 และมีค่าเฉลี่ย 4.22 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจราจรฯ ได้มีการจัดทำป้ายบอกทางแผนที่ อยู่ในระดับดี

สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้ค่อนข้างสะดวก นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 93.48 และรองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 6.25 และมีค่าเฉลี่ย 3.20 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเดินทางมาท่องเที่ยวในโครงการฯ นั้น อยู่ในระดับพอใช้

มีสถานที่ท่องเที่ยวเหมาะต่อการท่องเที่ยวแบบผจญภัย หรือท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่ายู่ในระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 72.05 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็น ร้อยละ 13.98 และมีค่าเฉลี่ย 3.23 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจราจรฯ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเหมาะต่อการท่องเที่ยวแบบผจญภัยหรือท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใช้

มีพื้นที่ท่องเที่ยวเพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากๆ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 55.90 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 33.23 และมี ค่าเฉลี่ย 4.45 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า โครงการฯ ยังมีพื้นที่เพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับดี

มีพื้นที่สามารถจัดการเพื่อการท่องเที่ยวได้อีกมาก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 90.99 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 9.01 และมี ค่าเฉลี่ย 4.91 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า โครงการฯ ยังมีพื้นที่สำหรับจัดการเพื่อการท่องเที่ยวได้อีก อยู่ในระดับดี

มีการอนุรักษ์ป่าไม้ นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 66.15 รองลงมาคือ อยู่ในระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 13.98 และมีค่าเฉลี่ย 3.15 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ทางโครงการฯมีการอนุรักษ์ป่าไม้ อยู่ในระดับพอใช้

มีการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและพยายามรักษาสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 56.52 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 29.50 และมีค่าเฉลี่ย 4.07 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและพยายามรักษาสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับดี

ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 85.09 รองลงมาคือ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 9.94 และมีค่าเฉลี่ย 3.95 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับดี

มีการให้ความรู้ความเข้าใจก่อนเดินป่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 74.53 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 25.47 และมีค่าเฉลี่ย 4.25 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ ได้ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวก่อนเดินป่า อยู่ในระดับดี

สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 97.20 รองลงมาคือ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 2.80 และมีค่าเฉลี่ย 3.97 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว อยู่ในระดับดี

การควบคุมดูแลให้สมาชิกเอาใจใส่และไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 85.40 รองลงมา อยู่ในระดับ

ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 9.01 และมีค่าเฉลี่ย 3.80 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็น
โครงการฯ ได้มีการควบคุมดูแลให้สมาชิกเอาใจใส่และไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใช้

จากข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ของโครงการฯ จะเห็นว่าโครงการฯ มีสภาพธรรมชาติที่ดีและสามารถดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว
มีค่าใช้จ่ายไม่สูงมากนัก มีความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว มีเส้นทางเดินไม่ยากจน
เกินไป พื้นที่เพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากๆ และมีพื้นที่ที่สามารถจัดการเพื่อ
การท่องเที่ยวได้อีกมาก อยู่ในระดับที่ดีมาก

รองลงมาคือ มีการจัดป้ายบอกทาง แผนที่ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและพยายามรักษา
สิ่งแวดล้อม ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม มีการให้ความรู้ความเข้าใจ
ก่อนเดินป่า สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว และการควบคุมดูแลให้ สมาชิกเอาใจใส่
ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี

ส่วนด้านการจัดเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติเป็นลักษณะการอนุรักษ์ป่าไม้ทำให้สถานที่
ท่องเที่ยวเหมาะต่อการท่องเที่ยวและผจญภัยหรือท่องป่า และการเดินทางมาท่องเที่ยวได้ค่อนข้าง
สะดวกอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อ
การจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ

ความคิดเห็นต่อ การจัดการบริการ ในแหล่งท่องเที่ยวของ โครงการฯ	ระดับความคิดเห็น						Mean	Sd.
	ไม่มี	มี						
		ใช้ ไม่ได้	พอใช้	ปาน กลาง	ดี	ดีมาก		
1. การอำนวยความสะดวกในการเข้าชมสถานที่และการบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	0 (0)	0 (0)	9 (2.80)	60 (18.63)	197 (61.81)	56 (17.39)	3.93	3.40
2. การบริการในการจัดที่พักแก่นักท่องเที่ยว	0 (0)	0 (0)	49 (15.22)	167 (51.86)	93 (28.88)	13 (4.04)	3.22	2.67
2.1 ความเพียงพอของสถานที่พัก								
2.2 การจองห้องพักล่วงหน้า	0 (0)	0 (0)	12 (3.73)	54 (16.77)	182 (56.52)	74 (22.98)	3.99	3.45

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อ การจัดการบริการ ในแหล่งท่องเที่ยวของ โครงการฯ	ระดับความคิดเห็น							Mean	Sd.
	ไม่มี	มี							
		ใช้ ไม่ได้	พอใช้	ปาน กลาง	ดี	ดีมาก			
3. สิ่งอำนวยความสะดวก ในสถานที่พักของ นักท่องเที่ยว 3.1 ไฟฟ้า	0 (0)	0 (0)	0 (0)	17 (5.28)	284 (88.20)	21 (6.52)	4.01	3.48	
3.2 น้ำ	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	25 (7.76)	297 (92.24)	4.92	4.39	
3.3 ห้องสุขา	0 (0)	0 (0)	0 (0)	136 (5.28)	177 (88.20)	9 (6.52)	3.61	3.07	
3.4 อุปกรณ์อำนวยความสะดวก อื่น ๆ	0 (0)	0 (0)	18 (5.59)	193 (59.94)	99 (30.75)	12 (3.73)	3.33	2.78	
4. การบริการศาลา พักผ่อนในบริเวณ โครงการฯ	0 (0)	3 (1.86)	17 (0.93)	224 (5.28)	72 (69.57)	6 (22.36)	3.19	2.64	
5. การบริการห้องสุขา สาธารณะ	0 (0)	0 (0)	5 (1.55)	182 (56.52)	116 (36.02)	19 (5.90)	3.46	2.92	
6. การตั้งถังขยะหรือ จุดให้บริการทิ้งขยะ	0 (0)	2 (0.62)	47 (14.60)	234 (72.67)	36 (11.18)	3 (0.93)	2.97	2.42	
7. การบริการอาหาร และ เครื่องดื่ม	0 (0)	0 (0)	11 (3.42)	91 (28.26)	192 (59.63)	28 (8.70)	3.74	3.20	

จากตารางที่ 6 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ ดังนี้

การอำนวยความสะดวกในการเข้าชมสถานที่และการบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 61.81 รองลงมาคือ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 18.63 และมีค่าเฉลี่ย 3.93 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ มีการอำนวยความสะดวกในการเข้าชมสถานที่และการบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี

การบริการในการจัดที่พักแก่นักท่องเที่ยว ในด้านความเพียงพอของสถานที่พักนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 51.86 รองลงมา คือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 28.88 ส่วนการจองห้องพักนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 56.52 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 22.98 และมีค่าเฉลี่ย 3.22 และ 3.99 ตามลำดับ แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า โครงการฯ มีการให้บริการในการจัดที่พักแก่นักท่องเที่ยวและการจองห้องพักอยู่ในระดับพอใช้

สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พักนักท่องเที่ยว ด้านไฟฟ้า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 88.20 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 6.52 ด้านน้ำ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 92.24 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 7.76 ด้านห้องสุขา นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 88.20 รองลงมา คือ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 5.28 ด้านอุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่นๆ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 59.94 รองลงมาคืออยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 30.75 และมีค่าเฉลี่ย 4.01 4.92 3.61 และ 3.33 ตามลำดับ แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ สิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับพอใช้ แต่สิ่งที่อำนวยความสะดวกที่อยู่ในระดับดี คือ น้ำ

การบริการสถานี่พักผ่อนในบริเวณโครงการ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 69.56 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 69.57 และมีค่าเฉลี่ย 3.19 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ มีสถานี่พักผ่อน อยู่ในระดับปานกลาง

การบริการห้องสุขาสาธารณะนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.52 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 36.02 และมีค่าเฉลี่ย 3.46 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ มีห้องสุขาสาธารณะไว้บริการนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง

การติดตั้งขยะหรือจุดให้บริการทิ้งขยะ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 72.67 รองลงมาคือ อยู่ในระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 14.60 และมีค่าเฉลี่ย 2.97 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ ได้ติดตั้งขยะ หรือจุดให้บริการทิ้งขยะ อยู่ในระดับพอใช้

การบริการอาหารและเครื่องดื่ม นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 59.63 รองลงมาคือ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 28.26 และมีค่าเฉลี่ย 3.74 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ ได้มีการบริการอาหารและเครื่องดื่ม อยู่ในระดับปานกลาง

การบริการโทรศัพท์สาธารณะ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับที่ใช่ไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 81.99 และมีความคิดเห็นว่าไม่มีโทรศัพท์สาธารณะบริการ คิดเป็นร้อยละ 13.04 และมีค่าเฉลี่ย 0.92 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ มีการให้บริการโทรศัพท์สาธารณะอยู่ในระดับควรปรับปรุง

การบริการที่จอดรถ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 71.43 รองลงมาคือ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 18.01 และมีค่าเฉลี่ย 3.93 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ มีที่จอดรถอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องจากทางโครงการฯยังมีบริเวณลานเหลือพอจอดรถได้

ร้านขายของที่ระลึก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับที่ใช่ไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 69.56 รองลงมาคือ อยู่ในระดับใช่ไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 11.18 และมีค่าเฉลี่ย 0.11 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ มีร้านขายของที่ระลึกอยู่ในระดับควรปรับปรุง

ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลด้านนิเวศ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ระหว่างการเดินทางชมธรรมชาติ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 49.07 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 33.54 และมีค่าเฉลี่ย 3.32 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้มีการให้ข้อมูลด้านนิเวศ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ระหว่างการเดินทางชมธรรมชาติ อยู่ในระดับปานกลาง

ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 51.86 รองลงมาคืออยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 29.50 และมีค่าเฉลี่ย 3.32 แสดงว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้มีการให้ข้อมูล ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 63.04 รองลงมาคือ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 51.86 และมีค่าเฉลี่ย 3.80 แสดงว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ทางโครงการฯ มีความปลอดภัยในอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องจากว่ามีทหารอยู่ในบริเวณพื้นที่โครงการฯ

การรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 69.88 รองลงมาคือ อยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 23.60 และมีค่าเฉลี่ย 2.97 แสดงว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการฯ ได้ตั้งถังขยะหรือจุดให้บริการทิ้งขยะ อยู่ในระดับพอใช้ และมีค่าเฉลี่ย 4.74 แสดงว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้มีการรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี

ความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 53.42 รองลงมาคือ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 31.37 และมีค่าเฉลี่ย 3.67 แสดงว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้มีการให้บริการด้วยความรวดเร็ว ในระดับปานกลาง

จากข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการบริการการท่องเที่ยวของโครงการฯ จะเห็นได้ว่าทางโครงการฯ มีการรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี รองลงมาคือ การให้อำนวยความสะดวกในการเข้าชมสถานที่และบริการข้อมูลของการท่องเที่ยว การบริการสถานที่พักผ่อนในบริเวณโครงการฯ การบริการอาหารและเครื่องดื่ม การบริการที่จอดรถ และความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่นั้นอยู่ในระดับดี และถ้ามองภาพรวมของสิ่งอำนวยความสะดวกในโครงการฯ นั้นอยู่ในระดับดีด้วย แต่ในด้านบริการโทรศัพท์นั้นอยู่ในระดับ ปานกลาง และไม่มีร้านขายของที่ระลึกในโครงการฯ

ตารางที่ 7 แสดงการแจกแจงร้อยละการได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ

การได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากแหล่งท่องเที่ยวของโครงการสถานี	ระดับการได้รับข้อมูล		
	ได้รับ	ได้รับไม่เพียงพอ	ไม่ได้รับ
1. คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสถานี	257 (79.81)	53 (16.46)	12 (3.73)
2. คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวระหว่างการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ	260 (80.75)	50 (15.53)	12 (3.73)
3. คำแนะนำเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ในการปฏิบัติเพื่อรักษาความสะอาดและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว	252 (78.26)	58 (18.01)	12 (3.73)
4. คำแนะนำเกี่ยวกับธรรมชาติ พืชพรรณ สัตว์ป่า	192 (59.63)	87 (27.02)	43 (13.35)
5. คำแนะนำเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น	143 (44.41)	114 (35.40)	65 (20.19)
6. การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ	97 (30.12)	199 (36.96)	26 (8.07)
7. ศูนย์วิชาการและนิทรรศการ	116 (36.02)	178 (55.28)	28 (8.70)
8. การให้ข้อมูลข่าวสารของเจ้าหน้าที่เพิ่มเติม	115 (35.71)	163 (50.62)	44 (13.66)

จากตารางที่ 7 การได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ พบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีระดับการได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ ดังนี้

คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสถานี นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 79.81 รองลงมาคือ ได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 16.46

คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวระหว่างการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้รับข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 80.75 รองลงมาคือ ได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 15.53

คำแนะนำเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ในการปฏิบัติเพื่อรักษาความสะอาดและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้รับข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 78.26 รองลงมาคือ ได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 18.01

คำแนะนำเกี่ยวกับธรรมชาติ พืชพรรณ สัตว์ป่า นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้รับข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 59.63 รองลงมาคือ ได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 27.02

คำแนะนำเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้รับข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 44.41 รองลงมาคือ ได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 35.40

การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 36.96 รองลงมาคือ ได้รับข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 30.12

ศูนย์วิชาการและนิทรรศการ นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 55.28 รองลงมาคือ ได้รับข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 36.02

การให้ข้อมูลข่าวสารของเจ้าหน้าที่เพิ่มเติม นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 50.62 รองลงมาคือ ได้รับข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 35.71

จากข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่าง ต่อการได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ นักท่องเที่ยวได้รับคำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ธรรมชาติ พืชพรรณ และสัตว์ป่า รวมถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งคำแนะนำในการปฏิบัติตัวระหว่างการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และกฎ ระเบียบ ในการปฏิบัติเพื่อรักษาความสะอาดและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวระดับดีมาก รองลงมาคือ ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ ศูนย์วิชาการ นิทรรศการ และการให้ข้อมูลข่าวสารของเจ้าหน้าที่เพิ่มเติมได้อย่างไม่เพียงพอ

ส่วนด้านการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ (ตารางที่ 3) ข้อมูลการท่องเที่ยว (ตารางที่ 4) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ (ตารางที่ 5) ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ (ตารางที่ 6) ความคิดของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ (ตารางที่ 7) การได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ ซึ่งให้เห็นว่า 1) การจัดการส่งเสริมการตลาด และการนำเที่ยวของโครงการฯ ยังมีการส่งเสริมไม่เพียงพอ เนื่องจากมีเพียงแค่อัฒมาผ่านนิตยสารและประชาสัมพันธ์จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ดังนั้นควรจะมีการประชาสัมพันธ์มากกว่านี้เพื่อให้ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย 2) โครงการฯเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากนักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจในธรรมชาติ และได้รับความรู้ด้านนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากความสามารถด้านการให้ข้อมูลด้านนิเวศ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรของ

เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องในระหว่างการเดินทางมาชมธรรมชาติ เป็นผลทำให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการกลับมาท่องเที่ยวในโครงการฯอีกครั้ง

จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวถึงปัญหา และอุปสรรคในการจัดการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว พบว่า

1. เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง มีความเห็นว่า การท่องเที่ยวในโครงการฯยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย เพราะเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความถนัดในด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ควรจัดฝึกอบรมบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ในด้านนี้มากขึ้น ซึ่งได้สอดคล้องกับความเห็นของนักท่องเที่ยว ที่ว่าการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อย ดังนั้นควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น โดยผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

2. ประชาชนท้องถิ่น มีความเห็นว่า ควรมีการส่งเสริมให้มีนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี โดยการหมุนเวียนกิจกรรมต่างๆให้เข้ากับทุกฤดูกาล เป็นปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปีให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ และให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อนักท่องเที่ยวจะสามารถกำหนดวัน เวลาที่จะมาท่องเที่ยวให้ตรงกับกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้น

3. นักท่องเที่ยว มีความเห็นว่า ควรมีการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกให้มากขึ้น เพื่อเป็นการดึงดูดใจ ได้แก่ บ้านพักรับรองนักท่องเที่ยว อาคารประชุมสัมมนา ห้องน้ำ บริเวณลานกางเต็นท์-แคมป์ไฟ โทรศัพท์สาธารณะ ร้านอาหาร และจำหน่ายของที่ระลึก

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง กรณีศึกษา โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ ว่าควรมีรูปแบบและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างไรเพื่อให้โครงการฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โครงการฯ การวิเคราะห์ และการนำเสนอรูปแบบแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในพื้นที่โครงการสถานีสาธิต และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วิธีการศึกษาประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาจากเอกสาร บันทึกการประชุม สรุปผลการดำเนินงานของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน และสถานการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โครงการฯ ขั้นตอนที่สอง เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนที่สาม เป็นการใช้แบบสอบถาม ขั้นตอนที่สี่ เป็นการสำรวจในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ ขั้นตอนที่ห้า เป็นการนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากแบบสอบถามไปประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์ที่ได้นำมาเขียนบรรยายเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้ และขั้นตอนที่หกตรวจสอบข้อมูลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยการนำเสนอในลักษณะการบรรยายวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 บริบทและสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ รูปแบบแนวทางในการจัดการผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค

โครงการฯ ตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเชียงดาว ในท้องที่บ้านแปกแจ่ม บ้านหินแฉว ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ 19,375 ไร่ ในความรับผิดชอบของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 กลุ่มประสานงานโครงการพระราชดำริ สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เพื่อเป็นการสนองแนวพระราชดำริ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถโดยได้จัดตั้งโครงการฯ ขึ้นในปี พ.ศ. 2543 จากจังหวัดเชียงใหม่ถึงโครงการฯ ระยะทางประมาณ 172 กิโลเมตร สามารถเดินทางได้โดยรถยนต์ส่วนตัว และรถโดยสารประจำทางโดยใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง และเดินทางโดยเฮลิคอปเตอร์ ประมาณ 45 นาที

โครงการฯ มีพื้นที่เป็นภูเขาสูงสลับร่องน้ำและเป็นป่าต้นน้ำของกลุ่มน้ำแม่แตง และทิศใต้ของโครงการฯ มีลำห้วย ที่สำคัญ 3 สาย ได้แก่ ห้วยนายาว ห้วยหกหลวง และห้วยนาอ่อน ชนิดของป่าไม้ที่พบ ได้แก่ ป่าเต็ง - รัง ผสมสนป่าสนผสมก่อ ป่าดิบเขาระดับต่ำ ป่าเบญจพรรณ ส่วนชนิดพันธุ์ไม้ที่พบนั้นมีหลายชนิด ขึ้นกระจายกันไปตามสภาพป่า ซึ่งทางโครงการฯ ได้ฟื้นฟูป่าตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้แก่ การปลูกป่า 3 อย่าง มีประโยชน์ 4 อย่าง ส่วนสัตว์ป่านั้นจะเห็นตามแนวเขตติดต่อกับประเทศพม่าเป็นส่วนใหญ่ สภาพอากาศในพื้นที่โครงการฯ มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝนซึ่งมีฝนตกชุก และ สม่่าเสมอยาวนาน โครงการฯ ใช้น้ำประปาภูเขาที่ไหลตลอดปีเพื่อการอุปโภค การบริโภคและทำการเกษตร สำหรับ ไฟฟ้าของโครงการฯ ปัจจุบันนี้มีการใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้า และ โซลาร์เซลล์มาใช้เพื่อเป็นแหล่งผลิตไฟฟ้า โครงการฯ ได้มีรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมตามแนวคิด ได้แก่ 1) การเดินชมป่า เส้นทางศึกษาธรรมชาติ 2) โครงการฯ ได้มีกิจกรรมที่สร้างเรื่องราวตามภูมิสังคมของพื้นที่ได้ว่า “เที่ยวชมฟาร์มเลี้ยง นิสิตแปกแจ่ม หัตถศิลป์ลือชอ” 3) การพักผ่อนในโครงการฯ ซึ่งมีทั้งกางเต็นท์ บ้านพักนักท่องเที่ยว และบ้านพักแบบโฮมสเตย์

ชุมชนที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโครงการฯ ได้แก่ บ้านแปกแจ่มและบ้านหินแฉว ชุมชนบ้านแปกแจ่มมีชนเผ่าลือชอ หรือลือชู ซึ่งตั้งเป็นหมู่บ้านที่ถูกตั้งตามกฎหมายในปี พ.ศ. 2544 มีที่ตั้งห่างจากสถานีฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร รวมระยะทาง ทั้งสิ้นประมาณ 174 กิโลเมตร มีจำนวน ครอบครัวเรือนทั้งสิ้น 130 ครอบครัว มีประชากรทั้งสิ้น 669 คนแยก เป็นเพศชาย 336 คน เพศหญิง 333 คน ยังคงเหลืออีกจำนวน 489 คน ที่ยังไม่ได้รับ สัญชาติ ส่วนหมู่บ้านหินแฉว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นหมู่บ้านบริวาร มีจำนวนครัวเรือน 35 ครอบครัว ชุมชนบ้านหินแฉวอยู่ห่างจากบ้านแปกแจ่มเป็นระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร

ชุมชนบ้านแปกแซมมีสภาพพื้นที่อยู่บริเวณที่ลาดเชิงเขา ที่ตั้งของชุมชนเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายแต่เดิมพื้นที่ส่วนใหญ่ถูกตัดไม้ทำลายป่าและแผ้วถางทำการเพาะปลูกพืชไร่ มีบ้านเรือนกระจายตัวอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่ชุมชน และชุมชนลือชอบ้านแปกแซมควรเป็นชุมชนตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนิน โครงการทางด้านต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมตามแนวคิด ได้แก่ 1) กิจกรรมเยี่ยมชมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ หรือการพักผ่อนร่วมกับประชาชนท้องถิ่นในชุมชน 2) กิจกรรมการเยี่ยมชมประเพณี และวัฒนธรรมของชนเผ่าลือชอ 3) กิจกรรมการเยี่ยมชมงานหัตถกรรม 4) กิจกรรมการเยี่ยมชมความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากโครงการฯ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวพบว่าโครงการฯ ได้มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว มีการดำเนินงานตามแผนนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ของโครงการฯ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพค่อนข้าง สูงในการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ ตลอดจนเพื่อการศึกษาด้านธรรมชาติวิทยา ดังคำกล่าวที่กล่าวตามภูมิสังคมของพื้นที่ไว้ว่า “เที่ยวชมฟาแลน นิเวศแปกแซม หัตถศิลป์ลือชอ” โดยหากมองถึงการให้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวนั้น ผู้ศึกษาได้แยกการใช้ประโยชน์ในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างศักยภาพพื้นที่ รวมทั้งการอนุรักษ์พื้นที่ด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้กับชุมชน และนักท่องเที่ยว ซึ่งมีลักษณะกิจกรรมท่องเที่ยว คือ กิจกรรมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมทัศนียภาพทางธรรมชาติ การพักอาศัยลักษณะโฮมสเตย์ เป็นต้น

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในโครงการฯ พบว่า โครงการมีการอนุรักษ์ในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านเกษตร เนื่องจากเป็นอาชีพหลักพื้นฐานของประชาชนท้องถิ่น อีกทั้งประชาชนท้องถิ่นใช้วิธีการปลูกแบบธรรมชาติ 2) ด้านป่าไม้ ในพื้นที่โครงการฯ มีสภาพป่าซึ่งค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งทางโครงการฯ มีการจัดฝึกอบรมหลักสูตรด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าแก่ประชาชนท้องถิ่นเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ และช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่ตลอดไป 3) ด้านระบบนิเวศ ทางโครงการฯ ได้มีการปลูกฟื้นฟูสภาพป่า ต้นน้ำ ลำธาร ปลูกป่าไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตลอดจนการจัดทำฝายต้นน้ำลำธารแบบผสมผสาน บริเวณลำห้วยต่างๆ ในพื้นที่โครงการฯ เป็นการสร้างให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศนั่นเอง 4) ด้านวัฒนธรรมชุมชน ประชาชนท้องถิ่นในโครงการฯ มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของพวกเขาเองค่อนข้างมาก การอนุรักษ์ประเพณี พิธีกรรมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษมาสู่คนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน และมีความแน่วแน่มที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่ได้อีกยาวนาน

5.1.2 รูปแบบและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการสถานีสาคิด และถ่ายถอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เหมาะสม

1. ด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

ด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมนั้น เนื่องจากพื้นที่ของโครงการฯ เป็นพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างสูงมีระบบนิเวศป่าไม้ที่ยังคงสมบูรณ์และสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูงเหมาะกับการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และนั่นหนทางการ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญหลากหลายกิจกรรมโดยการกำหนดรูปแบบกิจกรรมนั้น ทางโครงการฯ ได้กำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและศักยภาพของพื้นที่เพื่อมิให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งต้องการให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมผัสประทับใจ และสร้างประสบการณ์ในการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่โครงการฯ จึงได้มีการวางแผนและดำเนินการจัดการพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ การจัดแบ่งพื้นที่เป็นโซน (Zone) เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและอนุรักษ์พื้นที่ มีการกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ในเรื่องของการรักษาความสะอาด โดยการจัดเตรียมถังขยะจัดวางถังขยะไว้ในบริเวณจุดพักนักท่องเที่ยว จุดละ 2-3 ใบ รวมถึงจัดทำป้ายแสดงการทิ้งขยะลงถัง สำหรับการกำจัดขยะใช้วิธีขุดหลุมฝังกลบในบริเวณที่จัดเตรียมไว้ มีการจัดการในเรื่องของน้ำเสียจากกิจกรรมต่างๆ ของนักท่องเที่ยวโดยการขุดร่องเพื่อระบายน้ำเสียให้ไหลซึมลงไปในดิน

ข้อเสนอแนะในด้านการดำเนินงาน ได้แก่ 1) การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร อาจส่งผลต่อทัศนียภาพการท่องเที่ยว 2) ควรกำหนดมาตรการเพื่อใช้ควบคุมการส่งเสียงดังของนักท่องเที่ยว 3) ควรมีระบบการกำจัดขยะที่ดีเพื่อไม่ให้ก่อให้เกิดปัญหาขยะ 4) ควรจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ 5) ควรให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนท้องถิ่นได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาดูงานในสถานที่ ซึ่งมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดี

2. การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

ด้านการจัดการให้การศึกษา และการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวประกอบด้วยความรู้ในด้านธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนชี้ให้เห็นคุณค่าความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมชุมชน โดยการจัดทำแผ่นพับ สติกเกอร์ แจกจ่ายประชาสัมพันธ์ มีการจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติจัดไว้ในบริเวณที่มีความสำคัญ เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงความหมายในเรื่องต่างๆ ให้มากขึ้น ส่วนในด้านการจัดการบุคลากรของ

ทางโครงการฯ นั้น มีการจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ของโครงการฯ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่เข้าไปใช้บริการในพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ได้แก่ 1) ควรจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง 2) ควรจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติในพื้นที่ให้มากขึ้น 3) ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุ และหนังสือพิมพ์

3. การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

ด้านการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการจัดการวางแผนดำเนินงาน แต่ประชาชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งกลุ่มสำคัญในทุกขั้นตอน คือ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกลุ่มเดียว แต่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องก็ได้พยายามกระตุ้นให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เนื่องจากถ้าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน จะทำให้เกิดความรู้สึกถึงความห่วงหาพันทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นไม่บุกรุกแผ้วถางป่าและช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่เพื่อให้โครงการฯ เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเพื่อให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวต่อไป

ข้อเสนอแนะในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ 1) ควรให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นประโยชน์ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ และควรจัดให้มีการอบรมเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจด้านวิชา การป่าไม้ สัตว์ป่า และด้านระบบนิเวศให้กับประชาชนท้องถิ่นและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง และควรเชิญชวนให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมโดยเน้นจุดขายด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ งานฝีมือหัตถกรรมด้านผลิตภัณฑ์ของชาวเขาและของที่ระลึกให้มากขึ้น

4. การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน และบริการการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงไม่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเดิมมากนัก เพียงแต่ปรับพื้นที่บางส่วนของสิ่งของชำรุดให้สะดวกปลอดภัยมากยิ่งขึ้นโดยกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้กลมกลืนกับสภาพพื้นที่ คือ พยายามให้สภาพเดิมให้มากที่สุดและกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ดังนั้นในการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ อันได้แก่ ถนน อาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่อจัดให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ มีการจัดการพลังงานและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ให้เหมาะสม สำหรับกิจกรรมด้านต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยังได้มีการจัดการบริการการท่องเที่ยว เพื่อช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวได้แก่

- 1) ควรสร้างห้องน้ำ ห้องสุขา บริเวณลานกางเต็นท์-แคมป์ไฟให้มากขึ้น
- 2) ควรจัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพิ่มขึ้น
- 3) ควรปรับปรุงถนน และจัดทำป้ายเตือนในจุดที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตราย
- 4) ควรมีป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ ตามเส้นทางตั้งแต่จังหวัดเชียงใหม่จนถึงทางเข้าโครงการฯ
- 5) หากโครงการฯได้จัดให้มีร้านจำหน่ายอาหาร ควรพิจารณาจัดทำรายการอาหารซึ่งใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นเป็นหลัก

5. การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

การส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยวของโครงการฯ มีจุดขายที่สำคัญสำหรับไว้บริการนักท่องเที่ยว คือ การจัดการในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่เป็นพื้นฐานที่สวยงาม อีกทั้งได้มีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การกางเต็นท์ เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในเชิงการตลาดทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ ถือว่าเป็นสินค้าทางที่มีคุณค่าทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หากจะให้การจัดการท่องเที่ยวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เจ้าหน้าที่โครงการฯ กำหนดไว้ คาดว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวควรเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพที่ความต้องการเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เพื่อจะได้เข้าใจและห่วงใยสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย อันจะนำไปสู่การจัดการตลาดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยวได้แก่

- 1) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆให้มากยิ่งขึ้น
- 2) ควรมีการจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปีในพื้นที่โครงการฯ
- 3) ควรจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้มากขึ้น

5.2 อธิบายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ ทำให้ทราบถึงรูปแบบ แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวกล่าวคือ

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่วั้นั้น โครงการฯ ได้มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว โดยได้มีการดำเนินงานตามแผนนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการศึกษาด้านธรรมชาติวิทยา ซึ่งพื้นที่ของโครงการฯ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ ดังคำกล่าวที่กล่าวตามภูมิสังคมของพื้นที่ไว้ว่า “เที่ยวชมฟาร์มเลน นิเวศแปกแซม หัตถศิลป์ ลิซอ” สอดคล้องกับ สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต (อ้างใน กฤษดา ยะการ, 2543) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ สัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในโครงการฯ พบว่า ได้มีการอนุรักษ์ในด้านป่าไม้ และระบบนิเวศ มีการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร ปลูกป่าไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ตลอดจน การจัดทำฝายต้นน้ำลำธารแบบผสมผสาน บริเวณลำห้วยต่างๆ ในพื้นที่โครงการฯ เป็นการสร้างให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศโดยได้ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ซึ่งได้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรให้ความสำคัญกับกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้านชีวภาพ ภูมิศาสตร์ และควรดูแลรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ ป้องกันไม่ให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เนื่องจากรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติหรือมีระบบนิเวศเป็นหลัก ด้านรูปแบบของกิจกรรมและกระบวนการต้องส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม น้อยที่สุด และต้องนำไปสู่การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง ส่วนด้านวัฒนธรรมชุมชนนั้นประชาชนท้องถิ่นใน โครงการฯ มีการอนุรักษ์ประเพณีพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษมาสู่คนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน และมีความแนวโน้มจะอนุรักษ์ให้คงอยู่ได้อีกยาวนานสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2537) ที่กล่าวว่า ควรส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อม กิจกรรมและกระบวนการต้องส่งผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและประเพณีของคนในท้องถิ่นน้อยที่สุด อีกทั้งต้องนำไปสู่การดูแลรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรมป้องกันไม่ให้เกิดการทำลาย เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

โดยหากมองถึงการ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่วั้นั้น ผู้ศึกษาได้แยกการใช้ประโยชน์ในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างศักยภาพพื้นที่รวมทั้งการอนุรักษ์พื้นที่ ด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้กับชุมชน และ

นักท่องเที่ยวโดยการใช้ประโยชน์ในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน โดยไม่เน้นหนักในทางด้านใด ด้านหนึ่งเพราะไม่เช่นนั้นแล้วอาจจะทำให้ไร้ซึ่งความสมดุลกันของพื้นที่อาจนำไปสู่ผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งจากการจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ซึ่งตั้งอยู่บนความเสมอภาคและความเป็นธรรม มีการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องเหมาะสมในปัจจุบันโดยไม่ให้กระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่พึงมีในอนาคต โดยมีการจัดการที่ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างคุ้มค่าและยาวนานที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็มีการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวขึ้นให้คงอยู่หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด เพื่อที่จะคงไว้ให้อนุชนรุ่นหลังสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) กล่าวถึง (Principles of Ecotourism) จากองค์ประกอบหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้น การให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเรื่องระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วยธรรมชาติ ป่าไม้ และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ เมื่อนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจดีแล้วนักท่องเที่ยวจึงให้ความร่วมมือ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือของชุมชนนั้น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมต่อสังคมหรือต่อชุมชนนั้น และภราเดช พิชญวิเชียร (2539) กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนจำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งในมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปโดยตลอด การพัฒนาที่ยั่งยืนในความหมายต่างๆ ไปนั้น หมายถึง การพัฒนาที่จะใช้ประโยชน์ในปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่พึงมีในอนาคตหรืออีกนัยหนึ่งคือการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากวัฒนธรรม หรือธรรมชาติในระดับที่ให้วัฒนธรรม หรือธรรมชาติยังคงสภาพอยู่ได้อย่างถาวร

ด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมนั้น เนื่องจากพื้นที่ของโครงการฯ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพค่อนข้างสูง มีระบบนิเวศป่าไม้ที่ยังคงสมบูรณ์ และมีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูงเหมาะกับการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและนันทนาการ โดยทางโครงการฯ ได้จัดการให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญหลายกิจกรรมรูปแบบ กิจกรรมนั้นได้กำหนดให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและศักยภาพของพื้นที่ เพื่อมิให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดผลกระทบทางด้านลบและทั้งทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมโครงการฯ จึงมีการวางแผนและดำเนินการจัดการพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ การจัดแบ่งพื้นที่เป็นโซน (Zone) จำนวน 3 โซน และมีการกำหนดมาตรการ เพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งได้สอดคล้องกับคณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540) ที่กล่าวว่า การจัดการพื้นที่ ได้แก่ การจัดการเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) การศึกษาขีดจำกัดการรองรับได้ของพื้นที่ การกำหนดมาตรการ การใช้ประโยชน์ ปลูกสร้างอาคารและปรับปรุงพื้นที่ การควบคุมการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว

การใช้มาตรการป้องกันและลดผลกระทบในพื้นที่ การดำเนินงานนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากผลสรุปในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา หรือการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะจุดหมายปลายทางจะเป็นที่ใดจะเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กทั้งในเมืองและชนบท และในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรมีความยั่งยืนอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ ความยั่งยืนทางด้านสังคมและความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม

โดยเฉพาะความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมนั้นควรคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งอาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในเรื่องของจำนวนนักท่องเที่ยว การก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดการพังทลายของหน้าดิน หากไม่มีการควบคุมให้เป็นไปตามหลักวิชาการ รวมถึงการเก็บเอาพันธุ์ไม้บางชนิดออกไปจากพื้นที่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศที่เปราะบางของพื้นที่บางแห่งได้ และรวมถึงการลดปริมาณและการกำจัดของเสียต่างๆที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งอาจทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมตามมาอย่างมากมาย และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ยังได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งในเชิง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุดเพื่อส่งผลต่อเนื่องถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งจากการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวของโครงการฯมีการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนฐานของหลักการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นำไปสู่ความยั่งยืนดังนั้นหากมีการร่วมมือกันทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ประชาชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ให้ความร่วมมือกันดี จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่โครงการฯมีความพร้อมที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความยั่งยืนสามารถให้คนรุ่นลูกรุ่นหลัง

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าทางโครงการฯจะได้มีการจัดการพื้นที่ตามแนวทางดังกล่าวแต่ในสภาพเป็นจริงในพื้นที่ที่ได้กำหนดไว้ยังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เนื่องจากพื้นที่บางแห่ง เช่น พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าได้ถูกบุกรุกทำลายเป็นบางส่วนจากชุมชนใกล้เคียง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวเกิดทัศนคติที่ไม่ดีกับสถานที่ ควรที่จะต้องหามาตรการในการที่จะป้องกันควบคุมดูแลพื้นที่โครงการฯมิให้ถูกบุกรุกจากชุมชนดังกล่าว ทางโครงการฯ ได้มีการจัดการให้การศึกษาและการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้ และความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ วัฒนธรรม ชุมชน เพื่อให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยในการดำเนินงานมี

การจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสภาพทั่วไปของพื้นที่เพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อมูลด้านนิเวศในพื้นที่นอกจากนี้ยังมีการจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติไว้บริเวณที่มีความสำคัญเพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงความหมายในเรื่อง ระบบนิเวศซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินกับธรรมชาติพร้อมทั้งได้รับความรู้ในขณะเดียวกันด้วยเนื่องจากการสื่อความหมายโดยการนำเสนอเรื่องราวเป็นปัจจุบันและอดีต ซึ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับชีวิตและธรรมชาติเป็นการแสดงคุณค่า และความโดดเด่นแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ ดังนั้นการสื่อความหมายในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้มาเยี่ยมชมให้ได้เรียนรู้การดำรงอยู่อย่างสอดคล้องประสานระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ รวมทั้งความน่าสนใจในระบบนิเวศของธรรมชาติบริเวณพื้นที่แห่งนั้นๆ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพอยู่อย่างถาวร เพราะการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาจิตสำนึกจากการท่องเที่ยว อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มีความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีและถูกต้องในการช่วยกันป้องกันรักษา มีความห่วงใยในทรัพยากรที่มีอยู่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวอย่างสมดุลสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้อง เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบ ธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักการที่ว่าต้องให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับความรู้ และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในอันที่จะทะนุถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเรา

ถึงแม้ว่าทางโครงการได้ดำเนินการตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นก็ตาม แต่จากการสังเกตประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังมีความตระหนัก และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย ดังนั้นจึงเห็นควรที่จะได้มีการจัดฝึกอบรมจัดนิทรรศการ ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้เกิดความรู้สึกรักและห่วงใยในทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม

ด้านการจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ทางโครงการฯ ได้มีการจัดการโดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้ และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระบบนิเวศของทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ วัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้แก่ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักการที่ว่าต้องให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับความรู้ และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวพร้อมทั้งมีจิตสำนึกในอันที่จะทะนุถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบๆตัวเรา โดยในการดำเนินงานมีการจัดทำ

แผ่นพับ โดยมีเนื้อหาด้านสภาพทั่วไปของพื้นที่เพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อมูลด้านนิเวศในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติติดไว้ในบริเวณที่มีความสำคัญ เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงความหมายในเรื่องระบบนิเวศ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินกับธรรมชาติ พร้อมทั้งได้รับความรู้ในขณะเดียวกันด้วย เนื่องจากการสื่อความหมายโดยการนำเสนอเรื่องราวเป็นปัจจุบันและอดีตซึ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับชีวิตและธรรมชาติเป็นการแสดงคุณค่า และความโดดเด่นแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นรวมถึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ สอดคล้องกับคณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540) ที่กล่าวว่า การให้การศึกษาและสื่อความหมาย ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานที่ ให้ความรู้ทุกรูปแบบ ส่งเสริมกิจกรรมที่ให้ความรู้และสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการบริการที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการใช้มัลติเทคโนโลยีเฉพาะถิ่น จัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ และให้การศึกษากับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาจิตสำนึกจากการท่องเที่ยว อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ มีความตระหนักและจิตสำนึกที่ดีและถูกต้อง ในการช่วยกันป้องกันรักษาความหวงแหนในทรัพยากรที่มีอยู่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวอย่างสมดุล บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวว่า การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล (Marketing Tourism Responsibly) จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว จะยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยว

ถึงแม้ว่าทางโครงการได้ดำเนินการตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นก็ตาม แต่จากการสังเกตประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังมีความตระหนักและจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อยดังนั้นจึงเห็นควรที่จะได้มีการจัดฝึกอบรมจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้เกิดความรู้สึกหวงแหนและตระหนักในคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ด้านการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นโดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการวางแผนดำเนินงาน สอดคล้องกับ ภราเดช พัทฒวิเชียร (2542) และบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กระบวนการและกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินการตามแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ เรื่องของความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด โดยเฉพาะชุมชนต้องได้รับผลประโยชน์ร่วมในการตัดสินใจ นอกจากภาระหน้าที่แล้วต้องเป็นการศึกษาและในขณะเดียวกันก็ต้องเน้นในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติหรือมีระบบนิเวศเป็นหลัก คือ ในเนื้อหาเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่ง

มุ่งเน้นความรู้และความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวทั้งนี้ต้องไม่ละเลยองค์ประกอบ ในเชิงวัฒนธรรม ชุมชน แต่ประชาชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งกลุ่มสำคัญในทุก ขั้นตอน คือ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกลุ่มเดียว แต่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องก็ได้พยายามกระตุ้นให้ประชาชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เนื่องจากถ้าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนจะทำให้เกิดความรู้สึกถึงความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นไม่บุกรุกแล้ว ถางป่า และช่วยกัน รักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่เพื่อให้โครงการฯ เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเพื่อให้ชุมชนมี รายได้จากการท่องเที่ยวต่อไป นำชัย ทนุผล (2542) กล่าวว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ท้องถิ่นนั้นเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของ การพัฒนาอย่างยั่งยืนในองค์กรรวมของระบบ และจัดเป็นองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ และแนวคิดนี้เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่น ในการที่มีบทบาทในการกำกับดูแล และ ควบคุมทรัพยากรและการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากขึ้น และสามารถให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินชีวิต ได้อย่างมีศักดิ์ศรี จากผลการศึกษาที่ได้พบว่า ประชาชนท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้าน วิชาการจึงไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานมากนัก จะมีส่วนร่วมก็เพียงในขั้นตอน การปฏิบัติเท่านั้น ดังนั้นจึงควรที่จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

การจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเชิง นิเวศจึงไม่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเดิมนักเพียงแต่ปรับพื้นที่บางส่วนที่เสี่ยงต่อ อุบัติเหตุให้สะดวกปลอดภัยมากยิ่งขึ้น โดยกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ตลอดจนถึงวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ก็ควรกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ ก็พยายามให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุดและกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุดในการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยว เชิงนิเวศของโครงการฯ อันได้แก่ ถนน อาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆ มีการจัดทำโดยคำนึงถึง ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และให้คงสภาพเดิมมากที่สุด เพื่อให้เหมาะสมกับแหล่ง ท่องเที่ยวของโครงการฯ นอกจากนี้ ยังมีการจัดการพลังงานและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้ เหมาะสม สำหรับกิจกรรมด้านต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และยังได้มีการจัดการบริการ การท่องเที่ยว โดยมีคัคคุเทศน์ท้องถิ่นช่วยในการบริการเพื่อช่วยเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการ กระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งแนวทางการจัดการนี้สอดคล้องกับแนวคิด ความสามารถที่รองรับของพื้นที่ซึ่ง มนัส สุวรรณ (2538) ได้กล่าวไว้ว่า ธรรมชาติของแต่ละพื้นที่ ย่อมมีขีดจำกัดความสามารถที่จะรับได้อยู่ในระดับหนึ่ง และมีความแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ ด้านกายภาพ ด้านชีวภาพ ตลอดจนกิจกรรมของมนุษย์ที่กระทำในพื้นที่นั้น ซึ่งหากมีการใช้ ประโยชน์จากพื้นที่ เกินขีดจำกัดนี้แล้วจะทำให้สภาพและความสมดุลของพื้นที่สูญเสียไปอาจเกิด

ปัญหาต่อเนื่องอื่นตาม มา ซึ่งแยกเป็น 3 ประเด็นได้แก่ ความสามารถที่จะรองรับได้ทางกายภาพ ความสามารถที่จะรับได้ ทางสังคม และความสามารถที่จะรับได้ทางนิเวศ นอกจากนี้ได้สอดคล้องกับองค์ประกอบหลักในการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่ว่าองค์ประกอบที่ต้องนำมาพิจารณา ประกอบในด้านการจัดโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ทุกๆ ด้าน ทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยว การจัดโครงสร้างพื้นฐานสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว ชุมชน และสภาพแวดล้อมโดยรอบ และยังคงคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน ท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมเกือบตลอดจนกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ซึ่งหมายรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุง รักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยในที่สุด แล้วก็จะสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง มีคุณภาพดังนั้นในการจัดการบริการการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการฯ มุ่งใช้วัสดุและผลผลิตในท้องถิ่นเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การกระจายรายได้สู่ประชาชนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าทางโครงการฯ จะได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลาอันสั้นตั้งนั้น การดำเนินการในด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมถึงการบริการต่างๆ อาจจะดำเนินการได้ไม่ดีเท่าที่ควรดังนั้นทางโครงการฯ ควรจะได้มีการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพในด้านต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น โดยอาจทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ เป็นการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่เป็นพื้นฐานที่สวงามเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในเชิงการตลาดทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ ถือว่าเป็นสินค้าทางที่มีคุณค่าทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ที่ได้กำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเด็นที่ว่าในด้านการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมุ่งรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งเป็นสินค้าของการท่องเที่ยวให้อยู่รอดในระยะยาวเพื่อเป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวได้ เข้าใจและห่วงใยสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย อันจะนำไปสู่การจัดการตลาดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน และหากจะให้การจัดการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เจ้าหน้าที่โครงการฯ กำหนดไว้ คาดว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวควรเป็นนักท่องเที่ยวซึ่งมีคุณภาพที่มีความต้องการเข้ามา

ท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2537) ที่กล่าวว่า ควรส่งเสริมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น พักอยู่นานวัน ใช้จ่ายเพิ่มมากยิ่งขึ้นและเดินทางกระจายในแต่ละแห่ง และควรสร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยวและใช้จ่ายใช้สอยภายในประเทศ กระจายไปทั่วภูมิภาคตลอดปี เพื่อเพิ่มสมดุลการท่องเที่ยวให้มีมากขึ้นและเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่น อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ มีความสอดคล้องกับการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ซึ่งได้ข้อสรุปจากการประชุม Earth Summit เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ. 1992 ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งประชุมได้มุ่งเน้นสู่ประเด็นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้เกิดกระแสของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3 ประการ ดังนี้

1. กระแสความต้องการให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลก เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่การอนุรักษ์ต่อสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น ไปจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพ

2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยว ให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้นในกลุ่มนักท่องเที่ยว ที่ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่

3. กระแสความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่น ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาท่องเที่ยวเพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผล ประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

สอดคล้องกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ที่นำมาประกอบการพิจารณาด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้อง และรูปแบบการจัดการกล่าว คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น จึงเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

การจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมตลอดจนถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดจนกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยในที่สุด แล้วก็สามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ซึ่งท้องถิ่นในที่นี่จะเริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองท้องถิ่นและอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาโครงการสถานีชาติและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. เจ้าหน้าที่โครงการฯ ควรกระตุ้นให้ประชาชนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวให้ครบทุกขั้นตอน เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนท้องถิ่นมีจิตสำนึก ห่วงแทนในพื้นที่ โดยให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามาจัดการดูแล รักษา และใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากพื้นที่อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม บนพื้นฐานที่ว่า ประชาชนท้องถิ่นจะช่วยกันจัดการดูแล และรักษาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างดี

2. เจ้าหน้าที่โครงการฯ ควรมีการจัดอบรมให้แก่ประชาชนท้องถิ่นเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสอดแทรกเนื้อหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการช่วยกันดูแล และรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว ควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องว่า ประชาชนท้องถิ่นเหล่านี้ นำความรู้ที่ได้รับจากฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติ ตามแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หรือไม่ ถ้าหากพบว่าไม่ปฏิบัติตามแนวทางนั้น เจ้าหน้าที่โครงการฯ ควรหาวิธีการกระตุ้นเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่

3. ควรมีการเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่โครงการฯ ให้มีความชำนาญในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยเป็นความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 1 เพื่อส่งเสริมให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้เกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติของตน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมทางการท่องเที่ยวและเกิดทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว พร้อมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว

4. หน่วยงานราชการควรมีการจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชนท้องถิ่นที่สนใจในอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้คนเหล่านี้ได้มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรมัคคุเทศก์อย่างแท้จริง เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างชำนาญ และมีเทคนิคของการให้ความรู้ด้านนิเวศได้อย่างถูกต้อง

5. ควรศึกษาถึงรูปแบบกระบวนการการบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำมาเป็นข้อเปรียบเทียบ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค วิธีการแก้ไขและนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

การศึกษารั้งนี้เน้นเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง ทำให้ผลการศึกษาที่ได้อาจอยู่ในขอบเขตจำกัดทางด้านปัจจัยที่ศึกษา ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะต่อการทำศึกษารั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างเป็นรูปธรรม โดยการส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีความรัก สามัคคี เรียนรู้ร่วมกันและคิดค้นวิธีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยผ่านกระบวนการ AIC ซึ่งเป็นเทคนิคในการเอาคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมด เข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการดำเนินการเป็นเทคนิคในการเอาคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมดเข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการดำเนินการที่ให้ผล 3 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นที่ 1 A (Appreciation) คือ การทำให้ทุกคนยอมรับ และชื่นชมคนอื่น โดยไม่รู้สึกรังหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ ในกระบวนการนี้ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกัน ประเด็นที่ 2 (Influence) คือการใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีมาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ที่จะบรรลุเป้าหมายของกลุ่มที่มาประชุมได้อย่างดีที่สุด ประเด็นที่ 3 C (Control) คือ สร้างความรู้สึกว่าผู้เกี่ยวข้องได้มีโอกาสควบคุม

การดำเนินการทั้งกระบวนการและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการฯ การนำเอาวิธีการที่สำคัญนั้นมาปฏิบัติกันอย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการ มีเป้าหมายอย่างไร และใครจะเป็นคนทำเป็นต้น แล้วนำมาถอดบทเรียนเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

2. ควรมีการศึกษาด้านการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดด้วย

3. เนื่องจากโครงการฯนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ดังนั้นควรมีการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของโครงการฯ เป็นระยะให้ครบทุกขั้นตอน เพื่อศึกษาว่าโครงการฯมีการเปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบด้านใดบ้างหรือไม่อย่างไร

4. ควรได้มีการศึกษาวิจัยรูปแบบและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในทำนองเดียวกันนี้กับพื้นที่แห่งอื่นๆ ซึ่งมีความแตกต่างในด้านพื้นที่ชุมชน เพื่อจะได้นำความแตกต่าง ข้อเปรียบเทียบ องค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ในการดำเนินงานสำหรับคันทารูปแบบใหม่ของกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

บรรณานุกรม

- กฤษดา ยะการ. (2543). “ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ตำบลแม่ทราย อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กนกวรรณ ชูทาง. (2540). “ความสามารถที่จะรองรับผู้มาใช้บริการของสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2537). แผนการตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540 ก). สรุปนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานขั้นสุดท้ายของการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันการวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2545. เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพฯ.
- _____. (2538). นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ปี.ศ. 2538-2539. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2541). ดอยตุง. กรุงเทพฯ: บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์จำกัด.
- คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา. (2540). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและให้เกิดศักยภาพในการแข่งขันในยุคของการค้าเสรี. กรุงเทพฯ: กองกรรมการสำนักเลขาธิการ วุฒิสภา.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. (2541). โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาแนวทางการ

- บริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.) เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). **อภิปรายทัศนะบางประการในเรื่องสภาตำบลกับการมีส่วนร่วมของชุมชน. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.** กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2537). **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว.** เชียงใหม่: ภาควิชามนุษย์สัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เดชา ไต้งสูงเนิน. (2543). “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร: กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ต่าย เชิญฉวี. (2542). **การเขียนโครงการวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.** สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทัศนารณ์ นาคเขียว. (2545). “แนวทางการพัฒนาโป่งเดือด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ”. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธวัชชัย รัตนช้อน. (2542). “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2541). **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.** เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.** เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2527). **นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน.** ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- _____. (2543). **เกณฑ์ความพร้อมในการประกอบธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ.** เอกสารประกอบการอบรมระยะสั้น โครงการลงทุนเพื่อสังคม (SIP).
- พงศ์สานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. 2538. **ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปกเกล้า.
- ภราเดช พยัณวิเชียร. (2542). **การวางแผนการตลาดท่องเที่ยว.** เอกสารประกอบการสอน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาควิชาภูมิทัศน์และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2548). โครงการวางแผนปรับปรุงภูมิทัศน์ สถานีสาริตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการศึกษาลับบี้ กลาง.

มนัส สุวรรณ. (2538). นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. วีระชัย มงคลพันธ์. (2543). “ความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอเถิน”. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วัฒนาพร สุญา. (2545). แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาโครงการพัฒนาคอยดุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยและคณะ. (2541). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอนุรักษ์ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แอล-พี เพลส จำกัด.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) (2540). รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2544). รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) กันยายน. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สร้อยศรี อาสรวพกิจ. (2542). “การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุทิตย์ อบอุ่น. (2541) การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศึกษาเฉพาะกรณีเส้นทางสายน้ำกก. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุดาพร วรรณ. (2540). “การจัดการการท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรมของชาติ” **จตุสารการท่องเที่ยว 2.** (เมษายน-มิถุนายน).

สันติ ชุติณธรา. (2537). เอกสารประกอบโครงการอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์พิทักษ์เที่ยวไทย ครั้งที่ 4 นิเวศสัญจร. 12-17 ตุลาคม.

สมชาย สนั่นเมือง. (2541). “ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว”. **จตุสารการท่องเที่ยว. 17,2** (เมษายน - มิถุนายน 2541).

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

นำชัย ทนุผล.(2542). **แนวคิดและวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.** เอกสารประกอบการสอน คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). **การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย.

อนุชา ปัญจันท์. (2545). “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาตำบลช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2548). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม: การเรียนรู้ร่วมกับชุมชน** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เครือข่ายงานมหาวิทยาลัยราชภัฏ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

Butler, R.W. (1980). **The concept of a tourist area cycle of evaluation: Implication for management of resources.** Toronto: Canadian Geographer.

D'more, L.J. (1983). Guidelines to planning in harmony with the host community. In P.E. Murphy (ed.) **Tourism in Canada: Selected issues and options.** Victoria, BC: University of Victoria.



ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

แบบสอบถามนักท่องเที่ยวนักศึกษา

เรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง กรณีศึกษา
โครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการสถานีสาธิต
และถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการศึกษาวิจัยในระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตสถาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในฐานที่ท่านเป็นนักท่องเที่ยวที่ได้มาท่องเที่ยวของโครงการฯ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามหรือผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย และจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด จึงขอความร่วมมือท่านกรุณาให้ข้อมูลตรงกับความเห็นของท่าน หรือตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปใช้ประกอบการศึกษา โดยแบบสอบถามชุดนี้ได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวของ

โครงการฯ

ผู้ศึกษาจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์หรือเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความร่วมมือ

(นายโยธิน จันทวี)

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในช่อง หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ
- | | |
|---|---|
| <input type="checkbox"/> 1. ต่ำกว่า 15 ปี | <input type="checkbox"/> 2. 15 – 20 ปี |
| <input type="checkbox"/> 3. 21 – 39 ปี | <input type="checkbox"/> 4. 40 – 45 ปี |
| <input type="checkbox"/> 5. 46 – 50 ปี | <input type="checkbox"/> 6. มากกว่า 50 ปีขึ้นไป |
3. ระดับการศึกษา
- | | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> 1. ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า | <input type="checkbox"/> 2. มัธยมศึกษา |
| <input type="checkbox"/> 3. ประกาศนียบัตรวิชาชีพ | <input type="checkbox"/> 4. อนุปริญญา |
| <input type="checkbox"/> 5.ปริญญาตรี | <input type="checkbox"/> 6. สูงกว่าระดับปริญญาตรี |
| <input type="checkbox"/> 7. อื่นๆ โปรดระบุ..... | |
4. อาชีพ
- | | |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> 1. นักเรียน, นักศึกษา | <input type="checkbox"/> 2. อาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัว |
| <input type="checkbox"/> 3. รับราชการ, รัฐวิสาหกิจ | <input type="checkbox"/> 4. พนักงานบริษัท |
| <input type="checkbox"/> 5. แม่บ้าน | <input type="checkbox"/> 6. เกษตร |
| <input type="checkbox"/> 7. อื่นๆ โปรดระบุ..... | |
5. รายได้ต่อเดือน
- | | |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> น้อยกว่า 5,000 บาท | <input type="checkbox"/> 5,001 – 10,000 บาท |
| <input type="checkbox"/> 10,001 – 30,000 บาท | <input type="checkbox"/> 30,001 – 60,000 บาท |
| <input type="checkbox"/> 60,001 บาทขึ้นไป | |
6. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในโครงการฯนี้ต่อครั้งและต่อคนเป็นจำนวนเท่าไร
- | | |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> น้อยกว่า 300 บาท | <input type="checkbox"/> 300 – 500 บาท |
| <input type="checkbox"/> 501 – 1,000 บาท | <input type="checkbox"/> 1,001 – 1,500 บาท |
| <input type="checkbox"/> 1,501 บาทขึ้นไป | |
7. ท่านเห็นว่าจำนวนเงินที่จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวเหมาะสมกับสิ่งที่ท่านได้รับ เช่น การบริการ
ประสบการณ์หรือไม่
- | |
|--|
| <input type="checkbox"/> 1. เหมาะสม |
| <input type="checkbox"/> 2. ไม่เหมาะสม (โปรดระบุเหตุผล)..... |
-

8. ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดใด

1. จังหวัดเชียงใหม่ 2. กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน
 3. กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 3. กลุ่มจังหวัดภาคกลาง
 4. กลุ่มจังหวัดภาคอื่นๆ (โปรดระบุ).....

9. ท่านได้มาท่องเที่ยวครั้งนี้พร้อมกันกี่คน

1. คนเดียว 2. ไม่เกิน 10 คน
 3. 10 – 20 คน 4. มากกว่า 20 คน
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการท่องเที่ยว

1. ท่านเคยมีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การชมธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น

1. ไม่เคย 2. เคย (ระบุแหล่งท่องเที่ยว).....

2. ก่อนที่จะมาท่องเที่ยว ท่านได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวของโครงการฯ จากแหล่งข้อมูลใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ นิตยสาร
 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริษัททัวร์
 เพื่อนที่เคยเข้ามาท่องเที่ยว อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3. ท่านได้ติดต่อประสานงาน เพื่อเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ อย่างไร

- ติดต่อโดยตรงกับชมรมการท่องเที่ยวของโครงการฯ
 ติดต่อผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล
 ติดต่อผ่านบริษัทนำเที่ยว
 ติดต่อผ่านหน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น โรงเรียน
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. รายการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯที่ท่านเลือกครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

4.1 เดินป่าเป็นระยะเวลา

- 1 วัน 2 – 5 วัน มากกว่า 5 วัน
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4.2 พักค้างแรมในป่า เป็นระยะเวลา

- 1 วัน 2 – 5 วัน มากกว่า 5 วัน
 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4.3 พักในบ้านพักนักท่องเที่ยว เป็นระยะเวลา

1 วัน 2-5 วัน มากกว่า 5 วัน

อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4.4 พักในบ้านพักแบบโฮมสเตย์ เป็นระยะเวลา

1 วัน 2-5 วัน มากกว่า 5 วัน

อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. ท่านเห็นว่าการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่

เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ระบุเหตุผล).....

เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังไม่สมบูรณ์ (ระบุเหตุผล).....

ไม่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ระบุเหตุผล).....

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ

1. สภาพเส้นทางที่ใช้ในการเดินป่าชมธรรมชาติ

สะดวก ไม่สะดวก

ลำบากมาก อื่นๆ โปรดระบุ.....

2. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

ปลอดภัย ไม่มีความปลอดภัย (โปรดระบุ).....

3. บรรยากาศในการเดินป่าชมธรรมชาติ

ตื่นเต้น สนุกสนาน เฉยๆ

ไม่ประทับใจ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. สิ่งที่ได้รับหลังจากเสร็จสิ้นการท่องเที่ยวในโครงการฯครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ความสนุกสนานจากการเดินทางท่องเที่ยว

กิจกรรมนำตื่นเต้น

ท่องเที่ยวแบบผจญภัย

2. ความประทับใจในธรรมชาติ

3. ความรู้ในด้านต่างๆ ได้แก่
- ด้านประวัติศาสตร์, วัฒนธรรมท้องถิ่น
- ความรู้ด้านนิเวศวิทยา, สิ่งแวดล้อม, ทรัพยากรธรรมชาติ
4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
5. ท่านสนใจที่จะกลับมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ
- กลับมาอีก (โปรดระบุ).....
-
- ไม่กลับมา (โปรดระบุ).....
-

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในตารางช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

เกณฑ์การประเมิน

5 = ดีมาก

4 = ดี

3 = ปานกลาง

2 = พอใช้

1 = ใช้ไม่ได้

6. ท่านมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของโครงการฯ อย่างไร

ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของโครงการฯ	ไม่มี	มี				
		1	2	3	4	5
1. มีสภาพธรรมชาติที่ดีและสามารถดึงดูดใจสำหรับ นักท่องเที่ยว						
2. มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวที่ไม่สูงนัก						
3. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว						
4. การจัดเส้นทางเดินชมศึกษาธรรมชาติ						
5. เส้นทางเดินไม่ยากจนเกินไป สภาพป่ายังคงความ สมบูรณ์อยู่						
6. มีการจัดป้ายบอกทาง แผนที่						
7. สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ค่อนข้างสะดวก						
8. สถานที่ท่องเที่ยวเหมาะต่อการท่องเที่ยวแบบ ผจญภัยหรือท่องเที่ยว						

ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของโครงการฯ	ไม่มี	มี				
		1	2	3	4	5
9. พื้นที่ท่องเที่ยวมีเพียงพอต่อการต้อนรับ นักท่องเที่ยวจำนวนมากๆ						
10. มีพื้นที่สามารถจัดการเพื่อการท่องเที่ยวได้อีกมาก						
11. มีการอนุรักษ์ป่าไม้						
12. ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและพยายามรักษา สิ่งแวดล้อม						
13. ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างที่สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อม						
14. มีการให้ความรู้ความเข้าใจก่อนเดินป่า						
15. สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว						
16. การควบคุมดูแลให้สมาชิกเอาใจใส่และไม่เอา เปรียบนักท่องเที่ยว						

7. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการการท่องเที่ยวของโครงการฯ คือ.....

7.1 ด้านบุคลากร.....

7.2 ด้านสถานที่.....

7.3 ด้านอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวก.....

7.4 ด้านการบริการ.....

7.5 ด้านความปลอดภัย.....

7.6 ด้านกิจกรรม.....

7.7 อื่น.....

8. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อการปรับปรุงการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ

8.1 ด้านบุคลากร.....

8.2 ด้านสถานที่.....

8.3 ด้านอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวก.....

8.4 ด้านการบริการ.....

8.5 ด้านความปลอดภัย.....

8.6 ด้านกิจกรรม.....

8.7 อื่นๆ.....

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยวของโครงการฯ

ความคิดเห็นต่อการจัดการบริการในแหล่งท่องเที่ยว ของโครงการฯ	ไม่มี	มี				
		1	2	3	4	5
1. การอำนวยความสะดวกในการเข้าชมสถานที่ และการบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว						
2. การบริการในการจัดที่พักแก่นักท่องเที่ยว						
2.1 ความเพียงพอของสถานที่พัก						
2.2 การจองห้องพักล่วงหน้า						
3. สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่พักนักท่องเที่ยว						
3.1 ไฟฟ้า						
3.2 น้ำ						
3.3 ห้องสุขา						
3.4 อุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่นๆ						
4. การบริการศาลานั่งพักผ่อนในบริเวณโครงการฯ						
5. การบริการห้องสุขาสาธารณะ						
6. การตั้งถังขยะหรือจุดให้บริการทิ้งขยะ						
7. การบริการอาหารและเครื่องดื่ม						
8. การบริการโทรศัพท์สาธารณะ						
9. การบริการที่จอดรถ						
10. ร้านขายของที่ระลึก						
11. ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลด้าน นิเวศ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรระหว่างการเดินทาง ชมธรรมชาติ						
12. ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลด้าน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม						
13. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว						
14. การรับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว						
15. ความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่						
16. อื่นๆ.....						

การได้รับข้อมูลด้านนิเวศจากแหล่งท่องเที่ยวของโครงการสถานี	ได้รับ	ได้รับไม่ เพียงพอ	ไม่ได้รับ
1. คำแนะนำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสถานีฯ			
2. คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวระหว่างการท่องเที่ยวในแหล่ง ท่องเที่ยวของโครงการฯ			
3. คำแนะนำเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ในการปฏิบัติเพื่อรักษาความ สะอาดและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว			
4. คำแนะนำเกี่ยวกับธรรมชาติ พืชพรรณ สัตว์ป่า			
5. คำแนะนำเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น			
6. การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ			
7. ศูนย์วิชาการและนิทรรศการ			
8. การให้ข้อมูลข่าวสารของเจ้าหน้าที่เพิ่มเติม			

ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

- ชื่อ – สกุล** นายโยธิน จันทวี
- วัน เดือน ปีเกิด** 10 มิถุนายน 2510
- ที่อยู่ปัจจุบัน** หมู่บ้านลาภูน่าโฮม 296/199 หมู่ 2 ตำบลหนองจ้อม
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โทร. 01-952 6419
- ประวัติการศึกษา**
- ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่
 - ปริญญาตรี คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 - ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ประวัติการทำงาน**
- 2533 - 2543 - เจ้าพนักงานป่าไม้ 3 สำนักงานป่าไม้เขตอุดรธานี
 - 2543 - ปัจจุบัน - เจ้าพนักงานป่าไม้ 5 กลุ่มงานวิชาการ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช
 - หัวหน้าโครงการสถานีสาธิตและถ่ายทอดการเกษตรป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ด้านป่าไม้) บ้านแปกแซม ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่
 - หัวหน้าโครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ บ้านสันดวงดี ตำบลแสนไห อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่